

**R. P. Georgii de Rhodes Avenionensis S. J. disputationum
theologiae scholasticae tomus ...**

Rhodes, Georges de

Lugduni, 1661

Disptatio II. De præcipiis proprietatibus gratiæ actualis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81987](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-81987)

ratio pri-
ma dubi-
tandi.

operante tūm cooperante non dat operari connaturaliter, quia non est principium internum completem, ut constat ex doctrina Conciliorum & Patrum.

Sacunda.
Ad secundam Resp. Deum posse quidem per se ipsum absolutè facere, quod facere potest per causas secundas, sed non posse facere illud connaturaliter, nisi eleuando potentiam per aliquid intrinsecum, alioqui hoc argumento probaretur nec dari gratiam operantem. Verum est quod naturaliter actus vnius potentiae non potest esse principium actuum eiusdem, vel alterius potentiae, supernaturaliter autem potest. Tunc enim obedientialiter & instrumentaliter unus actus alterum producit, in quo nullum video inconveniens.

Tertia.
Ad tertiam Resp. multos esse Theologos qui gratiam comitantem plāne confundunt cum gratia subsecente, sed verius tamen ab aliis distingui vtramque gratiam, ita ut gratia cooperans dicatur illa quæ nobiscum operatur consensum voluntatis: subsequeens quæ illum consensum subsequitur, præbendo occasionem & opportunitatem boni operis quod voluntas efficere decreuit, vel certè efficiendo ut voluntas in illo desiderio usque ad finem perseueret. De priori effectu dixit Augustinus in Enchir. cap. 32. *Nolentem præuenit ut velit, volentem subsequitur ne frustra velit.* De altero effectu idem Augustinus lib. de natura & gratia cap. 31. *Præuenit ut vocemur, subsequitur ut glorificemur, præuenit ut piè viuamus, subsequitur ut cum illo semper viuamus.* Fulgentius lib. de Incarnatione & gratia cap. 11. *Præuenit impium ut fiat iustus, subsequitur iustum ne fiat impius, præuenit elatum ut surgat, subsequitur eleuatum ne cadat.*

DISPUTATIO II.

*De præcipuis proprietatibus gratiæ actualis
per Christum Salvatorem.*

IC constituta & obiter tantum explicata tūm existentia tūm essentia gratia præsertim actualis de qua sola nobis sermo nunc est, sequuntur tres illius eximiae proprietates in quibus tota eius dignitas, & maiestas se probat. Prima est summa illius necessitas ad elicienda opera bona, & ad vitanda peccata. Secunda est sufficientia gratiæ. Tertia est eius mirabilis efficacia.

QVÆSTIO I.

De Necessitate Gratiæ Christi.

S. Thomas quest. 109.

Necessitas
gratiae.

Hæc est celeberrima controversia quæ post exortam in Ecclesia hæresim Pelagij tantâ contentione defensa est à fidelibus: quid nimurum sine speciali auxilio gratiæ cognoscere, velle, agere homo possit, quod ut tradam plenissimè sex mihi videntur dicenda, Primo, qualis sit necessitas gratiæ ad cognoscendum verū. Secundo, necessitas gratiæ ad opera bona supernaturalia. Tertiò, necessitas gratiæ ad opera naturalia moraliter bona difficiliora. Quartò, necessitas gratiæ ad opera naturalia facillima. Quintò necessitas gratiæ habitualis & fidei ad qualibet bona opera elicienda. Sextò necessitas eiusdem gratiæ & priuilegij specialis ad vitanda omnia peccata tūm mortalia tūm venialia.

*De Necessitate Gratiæ Christi ad cognoscendum
verum.*

S. Thom. art. 1.

Certum est primò veritates alias esse naturales, Veritatis
multiplex
acceptio. alias supernaturales: naturales ex appellantur, supernaturales illæ ad quārum cognitionem necessaria est specialis Dei revelatio. Rursum autem veritas naturalis alia est speculativa quæ de se non ordinatur ad mouendam & dirigendam voluntatem in opere bono, alia est practica & moralis quæ de se ordinatur ad excitandum bonum affectum in voluntate, siue illa sit vniuersalis ut cum dicitur parentes debere honoriari, siue sit particularis, verbi gratiæ, honorari debere patrem hic & nunc. Denique veritas moralis particularis quædam est sufficiens duntaxat ad mouendum affectum, quia licet illum possit mouere, non tamen mouet: quædam non est tantum sufficiens sed etiam congrua, quia non illum duntaxat potest mouere, sed etiam mouet.

Supernatura-
rale secun-
dum sub-
stantiam.
Certum est secundò, auxilium gratiæ quod dici potest necessarium ad cognitionem veritatum naturalium, non posse dici esse auxilium supernaturale secundum substantiam, cum actus sit purè naturalis: sed neque dici potest esse solum concursus generalis, quem certum est requiri ad omnem omnino actum: igitur necesse est ut illud non sit aliud quam speciale quoddam adiutorium, quod in sua quidem entitate naturalis tantum sit ordinis, sed fiat tamen præter cursum ordinarium causarum qui sequitur creationem, ita ut illud non existeret nisi Deus mutaret ordinem naturæ primò constitutum, ut homini egenti, propter merita Christi opitularetur: si enim sine huiusmodi speciali auxilio non potest homo cognoscere veritates naturales tunc ad cognoscendum verum necessaria erit gratia per Christum.

Duplex ergo potest esse dubitatio, prima de necessitate illius gratiæ ad cognoscenda vera naturalia, Secunda de necessitate gratiæ ad cognoscendas & credendas veritates Fidei.

S. I.

*Vtrum ad cognoscendas veritates naturales
Gratiæ Christi sit necessaria.*

Loquor de veritatibus tūm speculatiis, tūm moralibus, non tantum singulis, sed etiam omnibus, vtrum videlicet absque speciali Dei adiutorio cum solo Dei cursu ordinario, & supposito cursu naturali causarum, possit homo in statu naturæ lapsæ cognoscere alias, vel etiam omnes veritates præsertim practicas quæ idoneæ sunt ad mouendum affectum.

Ratio pri-
ma dubi-
tandi.
Ratio dubitandi esse potest primò, quia ex Scripturis & Conciliis habetur quod omnis scientia dominum est Dei: Psalm. 93. *Qui docet hominem scientiam,* quo ex testimonio argumentatur Concilium Milentianum c. 4, vbi probat vtrumque Dei donum esse, & scire quid agere debeamus & diligere ut agamus, imo etiam donum Dei restatur esse scientiam illam quæ inflat idem indicatur lib. 2. Paralip. c. 20. *Cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui ut oculos nostros dirigamus ad te.* Et aperte Apostolus 2. ad Corinthios 3. *Non quod sufficiens sumus cogitare ex nobis, quasi ex nobis: quem locum eleganter expendit Concilium Arausicanum 2. Canone 7. & cap. 9.* aperte docet diuini esse munera cum rectè cogitamus.

mus, & cap. 22. *Nihil habet homo suum præter mendacium & peccatum, si quis autem veritatem & iustitiam habet, ab illo fonte habet quem fitire debemus in Eremo.*

Secunda.

Secundò, habetur etiam ex Scripturis quod ignorantia & cæcitas sunt vulnera peccataris naturæ, Genel. 6. *Videns Deus quod cuncta cogitatio humani cordis intenta esset ad malum, alia lectio habet, Quod figuratum humani cordis duntaxat malum: Vnde Patres Concilij Palæstini errorem illum Pelagij refellunt, qui diceret ignorantiam & obliuionem non subiacere peccato ut constat ex lib. de gestis Pelagij cap. 18. quem refellit etiam Augustinus lib. 1. de gratia Christi c. 28. negans expreſſè quod sine Deo possit esse scientia in homine lapſo. Idem etiam ab ipso defumplisſe videtur Fulgentius lib. de Incarnat. & gratia cap. 13. vbi docet hominem peccando amisisse facultatem recte cogitandi, vnde Psalm. 93. dicitur *Cogitationes hominum vanæ sunt.**

Tertia.

Tertiò, habetur etiam ex Scripturis quod prudentia est ex Deo, si autem nullo nobis opus est Dei auxilio ad cognoscendas veritates practicas, certè ad acquisitionem prudentiæ nulla gratia egemus, quod tamen negatur Proverbiorum 8. *Menum est consilium mea est prudentia, negatur ab Augustino, epist. 105. Nemo recte sapit, aut recte intelligit nisi acceperit spiritum sapientie & intellectus. Imò alioqui sequeretur quod neque orare possemus ad donum illud accipendum, neque gratias agere Christo propter illud acceptum, quod nemo Catholicus affirmauerit.*

Conclusio bipartita.

Dico primò, multas veritates purè naturales etiam practicas cognoscere homo potest sine speciali gratia per Christum, non potest tamen cognoscere omnes aut collectiū, aut etiam distributiū.

Probatur ex Scripturis.

Primam partem cum S. Thoma in hoc articulo probant Catholici omnes Doctores contra Caluinum & Irenensem eius asseclam perpetuum. Primi ex iis Scripturis vbi dicitur Deum ex creaturis cognosci posse naturaliter Sap. 13. *A magnitudine speciei, & creatura poterit Creator horum cognoscibiliter videri, Rom. 1. Quod notum est Dei manifestum est in illis, inuisibilis enim Dei per ea que facta sunt, &c. Vbi manifestum est quod veritates aliqua speculatiæ cognoscuntur à nobis naturaliter.*

Secundò, dicitur etiam in Scriptura diuinum lumen & legem impressa esse homini naturaliter, ut per ea cognoscatur verum & rectum. Psalm. 4. *Multi dicunt quis ostendit nobis bona, siquatum est super nos lumen virtus tui Domine. Vbi de veritatis practicis sermo est quae sunt veluti præcepta iustitiae indita homini naturaliter ut dictum alibi est, & explicat optimè Augustinus in eum Psalmum. Clarissimum autem Apostolus Rom. 2. *Cum gentes qua legem non habent naturaliter ea qua legis sunt faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, &c. vbi manifestè dicit Apostolus Ethnicos qui legem Moysi non habent, cognoscere naturaliter ea qua ad honestè viendum pertinent. Vnde argumentor quia non potest esse in nobis lex naturalis indita naturaliter, quin naturaliter cognoscantur à nobis quæ recta & honesta sunt: sed legem illam cum natura quilibet homo scriptam accipit cum illa non sit aliud à natura rationalis, ergo naturaliter cognoscere potest homo ea qua recta, & honesta sunt. Vnde Hanc sapientiam (inquit Prosper lib. contra collatorem cap. 22.) superesse humano generi ex natura à Deo condita reliquis, ad temporalis vita visibiliter.**

Probatur ratione.

Tertiò, rationes plurimæ id suadent. Primam vrgit Suares, quia ut homo possit peccare nulla indiget gratia, sed ut possit peccare indiget aliqua cognitione, ergo ut homo cognoscatur verum etiam morale non indiget gratia. Quod manifestè indicat Augu-

stinus in Psalm. 57. *Manu (inquit) formatoris nostri, in cordibus nostris veritas scripta quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris, hoc & antequam lex daretur nemo ignorare permisso est, ut esset unde indicarentur etiam ijs quibus lex non esset data. Chrysostomus homilia 54. in Genesim, Sufficientem magistrum habemus conscientiam, & fieri non potest, ut illo adiumento salutis priuetur, nam simul cum hominis formatione implantata scientia faciendorum, & non faciendorum. Altera ratio est, quia supposita cognitione sensum, necessariò sequitur in intellectu cognitione veritatis, sed sine gratia cognoscuntur obiecta per sensum, ergo & per intellectum.*

Secunda pars de omnibus veritatibus collectiū, imò de singulis distributiū, probatur primò experientia, nemini enim adhuc notæ fuerunt veritates omnes tūm practicæ, tūm speculatiæ: imò & certum est quasdam esse veritates adēd difficiles & abstrusas ut nemini hactenus notæ fuerint. Secundò, probat id multitudine rerum cognoscendarum, & summa etiam aliquarū obscuritas, quibus accedente vita breuitate, impedimentis corporis rebellione appetitus, sensuum fallaciis sanè perspicietur neminem esse posse in quouis statu etiam integræ naturæ constituta, qui sine speciali Dei directione, sapissime non erret tūm in speculatiū tūm in moralibus.

Ad primam Respondi vulgo solet illas duntaxat cognitiones & scientias dici à Scripturis & Conciliiis esse dona Dei quæ ordinantur & conferunt de se ad vitam æternam & pietatem, alias cognitiones etiam practicas esse quidem dona Dei authoris naturæ, non esse dona Dei authoris gratiæ. Primi enim locum illum Psalmi *Qui docet hominem scientiam.* De scientia diuinæ legis ad actus supernaturales per se ordinata explicant Concilium Mileuitanum cap. illo 4. & Augustinus lib. de gratia Christi cap. 26. vbi probant charitatem quæ ædificat multò magis esse donum Dei, si ad ipsam charitatem ordinata scientia, quæ inflat si sola sit, est etiam donum Dei. Secundò, locum Apostoli, *Non quod sufficiente simus cogitare aliquid ex nobis,* explicat Concilium Arauficanum secundum Can. 7. de cognitione rerum ad cognitionem pertinentium, in iis enim quæ pertinent ad salutem & iustitiam non habemus nisi mendacium & peccatum, ut tradit etiam Augustinus lib. de Prædestinatione Sanctorum cap. 2.

Ad secundam Resp. naturam non ita esse vulneratam per peccatum, ut nullas omnino veritates tūm speculatiæ, tūm practicas sine auxilio speciali possit cognoscere, sed quod pauciores cognoscere absque vlo errore possit, quām cognouisset in statu puræ naturæ propter passionem rebellionem, & quod ad veritates supernaturales cæca omnino sit post præiunctionem originalis iustitiae quæ multa continebat dona intellectus. Cum ergo dicitur quod cuncta cogitatio humani cordis intenta sit ad malum, significatur quod per concupiscentiam homo semper incitetur ad malum, neque ad bonum supernaturale per yllas naturæ vires eniti possit, & hæc causa est cur cuncta, id est ordinaria hominum cogitatio semper ad malum sit intenta; quem etiam habent sensum alia Scripturæ loca, & Conciliorum.

Ad tertiam Resp. posse quidem hominem sine gratia exercere aliquos actus imperfectissimæ prudentiæ, non posse perfectè prudentem euadere, quia nec frequentes, nec difficiles actus prudentiæ potest elicere propter pugnam concupiscentiæ, per quam impeditur actus prudentiæ, & propter frequentissimas errandi occasionses, quæ vinci non possunt sine gratia. Quod additur de oratione & gratiarum actione in sequentibus explicabitur.

§. II.

An & quomodo ad cognoscendas & credendas veritates supernaturales necessaria sit gratia.

A Cognitione rerum purè naturalium, transeo ad cognitionem rerum supernaturalium, quæ in homine viatore semper est fides, lucerna videlicet lucens in caliginoso loco, donec dies elucescat, & lucifer oriatur in cordibus nostris: nec enim aliter in statu viæ res supernaturales cognoscimus quam in lumine fidei ut dicam alibi. Vnde ad solam fidem difficultas præfens reuoluitur, in qua queritur, vtrum nullam sine gratia fidem habere possimus etiam initialem.

Ratio prima dubitandi est. 1. quia facta sufficienti propositio mysterij reuelati, sequitur omnino necessariò assensus fidei, ergo nulla requiritur ad illum actum alia gratia præter reuelationem & propositionem motiuorum. Probo antecedens, implicat ut ille qui scit Deum esse veracem, & clarè vider Deum aliquid dixisse, neget veritatem reuelatam, sed ille qui videt miraculum, v. g. in testificatione veritatis reuelata sciens aliud Deum veracem esse, ac dixisse mysterium quod proponitur, ergo implicat ut ille credat mysterium illud non esse verum. Quæro enim cur non possum statim assentiri cum mihi aliquis evidenter proponet articulum, & faciet miraculum, ut probet eius veritatem.

Secundò sola supernaturalitas actus Fidei potest esse causa cur ad illum gratia Dei videatur esse necessaria, sed illa supernaturalitas probari vix potest, cum Catholicus & Hæreticus eodem articulos ex eodem planè motiu credant, nam eterque profitetur se credere quia Deus dixit, alioqui Catholicus cognoscere certò posset se verum elicere actum fidei.

Tertiò, saltem in illis qui iam habent habitum fidei, neque affectus ille pius voluntatis, neque gratia necessaria est ad credendum, reliqui enim habitus intellectuales sine prævio actu voluntatis mouent potentiam in qua sunt, & ostenditur manifestè in lumine gloriae, quo posito statim videretur Deus. Denique imperari potest actus fidei ex affectu vanæ gloriae, ergo sine pio affectu voluntatis & sine gratia elici potest actus fidei.

Dico secundò, ad actum fidei diuinæ eliciendum, & ad quodlibet etiam eius initium, id est ad piam voluntatem credendi necessarium esse simpliciter auctum gratia supernaturale secundum substantiam. Hoc est certissimum dogma fidei contra Semipelagianos saepissimè in variis Conciliis definitum.

Primò enim Concilium Arauficanum secundum postquam *Can. 5.* anathema ei dixit qui sicut augmentum sic initium fidei, & ipsum credulitatis affectum, quo in eum credimus qui iustificat impium non per gratia donum, sed naturaliter nobis inesse afferit, statim argumentatur ex variis locis Apostoli, v. gr. *Philipp. 1.* *Vobis donatum est non solum ut in illum credatis sed etiam ut pro illo patiamini Ephesiorum 2. gratia salutis estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est.* 1. ad *Cor. 4.* *quid habes quod non accepisti, & cap. 15. gratia Dei sum id quod sum.* Vnde addit *Can. 7.* *Si quis per natura vigorum aliquod bonum pertinens ad salutem eterna vita cogitare, aut eligere, sine salutari predicatione consentire posse confirmat absque illuminatione Spiritus Sancti, qui dat omnibus suavitatem in consentiendo & credendo veritati, Hæretico fallitur spiritu, &c.*

Secundò easdem & alias probationes suggerit Augustinus *lib. 1. retract. c. 29. lib. de Predestinatione Sanctorum cap. 2. & 3. lib. de bono perseverant. c. 19. epist. 107.* vbi multipliciter adducit Scripturas quibus se ait coniunctum esse, præfertim illud, *Quid habes quod non accepisti, sufficientia nostra ex Deo est.* Deinde varias

Tom. I.

Statuenda

adducit Patrum authoritates Cypriani, Ambrosij, Nazianzeni, & demum rationes adducit efficacissimas primam petit ex oratione totius Ecclesiae pro infidelibus, eiusdem gratiarum actione pro fide illis data, *Non enim orat Ecclesia tantum, inquit, ut augeatur fides in infidelibus, sed etiam petit ut incipiatur habere fidem, quam ante non habebant, quod ut fiat oretur pro eis non ab eis, cum autem factum fuerit, gratia agatur pro eis & ab eis.* Altera ratio Augustini est, quia si pia illa voluntas esset à nobis, gratia Dei daretur omnino secundum merita, cum merces inchoatae fidei sit fides aucta. Tertia quia si posset homo per se incipere fidem, posset etiam illam perficere ac augere, cum eiusdem rationis sit initium, & incrementum, tam enim est supernaturalis fides initialis si vera sit, quam fides perfecta.

Ex rationibus S. Doctoris,

Ad primam Resp. negando quod facta propositio ne quacunque mysterij reuelati, sequatur necessariò assensus fidei diuinæ, multi enim viis miraculis, non tamen credunt. Ille qui scit Deum esse veracem, & vider miracula potest tamen adhuc negare assensum articulo proposito, quia non cognoscit clarè illud esse verum miraculum, immo etiam si videret illud esse verum miraculum, non posset quidem negare veritatem reuelatam, sed vel cohibetur omnino assensum, vel certè non eliceret assensum Fidei nisi acquisitæ, si Deus nullam daret gratiam indebitam. Si enim coram me faciat aliquis miraculum euidens, assentiri potero fide acquisita non fide diuinæ, quæ sola nitatur Dei dicensis authoritate.

Solutio prima rationis dubitandi.

Ad secundam Resp. supernaturalitatem actus fidei satis probari secunda secundæ tunc ex Scripturis tunc ex Conciliis & Patribus, aut etiam ex motu quod est sola prima veritas reuelans, est autem impossibile ut Fides Catholicæ, & fides hæretici quando habet idem obiectum materiale, habeat etiam idem obiectum formale. Quantumvis dicat hæreticus se non credere nisi Deo dicenti, falso tamen id dicit, quia si verum id esset, crederet hæreticus aequaliter alios articulos aequaliter à Deo reuelatos, tunc ergo ille habet motuum credendi diuersum à reuelatione, quamvis credat, se non credere nisi propter illam. Catholicus autem propter puram credit reuelationem, neque tamen de hoc potest esse omnino certus, atque adeò non est certus de suo actu fidei.

Secunda.

Ad tertiam Resp. nullum esse actum fidei ad quem pius non debeat præcedere affectus voluntatis, etiam posito habitu fidei, quia licet alij habitus intellectus qui sunt euidentes mouant intellectum sine prævio affectu voluntatis, illi tamen qui sunt ineuidentes cuiusmodi est fides, eagent prævia determinatione voluntatis. Quomodo autem actus fidei non possit imperari à vana gloria dictum est alia.

Tertia.

SECTIO II.

Dene cœfitate gratia actualis ad elicienda opera virtutum supernaturalium.

¶ Thomas art. 5. 6. 7.

Sic explicata naturali virtute intellectus ad cognoscendum verum, difficilior & multiplicitior est controversia de viribus liberi arbitrij ad operandum bonum, tunc naturale tunc supernaturale, quæ præcipua immo tota fuit contentio Catholicorum cum Pelagianis, in qua primum videndum est de operibus illis quæ dicuntur esse supernaturalia vel secundum substantiam, quales sine dubio sunt actus Spei, Charitatis, Contritionis & virtutum omnium infusarum, vel certè ex directione speciali ad salutem: generaliter enim de illis quæritur, vtrum elici possint sine adiutorio speciali tunc excitante tunc adiuuante, vbi tria sunt

NNN statuenda

statuenda. Primo, esse in nobis etiam post lapsum naturæ veram libertatem indifferentem ad opera bona etiam supernatura: Secundo, esse in libero arbitrio ac fuisse in statu etiam innocentia: impotentiam ad elicienda etiam minima pietatis opera sine gratia tūm excitante tūm adiuuante. Tertio nullam sine gratia esse in nobis dispositionem etiam remotam ad opera pietatis, vbi locum omnino habet difficultas de faciente quod in se est.

S. I.

Primum veritatis Catholice caput, de libertate arbitrij ad opera pietatis.

Hæretico-
rum error
circa liber-
tatem.

Tripli citer circa libertatem voluntatis errant Hæretici. Primo enim negat Lutherus vnum omnino pietatis opus à voluntate per Adami peccatum corrupta effectuè produci, sed illa omnia infundi à Deo voluntate passiuè se habente. Secundo concedit Calvinus produci à voluntate opera pietatis, sed absque illa indifferentia ad ponenda illa vel non ponenda, illa enim spontaneè quidem & voluntariè poni, sed ita tamen moueri voluntatem à Deo, vt non possit illa non ponere: ita enim docet lib. 2. Institutionis c. 3. §. 7. Tertio hæc eadem est doctrina nouorum Calvinistarum nuper ab Irenensi renovata, fuisse quidem in statu naturæ integræ apud hominem libertatem ad bona opera, quæ consistit in indifferentia quadam ad ea ponenda, vel non ponenda, quod fuit pri uilegium beatissimi huius status: nunc autem post corruptionem naturæ mutatam omnino esse conditionem libertatis quæ non sit amplius indifferentia, sed libertas à coactione. Arbitrium enim captiuum ita valere nunc vt semper mouetur necessariò ad peccandum, proprio pondere concupiscentiæ pregrauantis, vel ad bonum necessariò impetu gratiæ premonuentis & inconsultum trahentis. Hæc est seria illa triginta omnino annorum meditatio quam ex libris S. Augustini eruisse se gloriatur noui dogmatis architectus, protulitq; in lucem lib. de gratia primi hominis, lib. 3. & 4. de statu naturæ lapsæ, ac præterim lib. 6. & 7. de gratia Christi Salvatoris, vbi amplissimè Calvinianum hunc fætum Augustino parenti tribuit: de quo licet alia disput. 3. plenè dixerim, pauca tamen in hunc locum opportune dilata sunt.

Ratio ergo dubitandi esse potest primò, ex omnibus illis Scripturis vbi dicimus facti esse serui peccati per peccatum Adæ. *A quo videlicet quis superatus est, huius & seruus est.* Ut habetur 2. Petri 2. vnde argumentatur sæpiissimè Aug. v.g. lib. 1. de Nupt. c. 3. *Hunc nos inuidetis liberatorem cui vanam tribuitis libertatem, à quo enim quis vitius est, huic seruus additius est,* & lib. 3. ad Bonifacium cap. 8. *liberum arbitrium captiuum non nisi ad peccandum valet.* lib. de spiritu & litera cap. 30. *Si ergo serui sunt peccati, vt quid se iactant de libero arbitrio?* Idem ostendunt omnia illa quæ declarant concupiscentiæ dominium, & tyrannidem post peccatum, vt docet etiam Augustinus locum illum adducens Apostoli, ego carnalis sum venundatus sub peccato, *Noli mirari* (inquit ser. 12. de verbis Apostoli) *o venundate sub peccato, si tibi dominetur cui es venundatus:* lib. de correptione & gratia c. 5. *Nunc postea quam illa magna peccati merito est amissa libertas.* Vnde argumentor vbi est omnimoda seruitus, ibi non est libertas, in voluntate hominis post peccatum seruitus est omnimoda, ergo non est libertas.

Secundo, ex iis Scripturis vbi totum quod in nobis est tribuitur soli Deo, qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate, *Hoc enim* (inquit August. lib. de bono perfuerant. c. 3. *Nobis expedit credere & dicere, hoc est pium, hoc verum, vt sit humilis & sum-*

missa confessio, & totum Deo detur. in Enchiridio c. 31. *Totum Deo dandum est qui bonam hominis voluntatem, & adiuuat preparatam, & preparat adiuuandam.*

Tertio, libertatem illam ad opera bona nec habemus ante gratiam, nec cum gratia, ergo nunquam illam habemus, ante gratiam enim non possumus operari, post gratiam non possumus non operari. *Volenti enim statum facere* (inquit August. lib. de correptione & gratia c. 11.) *Nullum resistit arbitrium, sic enim velle aut nolle in volentis aut nolentis est potestate, vt diuinam voluntatem non impedit, neque superet potest atem.*

Dico primò, esse in homine tūm ante tum post peccatum libertatem ad opera bona tūm naturalia tūm prima supernatura, quæ non sit sola libertas à coactione, sed indifferentia & potestas agendi & non agendi. Ita cum Catholicis omnibus Doctoribus demonstrabam Catholicam veritatem ex Scripturis, Conciliis, Patribus, ratione, quibus vix est necesse aliquid addere, vnde paucis contentus ero.

Primò enim indifferentiam illam voluntatis ad bona opera Scripturæ habent, v.g. Deuter. 30. *Considera quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum, concluditque elige ergo tibi vitam ut viuis.* Iosue 24. *optio vobis datur cui seruire potissimum debeatis.* 1. ad Cor. 7. *qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, sed potestatem habens sue voluntatis, quod vult faciat.* 2. ad Cor. 9. *vnuquisq; pro viri destinavit in corde suo.*

Secundo, satis videtur esse dicere definitionem hanc libertatis quod liberum & spontaneum sint idem, esse Trident. Caluini & omnium Calvinistarum, damnata à Tridentino *Jeff. Can. 4.* Deinde defumptam esse à Michaëlo Baio cuius propositio 66. hæc erat, *Sola violencia repugnat libertati hominis naturali:* & 67. homo peccat etiam damnabiliter in iis quæ necessariò facit.

Tertio, clarissimè Augustinus loquutus est pluribus in locis, v.g. lib. 1. ad Bonifacium: *Quis nostrum dicit quod primi hominis peccato liberum perierit arbitrium de humano genere?* Quod repetitur etiam lib. 4. contra Iulianum c. 8. & lib. de prædestin. Sanctorum: *Non quia credere, vel non credere non est in arbitrio voluntatis, sed in electis preparatur voluntas à Domino.* lib. de gratia Christi c. 14. *Quis non videat venire quenquam aut non venire arbitrio voluntatis, sed hoc arbitrium potest esse solum si non venit, non potest solum esse si venit.* lib. 2. contra duas epistolæ Pelag. c. 8. *homo preparat cor, sed non sine illius tamen adiutorio, qui tangit cor.* Denique quatuor eius rationes alias attulit adeò perspicuas ut mirabile sit potuisse aliter sentire de libero arbitrio eos qui se profitentur discipulos esse S. Augustini, cuius demum oraculum hoc addo ex lib. de gratia & libero arbitrio c. 2. *Quonodo iubet Deus si non est liberum voluntatis arbitrium.* Nempe vbi dicitur *noli hoc & noli illud,* & vbi ad aliquid faciendum vel non faciendum diuinis motis opus voluntatis exigitur, satis liberum demonstratur arbitrii.

Ad primam Resp. totam Irenensem & Calvinum fraudem sitam in eo esse quod confundant libertatem à necessitate cum libertate à seruitute, quæ tamen due tūm in doctrina S. Augustini tūm in rei veritate sunt distinctissimæ; fateor quidem voluntatem hominis lapsi liberam non esse à seruitute concupiscentiæ, sicut libera erat ante peccatum, sed cum Catholicis omnibus assero illa esse liberam à necessitate, quæ libertatem nunquam dixit Augustinus peccato primi hominis amissam esse, sed infirmatam duntaxat & debilitatam, *Verum est* (inquit serm. 2. de verbis Apostoli) *magnas liberi arbitrij vires accepit homo cum conderetur, sed peccando amiserit.*

Ad secundam Resp. in Scripturis nos dici cooperatores Dei, quia illo iuuante ac excitante verè operamur bonum, quod non impedit quin totum tribui Deo debeat

Prima ra-
tio dubi-
tandi ex
Scripturis.

Secunda ex
iisdem
Scripturis.

Solitus
prima ra-
tio dubi-
tandi.

debeat qui præuenit antequam velimus, adiuuat cum volumus, subsequitur ut perseueremus. *Virumque nostrum est* (inquit S. Doctor lib. retract. c. 23.) *crederemirum & bene operari propter arbitrium voluntatis, sed virumque tamen datum propter spiritum fidei & charitatis, virumque ipsis est, quia preparat voluntatem, virumque ipsis est quia non sit nisi voluntibus nobis.*

Tertia. Ad tertiam Rsp. quod ante gratiam est in nobis libertas remota & ligata, post gratiam libertas est proxima & expedita, ut constabat quæst. 3. nec enim tollit gratia indifferentiam quamvis infallibiliter, insuperabiliter, indeclinabiliter trahat voluntatem, quia tota illa necessitas consequens est & ex suppositione ut dicitur. *In potestate hominis est misere in melitu voluntatem, sed ea potestas nulla est, nisi a Deo detur, cum enim hoc sit in voluntate quod cum volumus facimus, nihil tam in potestate quam ipsa voluntas est*, inquit Augustinus lib. 3. retractat. cap. 22.

S. II.

Secundum veritatis Catholice caput, omnimoda impotentia libere voluntatis ad opera supernaturalia sine auxilio gratia.

Posito quod sit in nobis liberum voluntatis arbitrium ad ponenda opera salutaria, lis tota cum Pelagio fuit, ut sèpè dixi de requisitis ad illa opera gratiæ auxiliis: contentente illo sufficere voluntati vires ingenitas ad quævis opera etiam æternæ vitæ meritoria, gratiam si qua esset interna præter doctrinam & legem, iuare voluntatem ad operandum facilius necessariò requisitum nullo modo esse: obnitem in contrarium cum omnibus Catholicis Augustino, liberum arbitrium de se ita impotens esse, ut sine auxilio salutari nihil omnino posset vel incipere vel perficere, quod ullo modo spectaret æternam salutem: omnia enim opera huiusmodi esse Dei munera, qui & voluntatem exciter sòpitam, & adiuuet infirmam.

Ratio primi dubitandi. Ratio verò dubitandi esse potest primum, quia sèpè in Scriptura dicitur quod voluntas auxilium Dei præuenit, Psalm. 22. *Misericordia tua subsequetur me*, 87. *Mane oratio mea præueniet te*: Psalm. 118. *Præuenit in maturitate & clamauit*: Proverb. 16. *Hominis est preparare animam*. Vnde validissimum Pelagiani erroris argumentum erat quia cum tanta necessitate gratiæ neque stare potest arbitrij libertas, neque Deus à personarum acceptance, ac iniustitia vindicari: si enim gratiam aliquibus negat, iam ille prima est causa damnationis: si omnibus illam largitur, omnes electi sunt, nemo reprobus.

Seconda. Secundò, saltem in statu naturæ integræ nullam ad opera ista necessariam fuisse gratiam, ex multis Augustini testimonii liquere potest. lib. de natura & gratia c. 12. *Vt ergo non acciperet hoc donum Dei, hoc est in bono perseuerantiam primus homo, sed perseuerare vel non perseuerare in eius relinquenter arbitrio, tales habebat vires eius voluntas, que sine ullo fuerat insituta peccato, ut dñe tante bonitati, & bene vivendi facilitati, perseuerandi committeretur arbitrium*, & lib. de natura & gratia cap. 43. *Verum est quod Deus tam bonus quam in suis talem hominem fecerit, qui peccati malo peccare sufficeret, sed si volueret, &c.*

Tertia. Tertiò, etiam in statu iustitiae homo existens, & habitus supernaturales habens non videtur egerè gratiæ excitante: quomodo enim excitari non potest per habitum fidei & species actuum precedentium? aut quomodo inutiles non sunt illi habitus, si existente cognitione boni & mali æterni, non potest voluntas, illud amare, istud timere? Imò posito lumine beatus nulla eget gratia vel excitata vel adiuuata ut eliciat amo-

Tom. I.

rem beatificum, ergo neq; illa eget posito lumine fidei. *Dico secundò, sine auxilio gratiæ vel excitantis, vel Conclusa secunda.*

Dico secundò, sine auxilio gratiæ vel excitantis, vel Conclusa secunda. adiuvantis, nullum omnino bonum opus pietatis per solas vires liberi arbitrij clici potest, vel etiam inchoari, siue natura integræ sit ante lapsum siue per iustificationem reparata sit à lapsu.

Hæc est certissima, & omnino Catholica veritas quam, ut dixi, plenissimè sanxerunt Concilia in tribus orbis terra partibus congregata, Palæstinum in Asia: in Africa vnum vniuersale Africanum, duo Carthaginensis, vnum Mileitanum, in Europa secundum Araucanianum, & Tridentinum: plures Pontifices, innumerii Patres, & præsertim libri mirabiles Augustini ex quibus paucissima hæc deponam.

Primo enim argumentantur ex Scripturis Ioann. 6. *Nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit eum*, quam esse magnam diuinam gratiæ commendationem asserit August. lib. 1. contra duas epistol. Pelag. c. 5. Nam primum particulam illam (nemo) expedit Concil. Arau. Can. 8. ut ostendatur ab ea lege neminem excipi: alteram etiam particulam (venire ad me) ponderat Augustinus loco citato, quod primum pietatis opus significet, cui dare operam sine gratia nemo posset etiam illud inchoando, quod ostendit etiam tertia particula (traxerit eum), vbi primus designatur motus voluntatis existens à Deo. Alter locus habetur Ioan. 6. *Sine me nihil potestis facere*, ex quo argumentatur Concil. Mileuit. Can. 3. & elegantissime August. lib. cit. c. 8. & lib. de gratia Christi c. 26. concluditque tandem gratiam Dei sic confiteatur qui vult veraciter confiterti, ut nihil omnino boni sine illa quod ad pietatem pertinet veramque iustitiam fieri posse non dubitet. Tertius est Isaiae locus citatus ab Apost. c. 10. ad Rom. *Inuentus sum a non querentibus me, palam apparui is qui me non interrogabant*. Vnde argumentatur Concilium Araucanian. cap. 2. vbi asserit Hæretico falli spiritu qui dixerit, per invocationem humanaam gratiam Dei fieri, non autem ipsam gratiam facere ut inuocetur à nobis.

Rationes etiam plures asseruntur à prædictis Conciliis & ab Augustino. Prima est, quia ut homo in via iustitiae ambulet, indigere tribus videtur, debet enim regi, debet custodiri, debet erigi: primum est gubernatio quam describens significat August. in Pl. 44. *Protegit nos quia Deus est noster moriamur, regit nos quia Rex est ne cadamus, regendo autem non frangit nos, nam quos non regit frangit*, & lib. de gestis Pelagi cap. 3. refutans impium Pelagi dictum, *Owes voluntate propria regi, & suo arbitrio unumquemque dimitti*, multos asserit esse qui sibi regendi dimittantur, ut sine Deo rectore præcipitati non se à le ipso regi potuisse prenis. experiantur. Alterum est custodia, Deus (inquit S. Doctor lib. 8. de Genesi ad literam c. 10). *Deus idem qui creat hominem ut homo sit, ipse operatur hominem atque custodit, ut etiam bonus & beatus sit*. Ultimum est erexitio post lapsum ad quam eget auxilio divino ut constabat statim. Secunda ratio ex oratione & gratiarum actione repetitur sèpè ab Augustino, si enim sine gratia potest voluntas operari ea quæ pertinent ad latitum, frustra sunt preces ad ea obtinenda, frustra gratiarum actiones ab ea obtenta. Tertia ratio quia fidere alioqui possemus in propriis viribus. Quarà denique dicitur ex supernaturitate illius finis & actuum etiam pietatis quibus illum assequimur, si enim supernaturalis est finis, nullam omnino proportionem habere cum illa possunt media naturalia: si actus sunt supernaturales secundum substantiam, nihil est dubium quin omnino incapaces sint ad eos eliciendos vires omnes naturæ. Supernaturalitatem autem eorum actuum probabimus in loco.

Secundò, quod etiam in statu naturæ integræ tunc hominibus tunc Angelis necessarium fuerit auxilium

N n n 2 gratiæ

Quod in
natura in-
tegra.

gratia probant eadem omnino rationes, & expresse significat saepius Augustinus lib. de correptione & gratia cap. 11. Sane habuit gratiam primus homo, in qua si permanere vellat nunquam esset malus, & sine qua etiam cum libero arbitrio bonus esse non posset. Idem docet de Angelis lib. 12. Civit. cap. 9. & eleganter Fulgentius libr. 2. ad Thrasymundum Regem: Non alia stantem Angelum, à ruina potuit custodire nisi ea quæ lapsum hominem potuit reparare, una est in utroque gratia operata, in hoc ut surgeret, in illo ne caderet, in illo ne vulneraretur, in isto ut sanaretur, ab hoc infirmitatem repulit, istum infirmari non sicut, illius esca istius medicina. Ex quibus manifestè colligitur Irenensem, magnum illum Pelagianæ doctrinæ hostem, esse tamen propterea Pelagianum dum libro toto de gratia primi hominis, hoc contendit probare quod cap. 7. proposuerat, tanquam sine villa dubitatione vetissimum iuxta doctrinam Ecclesiæ totius & Augustini, quod omnia opera bona etiam fidei & dilectionis Dei super omnia potuerunt ab Adamo fieri per arbitrij libertatem sic ut ea non donaret Dei gratia, quod non solum paradoxum est, ut ipse faretur ibi, sed Hæreticum, & Pelagianum, ut conuincunt allatae rationes præsertim de supernaturalitate illorum actuum.

Status na-
turæ la-
psæ.

Terziò, quod cuilibet homini sive peccatori ut resurgat à peccatis, sive iusto ut cū infusis habitibus bene operetur necessaria etiam gratia tūm excitans tūm adiuuans non est inter Doctores Catholicos ita certum. Primo Vega non veretur dicere lib. 6. in Tridentinum, quod homo alias excitatus ad conuersionem, aut ad aliud bonum opus nulla eget noua gratia excitante ut conuertatur, sed sufficere omnino ei posse memoriam prioris excitationis. Secundo, alij non pauci docent quod in peccatore habent habitum fidei non est necessaria gratia excitans ad conuersiōnem sed sufficere posse actum fidei quod videtur approbare Lessius cap. 10. & in appendice vbi docet quod posito habitu fidei Nulla deinceps gratia requiritur ad actum fidei. Tertiò, alij longè plures negant quod in homine iustificato necessaria sit gratia excitans sed sufficere posse gratiam habitualē & habitus sic enim censent Caetanus, Soto, Ruardus, Zumel, Pauius, Camerarius, Molina, Bellarminus, lib. 3. de gratia cap. 15, sententia 13. Neque omni ex parte quoad habitum fidei reprobare videtur Suares lib. 3. de gratia cap. 3. num. 15. & 31.

Illorum
placita non
videntur
satis res-
pondere
locis Scri-
pturæ cita-
tis.

Sed hæc omnia placita certè non videntur satis contentanea iis quæ adhuc ex Scripturis & Conciliis allata sunt de necessitate gratia tūm operantis, tūm cooperantis, ad omnia opera pietatis, nam verbi gratiæ, in Tridentino less. 6. c. 5. dicitur *Iustificationis exordium sumendum semper esse à Dei gratia*, ergo falsum est quod ait Vega sufficere memoriam prioris excitationis quæ contingit etiam naturaliter. *Canon. 3.* anathema dicitur ei qui dixerit hominem credere, sperare, diligere, posse sine præueniente Dei gratia ut iustificatio ei conferatur & ne putas concilium de solis peccatoribus id statuere, cap. 16. dicitur Christum sicut caput in membra, & sicut vitæ in palmite, in ipsis iustificatis, iugiter virtutem influere, quæ virtus bona opera eorum semper antecedit comitatus & sequitur, ergo falsum est quod gratia excitans necessaria non est iis in quibus sunt habitus. Deinde idem convincitur ex Concilio Palæstino, & scriptis omnibus Sancti Augustini. Vbi contra septimam Pelagij propositionem definitur quod gratia & præueniens & comitans ad singulos actus homini datur non solum impi, sed etiam iusto. Deinde si gratia sanctificans, & habitus tenent locum gratia excitantis, certè multò magis tenebunt locum gratia cooperantis, habitus enim virtutum infusarum operantur simul cum poten-

tia, & illam adiuuant, nunquam autem excitant, aut præueniunt, nam initium bona operationis semper est via cogitatio, quæ procedere non potest ab habitu, quia ipse habitus excitari debet, cum constitutus hominem in aetū primò potentem: non facit autem ut homo vigilet, excitetur, & vitaliter attendat. Denique si propter habitum charitatis homo non eget auxilio excitante ad eliciendum actum charitatis, certè propter habitum fidei poterit etiam peccator elicere actum fidei sine gratia, sicut conuerti & conteri sine gratia. Imò sequetur quod puer iustificatus per baptismum non eget gratia excitante donec amiserit gratiam, quæ omnia sane non videntur admittenda, & repugnant Scripturæ cuius loquitiones vniuersales sunt, *Sine me nihil potestis facere: non quod idonei sumus*, &c.

Ad primam Resp. in iis Scripturæ locis nullo modo negari auxilium præueniens ut notat Augustin. lib. 2. contra duas epistolas Pelagij c. 8. & 9. *Auertat Deus* Solitudo *hanc amentiam ut in donis eius nos priores faciamus*, prima ra- *posteriorum ipsum, quoniam misericordia eius præueniet me*, tio dubi- *& ipse est cui verè ac fideliter dicitur quoniam præuenisti* tandi. *eum in benedictionibus dulcedinis.* Benedictio ergo dulcedinis est gratia Dei, quæ sit in nobis ut nos delectet, hoc est cupiamus, & amemus quod præcipit nobis, in quo si nos non præuenire, non solum non perficimus, sed nec inchoatur ex nobis. Si enim ex nobis nihil possumus facere, profectò nec incipere nec perficere, quia ut incipiamus dictum est, *Misericordia eius præueniet me*, ut perficiamus dictum est, *Misericordia eius subsequetur me.* Cum ergo dicitur *Misericordia in auctoritate sequetur significatur gratia perleuerantia quæ à Deo datur.* Cum autem dicitur: *Mane oratio mea præueniet te;* Christus dicit se mane, id est tempore præuenisse tempus passionis ut petet Calicem hunc a se transire neque tamen exauditur esse. Deinde cum adit *Præueni in maturitate, & clamaui.* Dicit tantum se præuenisse tempus surgendi, cum tempus adhuc esset dormiendi, ut eloquia Dei maturè meditaretur. Denique dicitur esse hominis preparare cor non tamen sine auxilio Dei qui tangit cor. Quomodo autem tanta gratia necessitas libertatem arbitrij nihil lèdat ratio afferetur infra: quia iniuncta illa gratia efficiacitas non est aliud quām magna delectatio & suauitas. Acceptio personarum nulla potest cadere in Deum, quia licet pro absoluto in omnes dominio negare posset gratias sufficiētes, nemini tamen eas negat, efficaces etiam non tenet ut illi dare, potest ergo misereri cuius voluerit, & quem voluerit indurare.

Ad secundam satis ex dictis constat Pelagianum Secundum esse dicere quod opera supernaturalia primi hominis non fuerunt ac verè propriæ dona Dei. Augustinus autem significauit tantum quod primus homo, cum esset liber à seruitate concupiscentiæ seruare potuit præcepta naturalia sine gratia. De supernaturalibus nunquam hoc dixit.

Ad tertiam Resp. satis probatam esse necessitatem gratia tūm excitantis, tūm comitantis etiam in eo in quo est habitus, de lumine autem gloriæ ac visione dispar ratio est quia voluntas non eget gratia præueniente ad eliciendum amorem beatificum quem elicit necessariò non liberè.

§. III.

Tertium Catholice veritatis caput, de impotentiis omnimoda voluntatis ut se disponat ad gratiam.

Tertia **E**rror fuit Massiliensium (ut supra monui) quod li- Error Mal-
ficiensium folas berum a bitrium præueniat gratiam, eo quod per

solas naturæ vires aliqua eliciat opera quæ sint dispositiones ad gratiam: In quem errorē incidere omnino videtur illi omnes Theologi qui afferunt posse opus aliquod naturale v.g. attritionem naturalem sine gratia Christi elicitam esse ultimam dispositionem ad gratiam, quod placuit Scoto, Gabrieли, Durando, & Caietano: vel eriam qui tenent aliquod huiusmodi bonum opus esse remotam dispositionem ad gratiam, quæ sententia est Gersonis, Richardi, & Sotii: Ab eo autem errore quam longè distent Molina, Lessius, Bellarmi inus & Suarez ex infra dicendis patebit.

Prima. Ratio dubitandi primò est, quia plures scripturas pro suo errore afferunt Faustus & Cassianus in quibus exp̄s videtur dici quod à nobis est initium salutis & gratiæ. Zachariæ 1. *Conuertimini ad me & ego conuertar ad vos.* Isaiae 30. *Ad vocem clavaris tui statim ut audierit respondebit tibi, & sapientia Ap̄t̄olus.* Velle adiaceat mihi, perficere autem non inuenio: neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus, & hæc videtur doctrina esse Chrysostomi, nam homil. 17. in Ioannem, exp̄s docet Deum non præuenire nostras voluntates, sed ubi præparati fuerimus, tunc demum illum adesse ac iuicare per gratiam: & alibi tradit Abrahamum dispoluisse se per bona opera ad magna dona gratiæ quæ accepit.

Secunda. Secundò, potest liberum arbitrium ante gratiam conari aliquid circa opera supernaturalia v. gr. si audierit aliquis Apostolum enarrantem Paradisi gaudia, & Inferni poenæ, certè naturaliter illorum amore inardescere, istorum horrore terri, nam hoc etiam haeretici sap̄e faciunt: Si mysteria fidei aliquis audierit, credere illa poterit saltem fide humana, sicut Iudæi & Turcæ nugas credunt Talmudistarum, & Alcorani. Sed Deus ex huiusmodi conatu occasionem sap̄e sumit dandi vltiorem inspirationem: ergo potest homo saltem remotè disponere se ad gratiam, & sanè alioqui quod salus & prædestinatione non sunt vlo modo in hominis potestate, quod vñusquisque nascitur iam iudicatus, & si Deus sine ratione vni potius quam alteri bene facit, sine dubio acceptor est perdonarum.

Tertiò, præcipuum Semipelagiani erroris fundementum erat recipiſſimum illud Axioma: *Quod sacerdotali quod in se est Deus non denegat gratiam, ex eo enim sequitur omnino quod homo saltem remotè potest se disponere ad gratiam.*

Conclusio. Dico tertio, nemo per solas liberi arbitrij vires potest se disponere aut remotè aut congruè ad gratiam per quam opera deinde pietatis eliciat: quamvis per actus factos ex gratia possit quilibet se disponere ad maiores gratias, quibus maiora deinde pietatis opera eliciat, & euadat ad sublimem sanctitatem gradum. Ita contra Massilienses Catholici omnes docent estque specialiter definitum in Concilio Arauſi- cano 11. & habetur in omnibus tractatibus Augustini contra ipsos conscriptis ex quibus pauca hæc satis erunt.

Exscriptio. Primò enim plurima refert testimonia scripturarum sanctorum Doctor v.g. psalmo 26. *Et dixi nunc ceipi haec mutatione dextera excelsi, quod explicans Augustinus ad eum psalmum; Cum ergo dixisset (inquit) nunc ceipi, non dixit haec mutatione arbitrij mei, sed dextera excelsi, sic itaque Dei gratia cogitetur ut ab initio bone mutationis sua usque ad finem consummationis, qui gloriatur in Domino gloriatur.* Psalmo 53. *Pro nibili saluos facies illos, quod ponderat S. Doctor, lib. de prædestinatione sanctorum, cap. 2. & 3. & ex illo Prosper ad excerpta Genesium cap. 3. & 4. Non dixit pro exiguo sed pronibilo, quia nullius boni operis intuitu confert gratiam, sed ex sola misericordia.* Deinde illa duo

ex Euangeliō S. Iohannis virget eximiē, nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit eum: sine me nihil potestis facere: & deinde ex Apostolo tria illa, Roman. 11. *Quis prior dedit illi & retribuetur illi, 1. ad Corinth. 4. Quis est qui te discernit? quid autem habes quod non accepisti? Philippiensium 3. Qui caput in vobis opus bonum ipse perficiet. Deus est qui operatur in vobis velle & perficere.*

Rationis
bus D. Au-
gustini.

Secundo, Rationes etiam habet plurimas, primam l. de prædestinatione sanctorum cap. 2. quia si ad primam gratiam homo se disponit per solam voluntatem, verum erit illud quod in Concilio Palæstino coactus est negare Pelagius, gratiam secundum merita nostra dari: *Quonodo enim (inquit Prosper l. contra collatorem cap. 6.) non aduertis te in damnatum illud incidere gratiam Dei secundum merita nostra dari cum aliquid præcedere boni operis ex ipsis hominibus propter quod gratiam consequantur affirmas?* secundam habet lib. 2. ad Bonifacium cap. 8. si fine Dei gratia per nos incepit cupiditas boni, ceptum ipsum erit meritum, cui ex merito veniat adiutorium quia a nimis gratia iam non erit gratia sed merces. Iuxta illud Ap̄t̄olus. *Si autem gratia, iam non ex operibus, alioqui gratia iam non est gratia.* Tertia & optima esse potest, quia inter dispositionem, & formam aliquam proportionem esse debet, sed inter opus naturale, & gratiam supernaturalem nulla est proportio, ergo opus naturale non potest vlo modo esse dispositio ad gratiam. Imò addit S. Thomas art. 6. quod *eiusdem est disponere ad formam cuius est introducere formam: gratiam autem solum Deus introducit, ergo solum etiam ad illam disponit.*

Ad primam Resp. cum Augustino lib. 2. ad Bonifacium cap. 8. in his & alijs huiusmodi locis solam designdam libertatem voluntatis sed gratiam non excludit: cum enim dicitur *velle adiutorium mihi, &c.* significatur quod multa sap̄e bona de sideramus, ad qua postmodum exequenda propterea deficitus nisi potentioribus auxilijs adiuuemur. *Neque qui plantat est aliquid neque qui rigat, exterius doctrinam proponendo, sed qui gratiam interius immittendo, efficit ut bona semina incrementum capiant.* De Chrysostomo breuiter dico cum Bellarmino lib. 6. cap. 6. nunquam ab eo absolutè gratiam præuenientem negatam fuisse, sed gratiam duntaxat illam quā voluntas determinetur, propter Manichæos à quibus negabatur libertas: vel etiam aliquando voluntati tribuit, id, quod voluntas cum Deo facit, ut ab ijs distinguat quæ solus per se ipsum efficit Deus, atque adeò magna illa dona collata esse Abrahæ, ut multarum esset Gentium pater, propter opera multa bona quæ prius cum gratia Dei fecerat.

Ad secundam Resp. concedendo quod potest quilibet ante acceptam à Deo gratiam, habere imperfectionem aliquem, & inefficacem conatum circa supernaturalia: sed nego posse vllum hominem habere huiusmodi conatum ut propter eum tanquam propter dispositionem aliquam etiam remotam conferatur gratia iustificationis, vel eriāt tribuatur fides, ut definitur in Concilio Tridentino sess. 6. can. 3. quia conatus illi omnes inferioris sunt ordinis, & adeò imperfecti, ut nullam proportionem habeant cum fine supernaturali qualis est gratia. Verum est quod salus non est in hominis potestate sublata gratia, sed quia eam Deus nemini negat, propterea certum est quod ante hominem sit vita & mors, ad quod voluerit mittet manum suam. Prædestinatione pendet à voluntate nostra secundum aliquos effectus non secundum omnes ut alibi docui. Nemo iudicatus nascitur & damnatus quia nemo reprobatur à gloria, nisi post demerita prævia. Nulla est perdonarum acceptio in Deo (ut supra dixi) quia tunc tantum illa reperitur quando

Solutio
prima du-
bitationis.

Secunda.

quando iudex æqualiter utriusque debet, & tamen unius
fauet non alteri.

Tertius. Ad tertiam ut Respondeatur explicanda est ac-
curatius.

§. IV.

Veritas axiomatis receptissimi, quod Deus facien-
ti quod in se est non denegat gratiam.

Præcipuum erat illud, ut monui, Massiliensium
telum quo suam illam propugnabant fidem initia-
lē, cui scilicet causam daret liberum voluntatis arbitri-
um fine Deo. Potest autem axiomatis huius vulga-
ti triplex esse sensus.

Primus omnino hæreticus quem solum probabant
Massilienses, facienti bona opera per vires naturæ,
Deus propter illa tanquam per veras dispositions
& meritum congruum non denegat primam gratiam
ad fidem & conuersiōnem.

Secundus sensus Catholicus omnino quem solum
approbant S. Thomas art. 6. Vasques & Bellarminus
facienti per vires gratiae id quod potest, Deus ulteriores
gratias non denegat.

Tertius quem omnino verum & Catholicum esse
defendunt Molina, Lessius, Suares, Mascarenas, est
iste, Deus facienti ea opera bona quæ per vires natu-
ræ facere potest, infallibiliter quidem sed ex sola tam-
en liberalitate, non autem ex ullo merito aut dis-
positione gratiam non negat ad fidem & conuersio-
nem. De primo illo sensu nulla potest esse inter Do-
ctores Catholicos controvērsia, quia illum Concilia
ut hæreticum damnarunt: De duobus alijs dissidium
est inter graues Theologos quorum alij cum sancto
Thoma contendunt intelligi debere axiomata de
faciente quod in se est per virtutem gratiae, alij cum
Molina *disput. 6. & 14.* Lessio in *appendice capit. 10.*
Suares *lib. 4. de Gratia cap. 12. ad 18.* contendunt in-
telligi debere de faciente quod in se est per vires
naturæ.

Ratio pri-
ma dubi-
tandi.

Ratio autem dubitandi est, quia qui axiomata hoc
exponunt de faciente quod in se est per vires natu-
ræ, dicere tenentur opera illa facta per vires naturæ
esse dispositions ad gratiam, quod probo, illud est
dispositio ad gratiam cuius intuitu Deus dat gratiam
homini sic dispositio, quam non daret si taliter non
esset dispositus: sed Deus dat gratiam intuitu illo-
rum operum naturalium, & eam non daret si opera
illa non essent, ergo illa opera sunt veræ dispositions
ad gratiam.

Secunda.

Secundum, ille qui per solas naturæ vires operatur
sine gratia, maxima & frequentissima committit peccata,
propter quæ pœnam magis meretur, quam gratiam,
ergo quando dicitur facienti quod in se est, dare
gratiam, intelligitur de faciente quod in se est per
vires gratiae. Confirmatur quia faciens quod in se est
ille dicitur qui seruat totam legem, sed per vires natu-
ræ nemo seruare potest totam legem etiam naturali-
alem, ergo faciens quod in se est ille dicitur qui ope-
ratur cum gratia.

Tertia.

Tertiò, si Deus ex lege illa infallibili daret gratiam
illis qui per vires naturæ bene operantur certè
maiores & ulteriores gratias daret illis qui moraliter
melius operantur, hoc autem falsum est, quia
peccatoribus maiores Deus gratias lar-
gitor.

Conclu-
sio
quarta.

Dico quartò, posse axiomata illud facienti quod in
se est Deus non denegat gratiam absque ullo pericu-
lo erroris intelligi de eo qui facit per vires naturæ
quod in se est cui Deus ex sola misericordia sine ullo
merito gratiam non negat ad fidem & conuersiō-
nem. Ita fuisse probant authores citati qui etiam ostendit

dunt communem hanc esse sententiam doctorum et
iam S. Thomæ.

Ratio autem breuiter est, quia nihil aliud fides Ca-
tholica prohibet nisi ut dicamus opera naturalia esse
dispositiones etiam remotas ad gratiam, initium enim
fidei & salutis ex Deo solum est, atque adeò primam
gratiam dari ex meritis, sed si dicatur Deum infallibili-
ter quidem, sed ex pura misericordia & liberalitate
dare gratias ei qui facit per vires naturæ opera bo-
na, non dicitur tamen quod opera illa sunt disposi-
tiones ad gratiam, nec dicitur gratiam dari ex meritis
cum expressissimè id negetur, ergo sine ullo errore in
hunc potest asseri.

Deinde recta videtur esse ratiocinatio Suarez *lib.*
4. de Gratia cap. 15. quia certum est statuisse Deum ne-
minem sufficientibus ad salutem auxilijs priuare,
quod paetum non est ab solutum, sed aliquam inclu-
dit conditionem, non operis supernaturalis eliciendi
ad quod necessaria est gratia supernaturalis, unde nec
includit conditionem operis alius meritorij aut
dispositionis ad gratiam recipiendam, quia hoc est
impossibile, ergo illud paetum est sub conditione
quod non ponatur obex violando legem naturalem;
ergo iuxta istam interpretationem ille qui facit quod
in se est per vires naturæ non se disponit ad gratiam,
sed tantum non ponit obicem gratiae.

Dico quintò, verius tamen esse quod intelligi de-
beat axioma de illo qui facit quod in se est cum au-
xilio gratiae naturalis, ita ut ei qui cum auxilijs ordi-
nariis gratiae naturalis seruat legem naturalem, Deus
non denegat gratiam supernaturalem ex pura miseri-
cordia & liberalitate. Sic video posse componi dissi-
dentes Catholicorum sententias, quorum alij negant
intelligi axioma de faciente quod in se est per vires
naturæ: alij negant intelligi de faciente quod in se est
per vires gratiae: nam utriusque non fallor conuenient
cum nec priores loquuntur de faciente quod in se est
per vires gratiae supernaturalis, & posteriores cum
loquuntur de faciente quod in se est per vires naturæ
non excludunt auxilia gratiae ordinis naturalis, quod
expresse docent Molina & Lessius.

Ratio ergo est, quia hæc explicatio axiomatis de
faciente quod in se est cum auxilijs gratiae naturalis
totum omnino evitare errorem Massiliensium cum
ponat gratiam ante bona opera, & exponit clarissimè
quomodo per nos solum stet ut saluemur quod unum
in hoc axiome intendunt Catholici: unde non pla-
ceret eorum explicatio qui vellent intelligi debere de
faciente quod in se est per gratiam supernaturalem,
quia omnes hæc tenus Doctores voluerunt axiome
illo significare quod aditus ad salutem omnibus pa-
tet, & quod per Deum non stat si auxilium super-
naturalis ad salutem multi non habeant, sed per ipsos
omnino stare qui si facerent per vires & auxilia natu-
ralia, id quod reuera præstare possent, illud à Deo
acciperent: Licet ergo verus hic sensus sit, quod illi
qui cooperatur gratijs supernaturalibus Deus gratias
ulteriores non denegat supernaturales, aliquid tamen
ulterius axiome illo significatur, quod totum videtur
dirigi ad eos qui nondum acceperunt gratiam
fidei.

Deinde optimum est argumentum positum in ra-
tione dubitandi, quia ille qui per solas naturæ vires
operatur sine gratia, innumera committit peccata,
propter quæ meretur priuari gratia, ergo dici non
potest quod illi qui per vires naturæ non ponit obi-
cem gratiae, Deus non denegat gratiam, quia quisquis
gratia destitutus innumeros ponit gratiæ obices, quæ
ratio videtur perspicua.

Ad primam ergo Respondeo quod opera illa enti-
tatiæ naturalia quantuncunque siant cum auxilio
gratiae

gratiæ naturalis, nunquam tamen sunt dispositiones & meritum ad gratiam supernaturalem, cum etiam sic non habeant proportionem villam cum ipsa etiā si Deus ordinet illa ad finem supernaturalē: extrinseca enim illa Dei ordinatio non potest dare proportionem illi operi quod est de se improportionatum ut bene docet Suares. Ad argumentum igitur obseruo magnum esse discrimen inter dispositionem, occasionem, conditionem ab homine Deo datam, & occasionem a solo Deo acceptam, occasio ab homine data illa est qua Deus verē mouetur ad dandam gratiam, & sine quo non moueretur nec illam daret, occasio à Deo accepta est aliquid per quod non mouetur Deus ad dandam gratiam, & quo sublato fortassis etiam illam daret. Nullum est bonum purē naturale quod esse possit occasio ab homine data Deo ad gratiam supernaturalem, potest tamen aliquando esse occasio à Deo accepta, qui aliquando sumit etiam ex peccatis occasionem benē faciendi homini, nemo autem dixerit peccatum esse dispositionem ad gratiam. Itaque distingenda est prima maior propositi argumenti, illa est dispositio ad gratiam cuius intuitu Deus dat gratiam, si per illud mouetur tanquam per conditionem ab homine datam concedo, si Deus per illam non mouetur nego, quia tunc illa est solum occasio à Deo accepta.

Solutio
secunda &
tertia.

Ad secundam patet ex quinta conclusione illum qui facit quod in se est, illum esse qui seruat totam legem naturalē saltem quoad præcipua capita, sicutque illum non posse operari per solas vires naturæ sine gratia. Vnde patet etiam responsio ad tertiam.

S E C T I O   III.

De Necessitate Gratiæ actualis ad opera natura-
lia moraliter bona, & difficiliora.

Dixi de operibus supernaturalium virtutum, nunc iterum nobis cum Pelagio lis est de operibus moraliter bonis sed purē naturalibus, quæ omnia continebat ille posse fieri sine Dei gratia. Ordior autem ab actibus illis bonis in quibus est difficultas vel ex obiecto vel ex tentatione ingruente, vel ex longa duratione, vel ex præceptorum multitudine, & quæro, vtrum illi per solas naturæ vires sine speciali adiutorio gratiæ Christi elici possint. Vbi triplex esse potest controværsia, prima de actibus ex obiecto difficilibus, qualis est Dei dilectio super omnia, vnde iudicium erit de actibus aliarum virtutum moralium difficiliorum. Secunda de actibus ab extrinseco difficilibus, hoc est de victoria tentationum. Tertia de obseruatione totius legis, & fuga cuiusvis peccati.

§. I.

Vtrum sine speciali gratia per Christum posse ho-
mo Deum diligere super omnia.

S. Thom. art. 3.

Ouid sit
amare
Deum.

Certum est primò Dei amorem appellari affectum illum voluntatis quo complacemus, inclinamur & afficimur erga Deum, ut summum bonum, & ultimum finem nostrum, possumus autem inclinari erga eum quia summè nobis bonus est, & finis à nobis obtinendus, qui vocatur amor concupiscentiæ: vel inclinari possumus erga eum ut est in se summè bonus & ultimus omnium rerum finis qui vocatur amor amicitiæ. Per primum amorem, volumus nobis Deum ut summum bonum nostrum, per secundum volumus Deo bona, & nos etiam ipsos, quia in se bonus & dignus est: volumus autem tūm gaudendo

& gratulando de bonis & internis & externis quæ Deus habet, tūm desiderando externa illa bona quæ non habet, tūm dolendo, odio habendo, fugiendo, impediendo mala extrinseca Dei. Vterque igitur ille amor pro formalis obiecto habet Deum ut finem ultimum, sed amor amicitiæ respicit finem ultimum, quatenus hoc est aliquid Dei bonum: amor vero concupiscentiæ respicit finem ultimum ut hoc est bonum aliquid nostrum.

Certum est secundò, amorem tūm concupiscentiæ, tūm amicitiæ posse aliquando esse naturalem, aliquando supernaturalem, supernaturalis est quo amat Deus ut cognoscibilis fide diuina, naturalis est quo amat Deus ut naturaliter cognoscibilis. Et hanc vtriusque amoris diuisionem in naturalem & supernaturalem temerè Ippensis negat, existimans esse impossibile ut Deus amerit nisi supernaturaliter, quæ vna fuit ex propositionibus Michaëlis Baij damnatis à Pio V. & Gregorio XIII. repugnatque aperte rationi, quia certum est naturaliter posse cognoscere Deum summè bonum, ergo naturaliter etiam potest amari. Vasques autem disput. 194. dum ait omnem amorem concupiscentiæ quo amat Deus esse naturalem nullo modo placet, ut patet ex dicendis de supernaturalitate actus spei.

Naturalis
& superna-
turalis
amor erga
Deum.

Certum est tertio, amorem tūm naturalem tūm supernaturalem ut sit verus amor Dei summè boni habere saltem virtualiter & appretiatuè quod sit super omnia, id est quod amittere malit cætera omnia, quam Deum offendere, hoc enim ad amorem necessariò requiritur, potest autem tripliciter Dei amor præferre Deum omnibus quæ sunt amori eius contraria. Primum affectuè solum & inefficaciter, qui amor est compossibilis cum peccato, secundò efficaciter quidem sed imperfectè, qui propositum quidem includit nunquam peccandi, quando non occurrit vlla difficultas, & quando in communi tantum cogitat præcepta, si autem tentatio aliqua grauior occurrat statim fiet peccatum, tertio amor perfectissimus est qui efficaciter Deum præferre omnibus alijs etiam quando in particulari singula cogitat, & occurrit difficultas, habet enim propositum tale non peccandi ut in qualibet occasione abstineat a peccato.

Amor Dei
appretia-
tiue.

Controversia ergo inter Theologos est de amore præsertim amicitiæ quo Deus diligitur super omnia, non de supernaturali, nam illum concilia omnia definiunt ne imperfectum quidem esse vñquam posse sine gratia, sed de naturali, vtrum sicut sine gratia cognosci naturaliter Deus potest, sic etiam sine gratia possit diligi.

Status
questionis

Ratio dubitandi primò est, quia Concilia & Patres vñanimitate afferunt aduersus Pelagium, quod quilibet Dei amor donum est Dei: *Charitas diffusa est in cordibus nostris, charitas ex Deo est.* Concilium Arasianum canon. ultimum. *Prorsus diligere Deum Dei donum est,* & clarè Augustinus epist. 107. docet quod liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus, & ne dicas Augustinum de sola loqui charitate supernaturali & perfecta, refellitur ex libro de gratia & libero arbitrio cap. 17. *Et quis istam (inquit) quamvis parvam dare coperat charitatem, nisi qui preparat voluntatem?* & cap. 18. *Si non ex Deo, sed ex hominibus est dilectio, vicerunt Pelagiani, si autem est ex Deo vicii Pelagianos.*

Primara
tio dubi-
tandi.

Secundò, si posset haberi aliquis Dei amor sine gratia, tanta lex naturalis posset obseruari sine gratia, qui enim diligit, legem impletuit, quia scilicet Dei amor includit propositum non peccandi, & excludit à corde omnem affectum inordinatum.

Secunda.

Tertiò, Dei amor cum proposito nunquam peccandi est sine dubio ultima dispositio ad gratiam remissionis

Tertia.

missionis peccatorum, inquit illud est verum opus pietatis, quæ duo semper sunt ex gratia.

Conclusio prima.

Dico primò, in statu naturæ lapsæ nemo sine gratia potest amare Deum super omnia amore naturali simpliciter efficaci, ad amorem purè affectiuum & inefficacem nulla exigitur gratia, sed illa tamen exigitur ad omnem amorem efficacem etiam tantum secundum quid.

Prima pars.

Primam partem cum S. Thoma artic. 3. Theologi omnes tenent contra Scotum & Durandum, videtur que certa ex fide, quia amor naturalis simpliciter efficax est is qui sic proponit efficaciter non peccare ut sufficiat ad victoriam quarumlibet tentationum, sed constabit ex sequentibus neminem posse sine gratia seruare omnia præcepta & superare omnes tentationes, ergo neque sine gratia potest quisquam amare Deum amore naturali simpliciter efficaci.

Secunda pars.

Secundam partem de amore purè affectiuo & inefficaci negant Bellarminus lib. 6. cap. 7. Vasques disp. 194. & alij quos citat. Ratio tamen eidens est, quia ille actus amoris purè naturalis nullam includens difficultatem, & ad eum quilibet naturalem habet inclinationem: Cum enim naturaliter Deus cognoscitur nihil videtur facilius quam excitare in se affectum illum amoris, etiam cum voluntate inefficaci nunquam illum offendendi, hoc enim unum est ex operibus moralibus facillimis quæ dicam posse fieri a nobis sine gratia.

Tertia pars.

Tertia pars de amore secundum quid efficaci, difficilior est quam docent Molina in concordia disp. 19. Suares lib. 1. cap. 33. & lib. 2. de prædestination. cap. 10. Valentia & alij plures contra Sotum, Canum, Caietanum, Scotum, Okamum, Paludanum, Arriagam. Ratio est, quia ille amor esse non potest efficax qui esse non potest sufficiens ad excludendam omnem voluntatem peccandi, sed omnis amor per naturæ vires elicitus, est insufficiens ad excludendam omnem voluntatem peccandi, alioqui posset aliquis diu sine gratia vitare omne peccatum, si nulla esset tentatio vel difficultas grauis, quod repugnare videtur concilijs, ergo nullus amor Dei efficax potest elici sine gratia. Deinde certum videtur quod perfectissimi actus virtutum moralium non possunt elici sine gratia: sed actus amoris qui efficaciter excludit voluntatem peccandi, saltem pro breui tempore quo cogitantur in communi omnia præcepta, est actus perfectissimus, nam ille si accedit ei motiuum supernaturale sufficit ad iustificationem, difficultas autem non oritur ex motiuo supernaturali, quod sèpè minuit difficultatem, sed oritur ex illa voluntate nunquam peccandi: si enim hoc esset verum vix illus esset actus virtutis quem sine gratia elicere quilibet non posset.

Denique nemo sine gratia excludere se potest affectum omnem inordinatum, sed quilibet amor efficax illum excludit, ergo ille haberi non potest sine gratia.

Ad primam Resp. scripturas illas & concilia ferè loqui de amore supernaturali, vel etiam de naturali affectiuo & efficaci. De quo etiam procedunt alia duo argumenta.

§. II.

Vtrum posset aliquis sine gratia vincere tentationes aliquas.

Dixi de actibus qui ab intrinseco sunt difficiles, nunc ut dicam quid possit liberum arbitrium sine gratia circa eos qui ratione tentationis ab extrinseco ingruentis habent adiunctam difficultatem, præmitenda videntur duo, primum de ipsa tentatio-

ne quæ vincitur, secundum de potentia illam vincendi.

Certum igitur primò est tentationem vocari propriæ propositionem alicuius boni vel mali sensibilis quo mouetur voluntas ad violandum præceptum, & committendum peccatum sive illa boni propositiō fiat à dæmone, sive ab amico suadente, sive oriatur ab interna corruptione concupiscentiæ. Potest autem aliquando esse leuis quando tūm ex parte intellectus & phantasie paruam haber suasionem, & ex parte appetitus paruam, & languidam inclinationem: aliquando autem est grauis, quando illa duo sunt vehementissima vel mora temporis est notabilis. Denique utraque illa tentatio tripliciter vinci potest à nobis, primò cum merito, cum scilicet ex intentione pia superetur & ad hoc certum est gratiam exigi: secundo cum peccato, cum scilicet superatur tentatio vna succubendo alteri tentationi ut contingit non raro, ut cum quis peccatum incontinentiæ vitat ex vanâ gloria, nam laetissimè ut ait Augustinus non vitia superantur sed maioribus peccatis, minora peccata vincuntur. Tertiò, vincitur tentatio præcisè abstinentia ab opere vetito: & de hac victoria queritur vtrum sine gratia obtineri possit per solas vires liberi arbitrij.

Certum est secundò, quod triplex potest esse potentia & facultas voluntatis ad vincendam tentationem: Prima est potentia physicè tantum sufficiens ad victoriam tentationis & vincendum peccatum: cum quis habet omnia principia physica cum quibus vincere possit tentatio, quamvis cum illis solis nunquam vincatur: huic potentia oppositur in potentia physica cui scilicet desunt principia physicè necessaria. Secunda est potentia sufficiens moraliter quæ non reducitur ad actum propter infirmitatem naturæ, aut impedimenta & difficultatem operis, sed propter solam negligentiam operantis: huic potentia oppositur impotentia illa quæ moralis appellatur, quia licet habeat potentiam physicam, nunquam tamen huiusmodi effectus à tali causa prodire potest propter magnitudinem difficultatum, & impedimentorum. Hæc imponit dicitur simpliciter impotentia, ut cum dixit Christus esse impossibile ut non veniant scandala, quod tamen non est physicè impossibile. Tertiæ est potentia efficax, quæ nimis habet infallibiliter effectum, quem tamen poterat non habere. His positis.

Celeberrima etiam contra Pelagianos est controversia circa victoriam tentationum vtrum sine speciâli gratia per Christum possimus vincere singulas distributiones sumptas vel certe aliquas ex illis sive graves sint, sive leues, saltem vitando peccatum, aut etiam operando bene moraliter.

Ratio vero dubitandi esse primò potest, quia nihil ex scripturis & concilijs proferri potest quo concludatur tentationes alias saltem graues non posse vinci, quo non probetur etiam leues non posse vinci. Scriptura & Concilia indefinitè loquuntur de quilibet tentatione, in te cripia à tentatione: *Orate ut non intretis in tentationem: Quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Iesum Christum, vel certè commode intelligi possunt de victoria moralis & meritoria.*

Secundò virget grauissimum argumentum, quia possunt sèpè multi ex motiuo purè humano, v. gr. propter honorem & vanam gloriam tolerare grauia tormenta & superare tentationes difficillimas, ut de antiquis Philosophis dici solet & in hereticis sèpè contigit, qui acerbissima tolerarunt supplicia, & mortem alacriter subierunt in defensionem opinionum erronearum, ergo similiter ex motiuo vel honesto vel

Tentatio quid sit.

Triplex voluntatis facultas.

Ratio prima dubitandi.

Secundum.

vel indifferenti poterant easdem tentationes illi superare: vel etiam Catholicus pro veritate Christiana idem tolerare potest sine gratia, si non ex motu supernaturali, saltem ex motu moraliter honesto: si ex motu malo vinci potest grauis tentatio, cur etiam illa vinci non poterit ex motu quo humanum sit & honestum? verbi gratia si potest ex vano metu hominum vinci tentatio grauis contra castitatem; Cur etiam sine gratia vincere illam non potero ex metu laudabilis verbi gratia ne dem scandalum, vel etiam ut tuear sanitatem? Et hoc argumentum præcipue valet quando motuum honestum est etiam homini gratum: verbi gratia si possum ex motu gulæ vincere temptationem furti: Quare non potero illam vincere, tunc cum in summa elurie imperabitur mihi ut comedam? Similiter si aliquis grauissimos tolerare potest cruciatum, ut defendat falsam opinionem, quam putat esse veram, certe poterit eodem pati cruciatum, quando illa opinio erit vera, & imperabitur ei ut pro eius defensione moriatur, non enim minus est amabile motuum ex eo quod sit honestum.

Tertia. Tertiò, seclusa gratiâ quilibet homo habet veram libertatem ad non peccandum ut patet ex supra dictis, ergo sine gratia vincere potest temptationem: Consequens probatur, quia si voluntas posita temptatione libera est ad non peccandum certe potest vincere temptationem per quam non necessitat, tunc enim vel sola illi deest potentia efficax ad illam vincendam, & sic dici nihilominus debet posse vincere, quia totum illud habet quod haberet si daretur illi gratia solum sufficiens: vel deest illi sola potentia moralis, & sic gratia non dat simpliciter operari, sed tantum operari facile, quod non negabat Pelagius, impotens enim moralis est solum summa difficultas operandi.

Et augetur difficultas, si enim homini sublata gratia deest libertas & potentia moralis ad operandum, ergo tunc ille non peccat mortaliter, quia libertas moralis exigit ad peccatum mortale. Imò ius positum non obligat vbi adest impotens moralis, ergo nec obligabit ius naturale.

Conclusio secunda. Dico secundò, licet habeat quilibet homo in statu naturæ lapsæ potentiam physicæ sufficiensem ad vincendas temptationes leues aut graues contra præcepta naturalia, nemo tamen potentiam habet efficacem, aut etiam moraliter sufficiensem ad vincendam grauem villam temptationem nisi succumbendo alteri temptationi: ad vincendas autem temptationes quasdam valde leues habet quilibet potentiam sufficiem moraliter, & aliquando etiam efficacem.

Prima pars probata manet. Prima pars, de potentia physica non debet probari, quia potentia illa physicæ sufficiens est potentia ipsa libera, quam certum est integrum esse in natura lapsa ut probatum est, ergo ad actus moraliter bonos, & ad vitanda peccata nemini deest potentia physicæ sufficiens.

Secunda pars. Secunda pars, de victoria grauium temptationum inter Catholicos doctores communis est, & tenet certa de fide ut ostendunt Vasques *disputat.* 189. Suarez *libr. 1. capit. 24.* Bellarminus *libr. 5. capit. 5.* contra Ruardum, & Stapletonem.

Primo adducuntur scripturae, ut cum dicitur *in Deo faciemus virtutem: impulsus euerus sum ut caderem & Dominus suscepit me:* & alia huiusmodi quibus vtuntur Concilia ut probent Pelagio neminem posse præcepta seruare naturalia sine gratia, ergo non intelliguntur ea loca de victoria fructuosa & meritoria.

Secundo afferuntur Pontifices Concilia, Patres: Innocentius I. epistola ad Concilium Carthaginense *Tom. I.*

se 93. inter Epistolas Augustini: *Necesse est (inquit) ut quo auxiliante vincimus, eodem non adiuvante vincamur:* Cœlestinus Papa Epistola ad Episcopos Galliæ capite 6. *Superbum esse ait ut quidquam sibi natura humana presunat:* Concilium Arausicanum secundum Can. 14. *Nulus miser de quacunque miseria liberatur nisi qui Dei misericordia preuenitur.* Quod etiam dixit grauissime Augustin. serm. 13, de verbis Apostoli capite 9. *In hoc agone cum configimus Deum habemus spectatorem in hoc agone cum laboramus Deum possumus adiuvarem, si enim non ipse nos adiuvat non dicco vincere, sed nec pugnare poterimus.*

Tertiò, ratio afferatur à priori quia licet per peccatum sublata non sit libera facultas abstinenti à peccato, nihilominus ita vulnerata natura est per primi parentis peccatum ut ignorantia intellectus, infirmitas in voluntate qua ad omnia honesta languet, concupiscentia in apperit, qua rapit ad se voluntatem infirmam, efficient ut maximo impetu ferarum ad bona sensibilia & ab honestis retrahamur, quo ex triplici capite tanta difficultas oritur resistendi malo, ut moraliter impossibilis sit illa resistentia. Denique quā efficax sit ratiocinatio illa si possunt singulæ temptationes vinci, tota potest seruari lex naturalis sine gratia dicitur statim.

Tertia pars. Tertia pars, de victoria leuium temptationum pendet ex dicendis sectione 4. de facultate voluntatis ad facienda opera moraliter bona quæ sunt facilimenta. Ratio enim eadem est præsertim qua cum Pius V. & Gregorius XIII. damnent propositionem illam vigesimali octauam Michaëlis Baij quod liberum arbitrium sine gratia non nisi ad peccandum valet, & trigesimali in qua negat temptationem villam superari posse sine Christi gratia, unde omnino concluditur ex Scripturis & Conciliis probari nullo modo posse quod temptationes leues non possunt vinci. Reliquæ rationes infra ponentur.

Ratio pri-
mæ dubi-
tandi. Ad primam Rsp. loca illa Scripturarum & Conciliorum intelligi debere de leuius temptationibus quæ vt docet Bellarminus impropter tantum loquendo sunt temptationes, neque posse de sola intelligi victoria grauium temptationum cum fructu & merito, alioqui Concilia & Patres malè contra Pelagium probarent illam impotentiam ex naturæ corruptione, nam etiam in statu naturæ integræ nemo posset cum merito vincere villam temptationem.

Secunda. Ad secundam, Respondent communiter Theologitabant ex peccato esse in natura corruptionem, ut quamvis propter bonum sensibile vinci possint aliquando graues temptationes, vinci tamen à nobis non possint propter bonum moraliter honestum, quia illud in natura corrupta, & obscurè apprehenditur, & frigidè amatur, nisi vtrumque illud malum per gratiam sanetur, id quod affimat sacerdotem Augustinus v.g. libro de patientia cap. 17. *Cupiditas (inquit) mundi habet initium ex arbitrio voluntatis, progressum ex inuiditate voluptatis, firmamentum ex vinculo confusitudinis, charitas autem Dei, &c.* quod etiam prosequitur c. 24. & 25. idem habetur l. de spiritu & littera c. 3. l. 2. de peccatorum meritis c. 17.

Vnde ad Argumentum Respondeo posse quemlibet ex motu purè humano resistere temptationi, posse hereticum subire mortem ad defensionem dogmatis falsi, vel si velis etiam ad defensionem dogmatis veri, quod non credit fide nisi humana: neminem vero posse vincere huiusmodi temptationes aut ijs etiam leuiores ex motu bono, & honesto propter corruptionem naturæ quæ (vt dixi) bonum honestum neque cognoscit perfectè, neque ardenter amat: bonum autem sensibile intensissime amat, & distinctissime cognoscit, ac pro inueterata confuetudine in illud

○○○ mouetur;

monetur; Ideò Catholicus non potest pro vero dogmate perferre mortem, quam hæreticus perferre potest pro falso quod in omnibus alijs exemplis est verum etiam quando contingit ut honestum sit motiuum alioqui gratum sensibus, tunc enim vel tentatio non vincitur, quia seruatur interior actus conditionatus furarer nisi mallem comedere, vel non vincitur ob motiuum honestum, sed tantum ob motiuum sensibile.

Tertia.

Ad tertiam Respondeo quod homo sine gratia libertatem habet physicæ sufficientem ad non peccandum, non habet libertatem sufficientem moraliter: nego autem quod importunitas moralis ad vincendam tentationem non sit aliud quam difficultas benè operandi, est enim importunitas cum qua nemo vnguam operatur, neque secundum communem loquendi modum dicendus est posse operari propter impedimenta & summam difficultatem. Verum est quod in omni peccato est libertas moralis, id est libertas cum aduententia malitiae, non est necesse ut sit libertas sufficiens moraliter, quæ duo valde differunt. In lege positiva etiam diuina verum est quod impossibilitas moralis tollit obligationem, quod non est verum in lege naturali, quæ multo arctius obligat quam lex vla positiva.

S. III.

Virum sine gratia posse seruari tota lex naturalis.

S. Thomas, art. 4. 9. 10.

Vitare omnia peccata contraria legi naturali, est vincere omnes tentationes collectiæ sumptas, difficultas ergo est, utrum non solum in natura integra, sed etiam in natura lapsa tota lex naturalis sine speciali auxilio per Christum seruari possit non quidem meritorie sed præcisè vitando peccatum contra illam legem quod est seruare legem totam secundum suam substantiam.

Prima ratio dubitandi.

Ratio dubitandi est primum, quia obseruatio illius legis sine dubio fuisset difficultas etiam in natura integra, nam inclinatio semper fuisset eadem ad bona sensibilia, quibus attrahi poruisset voluntas: fuisset etiam appetitus excellentiae, neque defuissent externæ tentationes, ergo in natura integra impossibilis fuisset obseruatio totius legis naturalis.

Secunda.

Secundum, sapè contingit ut alicui non occurrat vla difficultas longissimo tempore, ergo fieri potest ut sine gratia tota obserueretur lex naturalis. Scriptura autem & concilia exponi facile possunt de obseruatione totius legis fructuosa & meritoria.

Tertia.

Tertiò, ad puram omissionem nulla necessaria est gratia, sed aliqua præcepta legis supernaturalis obseruari possunt per puram omissionem, ergo ad illa non requiritur gratia. Imò huiusmodi præcepta obseruari possunt per opus malum ad quod haud dubie nulla requiritur gratia.

Conclusio tertia.

Dico tertio, potuisset homo in statu naturæ integræ obseruare totam legem naturalem sine speciali auxilio gratiæ. In statu autem naturæ lapsæ nullus sine speciali gratia per Christum, potest longo tempore seruare totam legem, & vitare omnia peccata collectiæ.

Prima pars

Prima pars, communissima inter Theologos habetur ex Conciliis & Patribus contra Pelagium de cernentibus fuisse facillimum homini adhuc innocentem perseverare sine peccato ut probat Augustinus, libr. de perfectione justitia, capite 9. lib. de

correptione & gratia, capite 19. Quia nimurum moralis illa impossibilitas seruandi legem oritur ex tripli eo vulnere de quo sapè dixi: nam ignorantia illa quæ caligat ratio, infirmitas quæ liberum laboret arbitrium, & rebellio appetitus per quam obruitur ratio, & in seruitutem redigitur voluntas prorsus absuissent ab illo statu, in quo gratia originalis totum fecisset hominem rectum, & subiectum Deo ac rationi, atque adeò tanta illa inclinatio ad sensibilia extincta fuisset, regnante in nobis Deo & ratione: non defuissent quidem tentationes ab extrinseco, sed illas omnes facilissime in tanta luce, tantisque prædijs superare potuisset.

Secunda pars, Catholicum dogma est, ut communiter censem Theologi quamvis eorum aliqui pars. existimant dicere contrariam sententiam esse scandalosam, temerariam, & errori proximam, quam tamen videntur tenuisse Gabriël, Durandus, Scotus, latissime autem illam impugnat Molina in concordia disputat. 17. Valsques disputat. 189. Suarez libr. 1. capite 26. Valent. quest. 1. p. 5. Bellarminus libr. 5. cap. 6.

Primo enim sic colligitur ex varijs Apostoli testimonijs verbi gratia Ronan. 7. postquam concupiscentia vires prædicaster: *Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, tandem exclamat: Quis me liberabit de corpore mortis huius gratia Dei per Iesum Christum*, quod idem cap. 8. exagerans: *Quod (inquit) impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, &c.* primæ ad Corinthios 15. postquam dixisset, *Virtus peccati lex*, addit statim *Deo autem gratias qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum*: quod idem dicitur secundum ad Corinthios 3. *Litera occidit, id est lex non solum scripta sed etiam naturalis peccatum non arcit, sed auget potius sine gratia, faciens sciri peccatum non tamen caneri*, ut tradit Augustinus opere toto de spiritu, & litera.

Secundum, sic habetur ex Concilijs & Patribus Pelagium impugnantibus, quippe vnum erat erroris illius caput quod sine gratia seruari possent omnia præcepta, & omnia peccata vitari, ut docetur expressè ab Augustino epistola 94. ad Hilarium: *Quod cauendis vincendisque peccatis, omnibusque superandis tentationibus sine vlo deinceps Dei adiutorio humana voluntas sufficeret*: traditur quoque in Epistola Concilij Carthag. ad Innocentium, in Epistola Cœlestini ad Episcopos Galliæ, ac deinde ex scriptis omnibus Augustini: *Neque possunt explicari de solis præceptis supernaturalibus, quia exprestè loquuntur de lege naturali, neque de fructuosa Mandatorum obseruatione, quia probant legem illam non posse seruari, vitando peccata omnia quod est seruare legem secundum substantiam*.

Tertiò, Ratio colligitur ex Scripturis & Patribus Ex Scripturis evidens perita ex dupli capite: Primum est summa difficultas seruandi totam legem propter innumeræ occasiones peccandi, impedimenta continuo ingruentia, bellum cum dæmonibus, prauorum colloquii & exempla. Alterum caput est incredibilis infirmitas voluntatis, propter concupiscentiæ furorem, & pondus ad sensibilia; in illa enim impetu ferimur, & primo illa semper consideramus, honesta vero violenter semper & frigidè: accedit innata homini levitas ut perpetuo ei bello & violentia opus sit nisi velit vinci, vnde impossibile illi omnino est semper stare nisi fortiori quodam gratiæ auxilio maneat erectus.

Ad primam Resp. quod in natura integra nulla fuisset difficultas nisi ab extrinseco, quam vincere facile potuisset homo innocens, ut ostendit nuper.

Ad

Ad secundam Respondeo esse prorsus impossibile in tanta naturæ corrupione ut non multæ occurrant difficultates longo tempore, constat verò Concilia & Patres non loqui solum de obseruatione meritoria mandatorum, cum loquantur de peccati fuga, hoc est enim loqui de custodia legis secundum substantiam.

Tertia. Ad tertiam Resp. præcepta supernaturalia de virtutibus infusis quædam esse affirmatiæ, quæ seruari haud dubiè nequeunt sine gratia, quædam negativa v. gr. non negare fidem, & hac quædam nulla in contrarium est tentatio per puram omissionem seruari possunt, si sit tentatio nequeunt sine auxilio seruari, præcepta de suscipiendis ritè sacramentis seruari non possunt sine gratia, quia ut ritè suscipiatur sacramentum necessaria est dispositio quam habere sine gratia nemo potest.

Quomodo autem gratia requiratur actualis etiam in homine iusto gratiam habente sanctificantem ad vitanda omnia peccata constabit ex dicendis sc̄t. 5. vbi agam de necessitate gratia habitualis. Deinde constabit ex sc̄t. 6. quomodo consequentia illa vera esse possit, potest homo sine gratia seruare quamlibet legem & vitare quodlibet peccatum determinatè ac distributiuè, ergo potest seruare totam legem, & vitare collectiuè omnia peccata, de hoc enim eo loco disputatione.

SECTIO IV.

De necessitate gratia ad opera moralia facillima.

Hec est nobilissima illa controversia quæ scholam Theologicam diuinit in partes, mihi verò ex haec tenus dictis non videtur difficile statuere quibus adhærendum sit, si primùm sensus proponatur controversia ac dissidentes sententiaæ authorum, secundò statuatur vera sententia, tertio mens conciliorum & Augustini accuratiū inquiratur.

§. I.

Sensus questionis, & dissidentes sententiaæ.

Certum est primò, quod inter opera honesta naturalis ordinis, quædam sunt difficillima, ut grauem inimico condonare contumeliam, Deum in graui tentatione diligere super omnia: quædam facillima sunt, ad quæ naturali pondere homo fertur, ut salutare patrem à quo impensè amaris, non calumniari amico, post acceptum insigne beneficium gratias agere, & alia huiusmodi, quæ ita sunt facilia ut opus malum eis oppositum longè sit difficilius & molestius.

Duplex genus gratiaæ.

Certum est secundò, duplex distinguendum necessariò esse genus gratiaæ, prima est gratia Dei ut Creatoris, secunda est gratia Dei ut Redemptoris. Gratia creationis dicitur illa, quæ beneficium quidem est, sed tamen supposito cursu causarum naturalium primitus instituto, naturaliter sequitur, & debita est homini. Gratia redempcionis illa est, quæ non solum est beneficium, sed etiam fortius est, & accommodatius quædam auxilium quodlibet sequens ex naturali rerum cursu, neque debitum est homini, sed ex solis meritis Christi datur, quæ gratia sola Christiana est & de hac tota est controversia.

Certum enim tertio est, neminem vñquam doctorem, inò nec Pelagium ipsum dixisse quod possit ab homine bonum aliquod opus elici etiam facillimum sine gratia aliqua quæ spectet ad beneficium saltem creationis; fatentur videlicet omnes requiri speciam aliquam Dei creatoris prouidentiam ut contin-

Tom. I.

gat homini congrua cogitatio, & graui tentatio non turbet, ut vehemens passio non infestet: est enim necesse ut in illis omnibus Deus saltem tanquam author naturæ speciali prouidentia sua inuiglet ad malum arcendum.

Tota igitur difficultas est de opere naturali quod status dif. est facillimum, utrum illud quando tentatio graui sicutatis nulla vrget fieri possit non solum sine peccato, sed etiam honestè moraliter, cum solis auxilijs gratiaæ creationis, sine gratia Salvatoris Christi. An verò natura per peccatum ita sit prostrata & depravata ut sine gratia per Christum nullum opus moraliter honestum etiam minimum & facillimum possit fieri, sed ei semper vel aliqua circumstantia desit ad honestatem requisita, vel certè adiunctum ei semper sit aliud peccatum, v. g. fiat ex sine malo, quod video tripliciter explicari.

Primo enim constans Lutheri, Caluini, & nuperi Mens Cal. Ianuenij sententia est hominem in statu naturæ lapsæ uini. nihil omnino posse nisi peccare, si non adiuetur supernaturali aliqua gratia per fidem, sic enim latissimè pronunciat Irenensis lib. 3. & 4. de statu naturæ lapsæ, quod *Arbitrium post lapsum primi hominis antequam Dei gratia visitet*, hoc est antequam Christi suscipiat fidem per quam *incipit gratia, sub terrenis cupiditatibus tam arcile vinculum possideatur, ut libertas illa voluntatis velut ferreis adstricta vinculis, nullo modo posse surgere ut bonum velit & faciat sed ut tantummodo capitulo motu versetur in malo, ut habetur l. 3. c. 2. fusæque rei cietur sc̄t. 5.*

Secundò alij cum Gregorio Ariminensi & Cathérino negant liberum arbitrium solis naturæ viribus posse aliud quam peccare, nisi gratia entitatiè quidem naturali, sed indebita tamen & per Christum collata preueniatur: hoc enim esse vulnus infirmatis illatum homini ex peccato, ut nihil prorsus sine gratia possit facere.

Tertio contendit Vasques *disputat. 189. & 190.* Mens Vas. hominem ex solis naturæ viribus habere quidem potentiam sufficientem moraliter ad eliciendum opus aliquod facillimum & honestum, sed potentiam tamen efficacem neminem habere, neque de facto vñquam elicere sine gratia Christi opera moraliter honesta etiam facillima, gratiam autem illam esse duntat cogitationem congruam sine qua certum est neminem vñquam honestè operari, quamuis ad operandum honestè illa non sit necessaria. Hanc enim esse soli gratia Christi reseruatam vel potius gratiam esse solius Christi, nam tametsi ex solo cunctu rerum naturali debeat homini cogitationes & auxilia cum quibus operari naturaliter rectè possit: Illa tamen post naturam lapsam esse solum sufficientia, cogitationem tamen congruam & efficacem nemini dari ex gratia sola creationis, ex eo quod homo per peccatum meruerit carere omni auxilio congruo, quod ex solius Christi meritis conferri potest: & hanc ostendit esse doctrinam Augustini aliorumque Patrum qui contra Pelagium perpetuò nihil nos facere posse sine gratia Christi nisi peccatum afferunt.

§. II.

Verior sententia statuitur.

Oppositorum tamen omnino censent omnes notæ alicuius Theologi, quos immerito trahit Vasques ad suam sententiam, negant enim hominem semper in omnibus peccare si Christi gratia ei desit, illum enim posse aliquando in rebus saltem facillimis, & leuissimis honestè operari non tantum sine gratia supernaturali, & fide, sed sine gratia & cogitatione

Ooo 2 vlla

Villa per Christum data, per solam gratiam creationis: sic enim è veteribus Theologis censem Alensis, Bonaventura, Major, Richardus, Gabriel, Gerlon: è recentioribus Medina, Zumel, Victoria, Vega, Marescarenas, Anglez, Molina, Valentia, Lessius, Azor, Tannerus, & alij plures adducti à Suarez, lib. 1. à c. 8. ad 23. & lib. 2. de predestinatione. cap. 11. vbi ostendit hanc omnino esse sententiam S. Thomæ.

Ratio prima dubitandi.

Ratio dubitandi triplex potissimum esse potest. Primo ex necessitate orationis & gratiarum actionis, quod sine dubio efficax esse videtur argumentum, si enim proprijs viribus sine gratia villa ex meritis Christi data possumus aliqua facere opera laudabilia & moraliter honesta, nihil opus est in omnibus planè actibus Salvatorem inuocare Christum, auxilium per merita eius implorando, neque possumus post quævis opera bona gratias Christo agere, quia nihil ipse contulit ut ea fierent: Sed necessarium nobis in omnibus esse orationem ad Christum, & gratiarum actionem nemo Christianus negare potest. Oportet semper orare (inquit Christus) & nunquam desistere, & Apostolus prima Thessalonice. 3. sine intermissione orate, in omnibus gratias agite: Cœlestinus Papa in epistola prima decretali, In omnibus igitur actibus, cogitationibus, motibus, adiutor, & promotor Deus orans, quo etiam argumento sèpè vitetur Augustinus, ergo nullum opus honestum sine gratia Christi inquam perficitur, si vero aliiquid efficitur sine Christi gratia, ergo aliiquid est pro quo neque orare debeo, neque gratias Christo agere, qua in una propositione videntur præcludi omnes responsiones propositi argumenti.

Secunda.

Secundo, ille qui per peccatum constitutus est in ultimo termino damnationis, id est qui meritus est damnationem omnimodam, meruit priuationem cogitationis cuiuslibet congruae ad benè operandum moraliter, homo enim damnatus nunquam habebit, neque habere debet cogitationem congruam per quam honeste inquam operetur, sed homo per peccatum constitutus est in ultimo termino damnationis, statim enim ac peccauit meretur damnari, neque villa ipsi fieret iniuria si statim damnaretur, ideo nihil ei debetur nisi quod ei damnato deberetur: Numquid autem ei iam damnato deberetur congrua cogitatio? ergo illa non debetur homini post peccatum. Confirmatur quia cogitatio congrua si non est specialis gratia omnibus debetur.

Tertia.

Tertiò, necessitatem hanc gratiæ ad omnia opera honesta videntur clarissimè asserere Concilia contra Pelagium coacta, & Augustinus adeò perspicè illam in omnibus libris asserit ut nihil de ipsis mente possit dubitari.

Affirmatio prima.

Dicendum tamen primo est, posse hominem aliquando etiam efficaciter opera elicere bona moraliter, minutissima tantum & facillima & paucissima sine auxilio gratiæ Christi, vincere tentationes levissimas, & abstinere à nonnullis peccatis, vbi nulla in contrarium virget tentatio grauis.

Primo enim sic colligitur ex scripturis Roman. 2. Gentes que legem non habent, naturaliter qua legis sunt facient, quæ Apostoli verba licet aliquando Augustinus disputans cum Pelagio censuerit intelligi debere de gentibus ad fidem conuersis & cum Dei gratia operantibus ex naturæ lege, alia tamen expositio de cuiuslibet Gentilibus ex solo naturæ lumine operantibus & efficientibus aliiquid laudabile, plena omnino est, & iuxta mentem Apostoli sanè vera ut ex toto contextu patet. Contendit videlicet eolo Paulus Iudæorum coercere arrogantiam qui gloriabantur in lege scripta, Gentes autem contemnebant quæ legem huiusmodi non habebant; ostendit autem

quæm stultè ipsi faciant, ed quod Deus acceptor personarum non sit, sed iudicatus aliquando sit Iudæos & Gentes secundum opera, ed quod sicut Iudæi scriptam in tabulis habebant legem per quam dirigebantur, sic Gentes legem habebant naturalē inditam naturaliter, per quam illuminabantur ad recte operandum, non videtur ergo Apostolus loqui de Gentibus ad fidem conuersis ut etiam probabile aliquando esse iudicat Augustinus in Psalm. 118. & illa sine dubio est expositio Græcorum omnium Patrum ut ostendit Suarez capite octauo, quam approbarunt Pius V. & Gregorius XIII. ut constabit statim.

Secundò fauent omnino sententiae quam proposui, damnantque contrariam Pontifices illi duo in bullis contra Michaëlem Baium cuius propositio hæc erat, Liberum arbitrium sine adiutorio gratia non nisi ad peccandum valere, quod sine dubio verum est si voluntas hominis sine gratia nullum inquam opus elicit honestum moraliter, & si non datur opus nullum indifferens, sed fatetur Vasques sententiam esse Augustini quod nullus est actus indifferens, ergo si censet Augustinus, quod sine gratia voluntas nullum potest elicere actum laudabilem, necesse est ut dicat quod illa non valet nisi ad peccandum, que propositio est Michaëlis Baij à Pontificibus damnata, sive socius condemnationis Baij erit Augustinus.

Tertiò, ut Concilia omittam & Augustinum quorum sententiam statim clarissimè demonstrabo, aliorum Patrum præsertim Græcorum apertissima sententia est, vt latè ostendit Suarez, Valentia, Belarminus, v. gr. Basilius homilia 9. de opere sex dierum, docet quadam apud nos esse virtutes secundum naturam, ad quas familiaritas ipsi animæ, non ex doctrina hominum, sed secundum naturam inest. Chrysostomus homilia 66. ad populum Non potest (inquit) malus esse omnino malus, sed euenit ut aliquid habeat boni. Infinitus sim, si omnes prosequor.

Quartò rationes esse videntur firmissimæ. Prima sit, quia ille actus potest elici à potentia naturali sine gratia superaddita qui est illi proportionatus, facillimus, & secundum inclinationem illius naturalē: nihil enim sanè aliud requiri potest ut potentia eliciat actum aliquem: sed opus naturale moraliter bonum est proportionatum potentiae naturali, cum sit naturalis ordinis: est facillimum, ut gratia comedere quia indiges, ambulare sanitatis caula, redamare hominem amicissimum, patrem amantisimum salutare: & homoad illa inclinationem habet maximè naturalem ut patet: Quis enim indulgentiam non amat matrem? Quis filium inquit, iacentem & semimortuum non aliquo sublevar auxilio? Quis à periculo eruptus liberatori gratias non agit? Ergo huiusmodi opera fieri possunt ab homine sine auxilio gratiæ Christi: Confirmat illud optimè Suarez, quia potest voluntas sine auxilio gratiæ aliquod elicere quod peccatum sit, ergo potest efficere opus bonum: si enim ex malo fine, aut etiam ex fine indifferenti possum ambulare, quare non potero ambulare similiter ex fine bono, verbi gratiæ, ut amicum ægrotantem salutem, nam ad bonum etiam honestum naturalem omnes habent inclinationem, & ad illud feruntur si non obstat difficultas ex appetitu renum sensibili.

Altera ratio est, quia homo etiam in statu naturæ lapsæ, habet omnia principia quibus efficaciter actus aliquos elicit moraliter bonos, ergo potest aliquando illos elicere, probante edens, nam illa principia sunt cognitio naturalis in intellectu, & in voluntate virtus sufficiens, utrumq; naturaliter homo habet, nā cognitio

S. corda
ratio

tio veritatis haberi potest sine gratia ut probatum est: posita vero cognitione veritatis voluntas potest amplecti bonum quod ab intellectu proponitur quando nulla in contrarium est difficultas.

Instantia Vasquis. Neque dicas primò, cum Vasque posse quidem hominem habere cognitionem sufficientem ad bona opera ex solo cursu causarum secundarum, sed non posse habere cognitionem efficacem seu cogitationem congruam, quia illa nemini vñquam datur nisi ex Christi meritis, cogitatio enim sufficiens datur à Deo ut auctore naturæ, qui non tenerit ut sic dare cogitationem congruam.

Sed contra, primò, enim falsum est quod ex rerum cursu primitus instituto nemini vñquam contingere potest congrua cogitatio, quomodo enim ei qui esuriet, & præsentes habebit cibos nunquam veniet in mentem recordari quod comedere licet potest ad vitandum mortis periculum: quomodo Patri non occurret congrua cogitatio dandi filio cibum ad mortem eius impediendam, quia ratio id exigit: Deinde falsò supponit Vasques gratiam illam de qua contra Pelagium erat controuerchia esse tantum cogitationem congruam, sic enim tota lis eò fuisse reuocata, vtrum homo benè operaretur sine gratia, sine qua nemo rectè operatur: cogitatio enim congrua illa dicitur sine qua nullus operatur.

Instantia secunda ex responsu. Neque dicas secundò tantam esse vim rebellis concupiscentiæ, ut posita cogitatione qualibet intellectus, adhuc voluntas ad bonum faciendum imbellis omnino & infirma sit. Verum tanta illa & tam perpetua concupiscentiæ depravatio nullo argumento potest probari: & aliquando id ad quod tendit concupiscentiæ non est contrarium rationi sed licet omnino desiderari potest, ergo saltē tunc concupiscentiæ non efficiet ut voluntas non feratur ad bonum cognitionem.

Solutio prima duabitatis. Ad primam Resp. nullum bonum opus fieri ab homine posse sine speciali auxilio Dei vel pertinente ad ordinem creationis, vel ad ordinem redemptionis; ideo verum est quod in omnibus orare oportet, & gratias agere, primum quidem Deo ut Creatori cuius gratia in omnes copiosa effunditur; deinde Christi quoque gratiam merito imploramus propter tentationes quæ occurtere vbiique possunt, & quas vincere non possumus sine gratia ipsius redemptionis cuius filius est Saluator Christus. Ad argumentum ergo respondeo falsam esse illam maiorem si absque gratia ex meritis Christi data, possumus aliquid facere honestum, nihil opus est Saluatorem inuocare Christum, &c. Primò enim gratiam hanc postulamus ut opera huiusmodi Christianæ operemur ac meritorie, quod non potest effici sine auctore Christo. Secundo, pertimus auxilium Christi, ut semper benè operemur tūm in minimis tūm in maximis. Tertiò, pertimus ut ne occurrant tentationes quæ sine Christo non possunt à nobis superari.

Secunda. Ad secundam quæ videtur esse præcipuum fundamentum sententia Vasq. Resp. primò, illa eadē ratione probari posse quod homo ne sufficientem quidem habeat potentiam ad opera facillima, sine gratia Christi, quod tamen non admittit Vasques homo enim post peccatum (inquis) nihil debet habere nisi quod habet si esset actu damnatus, sed si esset actu damnatus non haberet potentiam etiam sufficientem ad bonum, quia per peccatum illa etiam est priuatus & non tantum potentia efficaci, ergo nimis probat argumentum Vasquis ut patet. Secundò, igitur distinguenda est maior illa propositio, ille qui meruit damnari, meruit priuationem cuiuslibet cogitationis congruæ, quando erit auctu damnatus, concedo, quando erit adhuc viator, nego, quia quandiu in via sumus necesse est

iuxta cursum causarum naturalium ut benè interdum operemur. Verum enim est quod per peccatum merui damnari, atque adeò merui carere omni auxilio congru quando ero damnatus, sed non merui talem priuationem quandiu non sum in ultimo termino actus damnationis, quia cum differatur damnatio, differtur etiam consequenter status ille in quo debeo carere omni auxilio congruæ cogitationis. Ad confirmat. Resp. cogitationem hanc congruam esse gratiam pertinentem ad beneficium creationis atque ita nego illam esse communem omnibus.

Ad tertiam ut respondeam videndum est accuratius.

Tertia.

§. III.

Quemam fuerit mens Conciliorum, & Augustini circa opera moralia.

*P*räcipuum, ut dixi, aduersa sententia firmamen- tum petitur ex Concilio & Augustino qui radiis solis claris scripsisse videtur doctrinam hanc de necessitate gratiæ Christi circa opera moraliter bona.

Primò enim constantissimè semper docent Concilia & Augustinus, liberum arbitrium sine Dei adiutorio non valere nisi ad peccandum, quod expressè habetur in Concilio secundò Arauficano *Can. 22.* ut supra retulit, *Nemo habet (inquit) de suo nisi mendacium & peccatum, si quid autem habet homo veritatis atque iustitiae, &c.* Quod ex Augustino desumptum est lib. de perfectione iustitiae cap. 12. tract. 5. in loamem, *Vt si bonus inuoca bonum, non enim in te placet Deo nisi quod habes ex Deo: lib. 3. ad Bonifacium cap. 8. Liberum arbitrium captiuatum non nisi ad peccandum valet, ad iustitiam vero nisi diuinitus liberatum adiungitque non valet.* In Psalmum 141. *Reclus eris quando quod male feceris tibi, quod benefeceris Deo imputaneris. Ierm. 13. de verbis Apostoli cap. 10. Nisi ille regat cadi, nisi ille erigat iaces: & c. 11. agis quidem illo non adiuuante sed male.* Alia plura congerit Suares lib. 1. cap. 19. & ad naufragium Irenensis lib. 3. cap. 22. & 23.

Secunda. Secundò, apertissimis etiam verbis dicunt, nullum omnino bonum esse sine gratia, verbi gratiæ, in Concilio Palestino fateri cogitatur Pelagius gratiam Dei ad singulos auctus dari, quod postea frequentissimè repetit Augustinus, non est autem verum, si sunt auctus aliqui sine gratia, nam haec duæ propositiones opponuntur contradictriorie, ad singulos auctus datur gratia: ad aliquem auctum non datur. Idem habetur plusquam vicies in Secundo Concilio Arauficano, verbi gratiæ, *Canone 9. Quoties benè agimus Deus in nobis ut benè operemur operatur, & Canone 2. Multa in homine bona sunt quæ non facit homo, nulla vero bona facit homo, quæ non praeset Deus ut faciat homo. Quæ omnia ex Augustino desumpta sunt, verbi gratiæ, epist. 106. non ego, sed gratia Dei mecum, quia nihil boni ageret si eum Dei gratia non iuaret.*

Tertiò, confirmat id Augustinus omni genere probationum quæ omnes essent inutiles si voluntas potest bonum aliquod facere sine gratia. Prima probatio est ex variis Scripturis: *Sine me nihil potestis facere: quid habes quod non acceperisti?* quo testimonio fateretur Augustinus lib. 2. retractat. cap. 1. conuictum se esse ad afferendam veram gratiam Christi. Altera probatio est ex dominatu concupiscentiæ & captiuitate liberi arbitrij post peccatum, *Ierm. 12. de verbis Apostoli. Ante gratiam Dei frustra lex minatur quando iniqüitas dominatur.* Tertia, quia nullus auctus esse potest bonus in quo non amatur Deus sed creatura.

Dico secundò, nunquam Concilia negasse vel Augustinum quod homo possit aliqua elicere opera facillima moraliter bona sine gratia Christi, sed tantum quod possit facere opus aliquod ad pietatem salutemve

OOO 3 pertinens,

Secunda obiectio ex Concilio & Augustino.

pertinens, vel etiam totam seruare legem, & vitare omnia peccata. Ita docent & demonstrant authores nuper citati præsertim Suarez lib. 1. cap. 20.

Probatur
prin. & ex
locis Diui
Augustini.

Primum enim ait sapissimè S. Doctor bona quædam posse fieri sine auxilio speciali gratiæ, v. g. lib. de perfectione iustitiae Cœlestis, ut gratiam Dei negaret opponenti Apostolum dicentem quod vult faciat, non peccat si nubat, respondet optime Augustinus, *Quasi pro magno habendum si vellenubere, ubi de adiutorio diuinae gratiae operosus disputatur, & lib. 3. hypognosticon afferit clarissimè quod opera hæc, velle in agro laborare, velle vxorem ducere non sunt opera quæ gratiam Dei exigunt, Fatendum est (inquit) liberum arbitrium inesse omnibus quod nihil sine Deo specialiter per gratiam suam mo^{re} inuante possit in his quæ ad Deum pertinent, possint autem aliquid in vita præsen^{ti}is operibus non solum malis, sed etiam in illis bonis quæ de bono naturæ oriuntur.*

Ex Concil.
& D. Aug.
probatur
secundò.

Secundo, illud vnum contendunt Concilia contra Pelagium coacta, & illum impugnans etiam Augustinus, quod nemo sine gratia nullum pietatis opus potest elicere, vel disponere se ad gratiam proximè vel remotè, nunquam autem negat opera illa minutiora quæ nihil habent communem cum pietate, sic enim manifestè se ipsum explicat S. Doctor lib. de gratia Christi cap. 26. *Gratiam Dei sic confiteatur (inquit) qui vult veraciter confiteri, ut nihil omnino boni sine illa quod ad pietatem pertinet veramque iustitiam, fieri posse non dubitet, quod inculcat etiam alibi sapissimè neque se ipsum aliter explicat Concilium Arauicanum Can. 7. Si quis per naturæ vigorem aliquod bonum quod ad salutem pertinet eterna vita cogitare, ut expedit, aut eligere, ana^{the}ma sit.*

Ex iisdem
fonsibus
probatur
tertiò.

Tertiò, Augustinus & Concilia sapissimè negant Pelagio posse liberum arbitrium sine gratia seruare totam legem, vincere omnes tentationes, & peccata omnia vitare, sic enim declaratur in epistola 90. S. Augustini quæ est Concilij Carthaginensis ad Innocentium & 92. quæ est Concilij Milentiani ad eundem Pontificem, 94. quæ est ad Hilarium, & habetur lib. de spiritu & litera, cap. 27. vbi loquitur de operibus impiorum iliorum nec Deum veraciter pœque colentium quorum quædam facta vel legimus vel audiimus quæ secundum iustitiae regulam non solum vituperare non possumus, verum etiam meritè recteque laudamus, additque statim quanquam si discutiatur quo fine fiant, vix inuexiūt^{ur} que iustitia debitam! audiem defensio némque mereantur. Frustra enim adderet illud (vix) si non continget inquam ut illa essent verè bona ex quibus omnibus.

Probatur
quarta ra-
tione.

Argumentum optimum duci potest, in illis enim omnibus locis in contrarium allegatis nihil intendunt aliud Augustinus, & Concilia, nisi Pelagii errorem impugnare, sed hanc sententiam de operibus facillimus moraliter bonis nihil habere de Pelagii errore definitum est à Pio V. & Gregorio XIII. contra Michaelem Baium, ergo nihil illa omnia faciunt contras: vel enim loquuntur de operibus ad pietatem & salutem spectantibus vel de obleratione totius legis, & victoria grauium temptationum: vel certè negant sapissimè non sine prouidentia & speciali gratia Dei vt authoris naturæ posse aliquid facere quod moraliter bonum sit: cuius gratia meminit sanè Augustinus epist. 95. & Prosper contra collatorem cap. 19. nam illa verè gratia est, cum sit beneficium speciale Dei, cuius est cauas ita ordinare ut ex earum serie talis oritur cogitatio qua excitetur voluntas ad honestam actionem, quod magna in contrarium temptatione non turbetur, quod facilem habeat naturam, &c.

Solutio
primæ ob-
jectionis.

Ad primam Resp. propositiones illas Conciliorum & Augustini neminem habere de suo nisi men-

dacium & peccatum, non posse esse veras in eo sensu quæ tenent aduersarij, nam eas sic intellectas omnino dominant Pius V. & Gregorius XIII. ut sèpè dixi, vel enim damnarentur Concilia illa & Augustinus ab illis Pontificibus, vel intelligi aliter debent. Primum, ergo significant quod homo in iis quæ ad pietatem & salutem pertinent, non habet nisi inendacium & peccatum, vnde addit Concilium, *Si quis autem habet veritatem & iustitiam, &c. Secundò, significant quod homo solus ex se habeat, quod deficiat & peccet, maliitia enim ex Deo non est, bonum autem semper à Deo sit vel ut ab autore naturæ ac creatore, si opus fuerit purè morale, vel ut ab autore gratiæ, si opus fuerit supernaturale. Velertertio, significant validum omnino esse arbitrium ad mala opera cum magnas ad eas vires habeat, non valere vlo modo ad opera bona etiam moralia cum nullas ad ea vires habeat, sed facillima duntaxat & paucissima facere possit: sicut æger qui non potest mouere nisi digitum non dicitur validus.*

Ad secundam & tertiam nihil opus est noua responsione, nam in iis vel sermo est de operibus pietatis & de difficultibus, vel dicitur gratia creationis aut redēptionis ad singulos actus dari, sine quibus nihil fieri potest, cetera facilia sunt; & ex dictis soluta manent.

SECTIO V.

De necessitate gratiæ habitualis ad bene operandum & ad vitandum peccatum.

Hactenus exposui necessitatem gratiæ actualis ad bene operandum & seruandam legem quæ tota erat Catholicorum controversia cum Pelagio, nunc de necessitate gratiæ sanctificantis duplex potest esse quæstio. Prima, vtrum illa sit tantopere necessaria ut sine illa & sine fide nullum fieri possit opus moraliter bonum. Secunda vtrum sine illa etiam seruari nequeat tota lex naturalis & diu vitari peccatum.

S. I.

Vtrum homo infidelis aut etiam peccator possit aliquando bene operari, an vero in omnibus semper peccet.

Celeberrimam effecit hoc tempore quæstionem hanc, nuperi dogmatista sententia qui post Lutheri & Caluini errorem sepius damnatum in Tridentino, & proscriptum à duobus Pontificibus Michaelen Baium aseuerantissimè tamen affirmare non dubitauit lib. 3. & 4. de statu naturæ lapsa: omnia & singula infidelium & peccatorum quorumlibet opera peccata esse, eorum omnes virtutes vera esse virtus: eamque veram & Catholicam Ecclesiæ totius, omnium Conciliorum, omnium Patrum, & in primis Augustini doctrinam esse adeò ratam: & fixam, ut ex eo principio tota eius victoria pendeat de Pelagio & Italiano, cæcōisque scholasticos omnes præseruit recentiores qui clarissimam illam lucem hactenus non viderint. Cui etiam errori fauere videntur, Catherinus, Gregorius, & Linconiensis.

Ratio d^ubitandi tota in unum ferè reuolutur Augustinum qui & pluribus Scripturæ authoritatibus, & variis Patrum testimoniis, & non paucis rationibus demonstrat opera infidelium omnia peccata esse: & eius omnia principia falsa sunt, si hoc fixum non est, nulla in infidelibus esse bona opera, nullas veras virtutes.

Dico primò, posse hominem infidelem aliqua facere opera, quæ non sunt peccata, sed sunt moraliter honesta, & veri actus virtutum: Inq. & posse quemlibet

libet peccatorem cum solo gratiæ actualis auxilio aliquos elicere actus etiam supernaturaliter honestos.

Prima pars de bonis operibus infideliū exprēsē definita est à duobus Pontificibus contra Baium cuius 26. propositio hæc erat: *Omnia infideliū opera peccata sunt & virtutes Philosophorum sunt vitia.* Vt vidcas Irensem esse recōctorem errorum Baij, damnatum etiam eo nomine ab Urbano VIII. vide Suarem lib. 1. à c. 4. ad 8. Valsquem dīp. 191. 192. Bellarminum lib. 5. de gratia cap. 9. Valentiam quest. 1. p. 3.

Prīmū autem euidentissimè conuincit ex Scripturis, Matthæi 5. *Si diligitis eos qui vos diligunt, nonne publicani hoc faciunt?* & *si salutaueritis fratres vestros nomine Ethnici hoc faciunt?* & cap. 7. *Si vos cum fratribus malis nostis bona data dare filiis vestris: quæ omnia bona sunt & ex solo rationis naturalis dictamine solent fieri.* Deinde multa etiam sunt exempla, v. gr. Nabuchodonosori adhuc infideli dicitur: *Peccata tua eleemosynis redime.* Danielis 4. *Ægyptiæ mulieres obſtrices Hebræorum, mafculos iſorum feruunt incolumes ex affectu misericordiæ.* Exodi 1. Rahab meretrix non perit cum incredulis excipiens exploratores cum pace, Hebræorum 11. Cornelij centurionis orationes & Eleemosyna placuisse dicuntur Deo, etiam priusquam esset fidelis vt testificatus Angelus Actorum 10. sed insignis præfertim est locus Apostoli Roman. 2. quem nuper adduxi, *Gentes qua legem non habent, naturaliter ea qua legis sunt faciunt, quæ verba ostendebam intelligi non posse de Genibus ad fidem conuersis.*

Secundū, præter Augustinum de quo postea video, certum est ita censere reliquos Patres, v. gr. Nazianzenus orat. 28. multos, ait, natura ductu bene operari: Chrysostomus homilia de fide & lege natura, *fruētis multos, inquit, qui quamvis sermonem veritatis non acceperint & foris sint, operibus tamen pietatis sint conspicui, inuenies multos, misericordes compatiētes, misericordia vacantes.* Hieronymus in c. 1. ad Galatas: *Multi absque fide ac Euangelio Christi vel sapienter faciunt aliquam, vel sanctam.*

Tertiū, rationes id clarè probant. Prima est quia Gentiles & quilibet peccatores nūquam ad fidem conuerti possent, si non possent sine fide opera vila elicere moraliter saltem bona imò & bona supernaturaliter, nam pia saltem affectio ante fidem necessariō requiritur. Imò etiam sequeretur illos non peccare quoties omittunt bona opera quæ tenentur facere, verbi gratiæ, quando non honorant parentes, inimicos non amant, &c. Altera ratio est quia vbi sunt omnia principia rectæ operationis ibi esse potest recta operatio, sed in homine qui gratia & fide carer omnia sunt principia recte operationis moralis, cognitione scilicet honesti, libertas arbitrij, auxilium gratiæ, summa etiam facilitas in multis actibus inuenitur, vt dicebam, nihil ergo est quod operationem illam honestam impedit posse.

Secunda etiam pars de operibus bonis hominis qui est in peccato, certa est & Catholica. Prīmū, enim probatur ex Scripturis nuper allatis Nabuchodonosori enim adhuc impio dicitur: *Peccata tua eleemosynis redime: date eleemosynam & omnia munda sunt vobis.* Secundū, colligitur ex Concilio Tridentino, *eff. 6. Can. 7. & eff. 14. cap. 4.* vbi anathema dicitur ei qui dixerit dolorem de peccatis conceptum ex motu pœnæ, vel gloriæ non esse verum & vtilem dolorem, nec preparare ad gratiam. Sed ille dolor qui præparat ad gratiam ab eo elicetur qui non habet gratiam, ergo aliquis actus bonus elicetur ab eo qui non habet gratiam. Denique sequeretur neminem conuerti vñquam posse ad Deum, & resurgere à peccato, nam antequam resurgat à peccato debet elicere aliquem actum bo-

num, quod est impossibile homini non habenti gratiam: à priori ratio est, quia gratia habitualis non requiritur ad opera moraliter bona vt sit principium eorum effectuum, neque vt sit principium finale dirigens hominem in Deum vt finem ultimum, ergo sine gratia sanctificante potest homo peccator bene operari. Ad rationem dubitandi quæ tota nūtitur auctoritate S. Augustini vt respondeatur examinandum est diligentius.

§. II.

Quænam fuerit mens Augustini de bonis operibus infideliū.

I Anseneria totius cause præsidium est vñus Augustinus vt sèpè monui quem aduersarij contendunt adèd clarè loquutum esset vt non nisi coacte ac infideli trahi possit ad id quod statuebamus.

Mens D: Augustin. declaratur.

Prīmū, enim clarissimè sèpè dixit omnia infideliū opera quantumcumque bona videantur, vera tamen peccata esse, verbi gratia, lib. 1. de nuptiis cap. 3. lo- quens de pudicitia coniugum Ethnicorum, *Cum igitur (inquit) faciunt hec homines sine fide quæ videntur ad coniugalem pudicitiam pertinere, siue bonisibus placere querentes, vel sibi, vel aliis sine in his quæ vitiis concupiscunt humanas molestias deuidentes, non peccata coercentur, sed aliis peccatis alia peccata vincuntur: & infra, hoc tam euidentis bonum cum infideles habent, quia infideles vñntur, in malum peccatæque conuertim: concluditque tandem, quomodo veraratione pudicum corpus asseritur quando a vero Deo animus fornicatur: quod idem non obiter tantum attingit, sed ex professo tractat & probat lib. 4. contra Julianum à cap. 3. Vnde colligitur, inquit, etiam ipsa bona opera quæ faciunt infideles, non ipsorum sed illius qui bene utitur malis, ipsorum autem esse peccata, quibus & bona male faciunt. Idem habet lib. de continent. cap. 13. in prefat. in Psal. 3. & alibi sèpissimè.*

Ratio du- Augusti.

Secundū, in illis & in aliis multis locis multa ex Scripturis profert quibus sententiam suam probat præfertim autem dictum illud Apostoli habet sèpissimè in ore, Roman. 14. *Omne quod non est ex fide peccatum est,* & Hebræorum 11. *sine fide impossibile est placere Deo,* quæ duo Pelagianis semper obiicit S. Doctor libro illo 4. contra Julianum, & epist. 105. & 107. Deinde probat idem ex Matth. 7. *Non potest arbor mala bonos fructus facere, & Matth. 6. Si oculus tuus fuerit nequam totum corpus tuum tenebrosum erit,* vnde iniuctum Cœlestrio & Juliano argumentum obiicit, quia vbi non est intentio bona ibi tempus est opus malum, patet autem quod in infideliū nūquam esse potest intentio sufficiens ad opus bonum: nam hoc est in Augustini doctrina principium certissimum, quod nullum opus esse possit bonum, si non fiat ad finem diuini boni, quod latè tractatur loco citato contra Julianum & in libris ad Bonificium.

Tertiū, in illo etiam principio, quod sine charitate nihil bonum sit, fundantur alia omnia principia doctrina Augustini contra Pelagium: Prīmū est quod nullum sit opus bonum si fiat timore pœnæ, non amore iustitiae, lib. de spiritu & litera cap. 15. *Quod mandatum, inquit, si fiat timore pœna, non amore iustitiae, seruitur si non liberaliter, & ideo nec sit, non enim est fructus bonus, qui de charitatis radice non surgit.* Secundū dilectionem Dei vt finis ultimi dominari debere in omni opere moraliter bono, lib. 4. contra Julianum cap. 3. *Noueris non officiis sed finibus, à vitiis discernendas esse virtutes.* Tertiū est, amorem creaturæ quemlibet malum esse, si ad Deum non referatur, lib. 4. contra Julianum, *sine hoc amore creatoris nemo recte utitur creaturis.* Quartum est, nullum esse posse medium inter charitatem

Tertiū.

Secundū
ex patrib.

Tertiū 12-
tionibus.

Secunda
pars pro-
batur.

charitatem & culpabilem cupiditatem, in Psalm. 118. *Qui noluerit seruire charitati, necesse est ut seruat iniquitati.* & cap. 117. Enchiridijs regnat carnalis cupiditas ubi non est Dei charitas. Quintum est nullam tentationem vinci sine charitate nisi per aliud peccatum quod expressit optimè S. Prosper carmine de ingratis c. 27. *Manet ergo voluntas, semper amans aliiquid, quo se ferat, & labyrintho fallitur ambages variarum ingressiarum: vana cupis, vana tumet, & timet, omnimodaque mobilitate ruens in vulnera vulnere surgit.*

Quarta.

Quarto, constantissime Augustinus docet nullas in infidelibus veras esse virtutes, sed sola vita, verbi gratia, sententia 106. quam refert ex eo Prosper sic pronunciat, *Omnis infidelium vita peccatum est, & nihil est bonum sine summo bono, ubi enim agnitus deest aeterna ac incommutabilis veritatis falsa virtus est, etiam in optimis moribus: lib. de continentia cap. 12.* Nunquid enim continentiam fidei quam munus Dei verissime dicimus, dicturi sumus esse peccatum, absit a nostris cordibus tam detestanda dementia, beatus autem Apostolus ait, *omne quod non est ex fide peccatum est.* Vnde lib. 1. retractationum cap. 3. retractat omnino id quod dixerat adhuc iunior, Philosophos non vera pietate præditos, virtutis tamen luce fulsisse, quæ omnia tam crebro & tam asseveranter repetit S. Doct. ut omnis quæ afferri potest interpretatio, ludificatio magis esse videatur.

Assertio
secunda.

Dicendum tamen secundò est Augustinum admississe omnino in hominibus infidelibus, & iniustis quædam licet rarissima, & facilima moralium virtutum opera: quamvis verissime semper afferuerit ferè omnes illorum actus licet apparet bonos vera tamen esse peccata. Ita tenet & fusc probant contra Lutherum, Caluinum, Chemnitium Hosius, *In confessione Catholica c. 7. Bellarminus, lib. 5. c. 9. & 10. Suarez lib. 1. c. 7. Vasques disp. 192. c. 4. & disp. 192. c. 2. & 3.*

Probatur
ex locis
D. Aug.

Primò enim docet Augustinus opera bona infidelium fieri ab eis ex dono gratia, quod esse non posset verum, si essent peccata: nam v.g. lib. 1. de gratia Christi, c. 24. ait Deum immutasse cor Regis Assueri, & transfigurasse indignationem eius in lenitatem, afferitque rationem, quia Deus mirabilis sua & ineffabili potestate operatur in cordibus hominum non solum veras reuelationes, sed etiam bonas voluntates, ergo fuit in Assuero voluntas aliqua non mala quam operatus est Deus: & epist. 130. ad Cyrrhenes de Polemone quem ex ebriolo repente continentem fecerat Xenocrates, *Quanquam ergo ille (inquit) sicut prudenter & veraciter intellexisset, non Deo fuerit acquisitus; sed tantum a dominatu luxurie liberatus, tamen ne id ipsum quidem quod melius in eo factum, non humano operi tribuerum, sed divino.* Vnde addit, quod si ille hoc donum cognouisset, suis non solum continens, sed religiosus etiam & pius, & continentian habuisse non solum ad honestatem presentis vita, sed etiam ad meritum eternam; & lib. 4. contra Iulianum, cap. 3. *Quantum melius (inquit) istas quas dicas in impiis esse virtutes diuino muneri potius, quam ipsorum tribueris voluntati, licet & ipsi hoc nefcient.*

Probatur
secundò ex
mente D.
August.

Secundò, S. Doct. vocat ea opera infidelium merito laudanda & remuneratione digna, ergo ex mente Augustini opera illa non sunt peccata. Sic enim habetur libro de spiritu, & litera capite vigesimo: *Quorun etiam impiorum (inquit) nec Deum veraciter pieque colentium, quædam tamen facta vel legimus, vel nouimus, vel audiimus que secundum iustitiam regulam non solum vituperare non possumus, sed etiam iuste pieque laudamus, quanquam si discutatur quo sine fiant, vix inueniuntur que iustitia debitam laudem defensionemque mereantur, &c. lib. 5. Ciuitatis c. 15. docet Deum, Romanis dedisse tam amplum imperium, ut in hac vita remuneraret bonas eorum virtutes. lib. contra mendacium cap. 15. docet quod in obstetricibus Hebræo-*

rum, & Rahab meritrice misericordia digna fuit temporali remuneratione, quæ omnia demonstrant claram S. Doctoris mentem.

Tertiò, mirabili etiam artificio S. Doct. bona illa opera infidelium contraponit peccatis venialibus iustitio ex storum, loco nuper citato de spiritu & litera: *Sicut enim non impedit vitam aeternam iustorum peccata illa minima, sine quibus in hac vita non vivitur, sic ad salutem aeternam nihil proficit impio aliqua opera sine quibus difficultissime vita cuiuslibet peccati hominis inuenitur; de quibus deinde addit, quod cum Deum vera pietate non non colant; habent tamen quedam opera bona in vita impia.* Quod docet etiam aperiissime epist. 99. ad Euodium, *Multos etiam quorum literas non habemus, sed in illorum literis didicimus laudabiles vitas, ut excepto Dei cultu, in quo errarunt colentes vana, in ceteris moribus parsimonia, continentia, castitatis, non solum ciuibus, sed etiam hostibus imitandi, merito proponantur.*

Quarto ad solutionem difficultatum attendendus probatur omnino est scopus Augustini quoties negare videtur aliqua opera bona infidelium, nam ibi contendit duntaxat ostendere aduersus Pelagium, quod nemo sine auxilio gratia potest seruare totam legem, Deum amare super omnia, & vitam aeternam asequi, atque adeò neque ab ipsis vñquam infidelibus totam legem seruata esse cum potius contaminata esset omnis eorum vita, in qua vix aliquid laude dignum reperiretur. De operibus vero facillimis & rarissimis nulla vñquam fuit illi concertatio cum Pelagio.

Itaque certum est triplicem esse sensum corum omnium quæ afferit Augustinus de bonis operibus infidelium. Primò enim debent intelligi de opere infidelis ut est infidelis, id est ut operatur ex principiis infidelitatis: nam S. Thomas explicat Augustinum 2. 2. quest. 23. art. 7. ad 3. clarissime pater, ex lib. 4. contra Iulianum cap. 3. dicenti enim Iuliano, si gentilis nudum operuerit, *Nunquid quia non est ex fide peccatum est: Responderet, propterea in quantum non est ex fide peccatum est, non quia per se ipsum factum peccatum est, sed de ipsis opere non in Domino gloriosari propterea peccatum est.* Secundò, voluit Augustinus nullum in infidelibus esse opus absoluted bonum & ad vitam aeternam conducens sic enim se ipsum explicat lib. de gratia Christi cap. 26. *Ac per hoc (inquit) gratiam Dei qua charitas Dei diffunditur in cordibus nostris, sic confiteatur qui vult veraciter confiteri, ut omnino nihil boni sine illa, quod ad pietatem pertinet veraque iustitiam fieri posse non dubitet, & lib. 4. contra Iulianum cap. 3. Scito nos illud bonum hominum dicere illam voluntatem bonam, illud opus bonum, sine gratia Dei qua datur per Mediatorem hominum nemini posse conferri, per quod solum potest ad aeternum Dei donum, regnumque perditi.* Tertiò, cum dixit Augustinus omnia infidelium opera peccata esse, nihil in eis esse bonum, intellexit vix illa esse opera quæ corrupta non sint & mala, propter malum finem, quia scilicet paucissima illa sunt & ferre nulla bona, præ multitudine malorum. Sic enim constat ex loco citato de spiritu & litera. Quemadmodum dicitur Genesios 4. *Omnis caro corrupterat viam suam, & Psalm. 13. Omnes declinaverunt simul inimiles facti sunt, non est qui faciat bonum, &c.* Vnde

Ad primam Resp. verè dixisse Augustinum omnia opera infidelium quantumcumque bona esse videantur vera tamen peccata esse, quia paucissima sunt, & rarissima sunt opera quæ saltē ex præsone fine non fiant, quo in sensu dixit: *Non peccata coercentur sed alii peccatis, alia peccata vincuntur, quia id plerumque ex aliquo fine malo & quia tam rara & adeò imperfecta sunt illa opera propter ea merito dixit, Quomodo vera ratione pudicum corpus afferatur, &c.* Quia

Quia scilicet pudicitia non acquiritur per actus ad eos
ratos & imperfectos.

Secunda. Ad secundam Resp. testimonia illa omnia Scripturarum quibus Augustinus vtitur probare tantum vnum ex tribus illis quæ proposui. Primo, *Omne quod non est ex fide peccatum est*, id est omne quod est ex infidelitate sine dubio est peccatum. Secundo, *sine fide impossibile est placere Deo*, quia ille qui propter infidelitatem inimicus est Dei, non efficitur Deo gratus propter leuissima opera honesta; arbor mala qualis est omnis infidelis & quilibet peccator nullos potest producere fructus omnino bonos, & pertinentes ad æternam vitam; imo nec naturaliter bonos producere potest quatenus infidelis est.

Tertia. Ad tertiam Respon. exigi quidem intentionem aliquam bonam ad quodlibet opus bonum, nego autem requiri talem intentionem quæ opus dirigatur ad Deum ut finem ultimum, sufficit enim si dirigatur solum virtualiter & interpretatiuè. Neque contrarium probant omnia illa quibus Augustinus probat contra Pelagium nihil esse bonum sine charitate, quia vult duntaxat quod sine charitate saltem habituali nihil est bonum meritorie. Quotiescumque igitur damnat Aug. opera quæ sunt ex timore poenæ, non ex amore iustitiae, reprobat tantum timorem seruilem cum seruitate qui est revera malus, timorem autem seruilem laudat saepissimè S. Doctor cui aliqui contradiceret Tridentinum *sef. 6.* Quando exigit ut in opere bono dominetur amor ultimi finis, loquitur de operibus pietatis ad salutem necessariis. Amorem creaturæ dicit esse malum si ad Deum virtualiter saltem non referatur, id est si constituantur ultimus finis in creatura. Quando dicit, *Nihil esse medium inter charitatem, & culpabilem cupiditatem*, significat raro aliiquid esse medium, qui enim charitate non agitur, regitur ferè semper cupiditate.

Quarta. Ad quartam Resp. verum esse quod nullæ in infidelibus sunt virtutes, quia scilicet paucissimi, & imperfectissimi actus non generant virtutem: quis enim sobrium eum appellauerit qui ter in vita sobrietatis actum elicuerit imperfectissimum, tota verò reliqua vita fuerit intemperans. Vel etiam ut explicat Sanctus Thomas *1. 2. quest. 65. art. 2.* loquitur Augustinus de virtutibus perfectis & Christianis quæ ad salutem vtile sunt. Vnde dicitur cap. illo 3. contra Julianum, *Si ad consequendam veram beatitudinem quæ nobis fidès per Christum promittit, non profundit homini virtutes, non sunt vera virtutes.*

§. III.

Vtrum sine gratia habituali & fide seruari possit tota lex & diu vitari omnia peccata.

S. Thomas art. 8.

Dixi posse huminem infidelem, & peccatorem aliquando benè operari, nunc maior quæstio esse potest, utrum posse homo destitutus fide aut habituali gratia abstinere ab omni opere malo per longum tempus, & seruare totam legem, per sola gratia auxilia quæ nemini denegare solet Deus ad non peccandum.

Ratio prima dubitandi. Ratio ergo dubitandi est primo, quia gratia quam exigit Concilia & Patres ad vitandum omne peccatum est gratia illa, quæ naturæ vulnera sanat, & tollit difficultatem in obseruatione Præceptorum, & victoria tentationum, intellectum illuminando, coercendo appetitum: tortum illud non est aliud quam auxilium actuale, gratia enim habitualis nihil eorum efficit, ergo ad vitandum peccatum habitualis gratia non requiritur.

Tom. I.

Secundò, ad actus purè naturales principium supernaturale non requiritur saltem secundum substantiam: sed obseruatio legis naturalis est actus purè naturalis, & fides ac sanctitas principia sunt supernaturalia secundum substantiam, ergo fides & sanctitas non sunt necessariae ad seruandam legem naturalem, & vitanda peccata.

Tertiò, posset homo in statu puræ naturæ seruare totam legem naturalem cum auxiliis quæ sequerentur donum creationis, tunc nec esset fides, neque gratia sanctificans, ergo sine illis potest tota lex seruari.

Quarto, si non potest vitare peccata mortalia ille qui habet peccatum mortale, sequitur peccare mortaliter quilibet peccatorem, si post peccatum non agat statim pœnitentiam, quod tamen videtur fallum.

Dico tertio, neminem sine fide ac sine gratia habituali, posse per notabilem aliquam moram temporis abstinere ab omni peccato mortali, cum ordinariis gratia auxiliis quæ conferri solet à Deo. Sicque moraliter fieri non potest ut qui est in peccato mortali per aliquod tempus in eo perseueret, quin noua & noua committat peccata & thesaurizet sibi iram in die iræ. Sic docent communiter Theologi cum S. Thoma in hoc articulo ut ostendunt Suarez lib. 1. c. 27. Valsques dis. 196. corumque non pauci putant sic statutum esse à Conciliis aduersus Pelagium.

• Prima pars quæ asserit obseruationem totius legis **Probatur** esse infidelibus moraliter impossibilem certa est ex **prima pars** Apostolo, ex Conciliis, ex Augustino, & ex variis rationibus: Apostolus enim sic pronunciat Rom. 7. *Lex spiritus vite in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis.* Lex autem illa de qua loquitur Apostolus, lex est fidei quæ per internam spiritus virtutem victrice est appetitus. Ad Galatas 3. conclusit omnia Scriptura sub peccato, ut promissio ex fide IESU CHRISTI daretur creditibus. Idem docetur in Conc. Afric. epist. 90. *inter epistolam Augustini, in Concilio Arausiano 2.6.4.* vbi dicitur liberum arbitrium liberati per gratiam illam quæ iusti efficiuntur, quæ doctrina est Augustini, epist. 105. & alii locis superius adductis. Denique optima ratio est, quia concupiscentia tantas aduersus rationem adepta est vires, ut potentissimis ad eam diu vincendam præsidii opus sit, qualia non sunt motiva puræ naturalia, sed sola motiva fidei, ut magis etiam constabit ex dicendis statim.

Secundum enim partem de homine in peccato mortali existente qui non possit diu à nouis abstinere peccatis ex cœra lege ac decreto Dei qui statuerit non dare homini inimico ea gratia auxilia quæ præuidet fore efficacia ad omne peccatum vincendum, eximia.

Primo, Scriptura probant, v. g. If. 57. *Abscondi à te faciem meam, & indigatus sum abiit vagus in via cordis sui.* Ioannis, *Si quis in me non manserit* (inquit Christus) *mittetur foras sicut palmes & arescat.* *Et in ignem mittent.* Secundo, definitum id videatur esse à Conciliis Carthaginensi, Mileutano, Arausiano, ubi dicitur quod ad non peccandum gratia iustificationis exigitur. Eximia sunt in eam rem testimonia S. Augustini, v. g. lib. de spiritu & litera c. 14. vbi explicans illud (factores legis iustificabuntur,) *Vi sciamus* (inquit) *non aliter eos esse factores legis nisi iustificantur, ut non iustificatio factorum accedit, sed factores legis iustificatio procedat.* idem habetur lib. 1. de gratia Christi cap. 8. & lib. de correptione & gratia c. 2. in quibus ad legem seruandam exigitur & gratiam quæ liberamur ab iniquitate, & quæ salvamur ab infirmitate: notissimum eriam est illud Gregorij Magni, *Peccatum quod per pœnitentiam non deletur suo pondere in aliud trahit.* Rationes denique id probant peritæ partim ex parte Dei, partim ex parte ipsius hominis: nam ut aliquis vincere possit omnes tentationes, &

PP p. resistere

resistere concupiscentiae ac Diabolō, necessarium ei est ex parte Dei speciale aliquod auxilium & beneficium gratiae per quod confortetur & in tot periculis ingruentibus liberetur, ex parte autem hominis requiritur ut cor habeat bene affectum erga Deum, & in eo firmatum, alioqui succumber hand dubiè appetui, sed ei qui existit in peccato deest vtrumque illud: nam speciale illud donum gratiae reseruat Deus amicis suis, cum ille sit effectus amoris eximij, suis autem inimicis fatis est quod alia non deneget auxilia minora, & minus congrua. Deinde cor hominis peccatoris alienatura est a Deo, inclinatum ad Creaturas, unde fit ut minima illud tentatio trahat ad ruinam, *Iniquitates videlicet sua capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringuntur*, vt habetur Proverbiorum 24.

Solutio
prima du-
bitationis.

Ad primam Resp. verum esse quod ad seruanda omnia præcepta non aliud requiritur quam actualē auxilium gratiae, tanquam principium per quod talis operatio fieri debet: gratia vero habitualis requiritur tanquam fundamentum propter quod solum Deus tales de gratias quæ sunt principia efficacia resistendi omnibus temptationibus.

Secundæ

Ad secundam Resp. verum etiam esse quod ad actus naturales immediate non requiritur principium ullum supernaturale secundum substantiam, sed nihilominus tamen illud requiritur mediata, quatenus sine illo ut fundamento supernaturali non obtinebuntur principia etiam supernaturalia per quæ tales actus naturales de facto eliciantur longo tempore: non enim nego quin breui aliquo tempore possit homo existens in peccato, abstinere a nouis peccatis, sed volo id esse impossibile pro longa mora temporis, est enim proflus infallible, quod nemo infidelis aut peccator totam natura legem vñquam seruat.

Terteræ.

Ad tertiam Resp. concedendo quod homo in statu puræ naturæ non posset seruare totam legem per longum tempus, vel ex solis natura viribus, vel ex solis illis auxiliis gratia quæ nunc sequuntur gratiam creationis. Deus autem in illo statu potuisset dare auxilia puræ naturalia ex solo beneficio creationis, vt per illa homo potuisset seruare totam legem: Imò probabiliter docet Suares quod Deus illa auxilia de facto contulisset, quia perinet ad authorem naturæ ita suis prouidere creaturis, vt finem suum assequi possint. Huiusmodi enim auxilium quamvis indebet omnino esset naturæ in se ipsa considerata, valde tamen esset consentaneum diuinæ prouidentia naturam illam gubernanti.

Quartæ.

Ad quartam Resp. neminem obligari ad confessio- nem statim faciendam post commissum peccatum, quia possumus breui aliquo tempore sine habituali gratia, totam legem seruare: tenemur autem post aliquod tempus non nimis longum, præsertim si grauis vrgeat tentatio trahens ad peccatum, alioqui ut notabat Gregorius Magnus prius illud peccatum pondere suo in nouum peccatum trahet.

SECTIO VI.

De Necessitate priuilegij specialis ad vitanda omnia peccata.

Dixi de necessitate gratiae tūm actualis, tūm habitualis, nunc priuilegium speciale voco gratiam illam actualē quæ paucissimis & rarissimè conceditur, & quæ vtrum possit homo fidelis, & existens in gratia, vitare omnia peccata, & toto vita tempore perseverare in statu illo beatissimo: quod disputari. Primò, potest de peccatis mortalibus. Secundò, quod obscurius est, de peccatis venialibus.

S. I.

Vtrum sine speciali priuilegio possit aliquis vitare omnia peccata mortalia, & perseverare toto vita tempore in gratia.

Dupliciter intelligi potest, quod homo possit sine speciali priuilegio vitare omnia peccata mortalia. Primò vtrum habeat potentiam saltem sufficientem cum ordinariis gratiae auxiliis ad perseverandum. Secundò, vtrum habeat potentiam efficacem ita ut cum illis etiam de facto perseveret.

Ratio dubitandi est quia primò, illud est priuilegium speciale quod non conceditur nisi paucis, sed perseverare longo tempore in gratia non conceditur nisi paucis, ergo perseverare in gratia est beneficium specialissimum.

Secundò, illud non potest fieri sine speciali priuilegio, quod nemo condigne mereri potest, sed perseverantiam præsertim finalē nemo condigne meretur ut docebo postea, ergo illam nemo potest habere sine speciali priuilegio.

Tertiò, illud quod omnium donorum est maximum, nemo sine priuilegio speciali potest obtinere, sed perseverantia in gratia usque ad finem, maximum est omnium donorum, ergo illa sine speciali priuilegio non potest obtinere.

Dico primò, neminem esse iustum qui sine speciali priuilegio non habeat potentiam sufficientem ad omnia peccata mortalia vitanda, & ad perseverandum usque ad finem vita, sed nemo tamen potentiam habet efficacem sine tali priuilegio.

Primam partem cum Caluino, Luther, Melancthone ausus est negare noui dogmatis fabricator *tom. 3. l. 3. c. 13. col. 325.* vbi sic habet *sunt quedam homini Præcepta secundum statum & vires in quibus constitutus est impossibilitas, nec adeat semper gratia quæ præcepta illa implere sufficiamus: & iterum, impotensia impledi Præcepta reperitur etiam in infiis, qui & fidem Christi & charitatem in istis suscepimus: & iterum ibid. Non adeat semper gratia quæ præcepta illa implere sufficiamus.* Idque alibi saepe reperit, & desumptum est omnino ex pluribus locis Caluini, cuius hoc præcipuum & maximum est delirium, ex Luther et dixi, Melancthone, Chemnitio & aliis secessariis, quorū horrenda blasphemia damnata est in *Trid. s. 6. cap. 11. & Can. 18. Si quis dixerit Dei præcepta homini etiam in istis & sub gratia constituto esse ad obseruandum impossibilitas, anathema sit, & lanè si testatur Scriptura. Omnia possum in eo qui me confortat: Faciam ut in præceptis meis ambuletis: Mandata eius gratia non sunt: Non patietur vos tentari ultra id quod potestis. Deus igitur (inquit Aug. lib. de nat. & grat. c. 43.) Impossibilitas non iubet, sed iubet admonet, & facere quod possit & petere quod non possit.* Neque rationes cogerero opus est, ratio enim naturaliter indita homini statim impietatis & iustitiae hominem illum damnat qui ausit dicere summè sapientem, summè bonum, summè iustum imperare impossibilita, & damnare hominem qui non faciat, quod nemo vñquam tyrannus fecit, & nemo adscribere Deo possit nisi dicat eum non esse Deum. Quomodo enim obligari possum ad id quod est impossibile, & propter violationem illius puniri. Neque latius est dicere pœnam hanc esse peccati primorum parentum, sequitur enim neminem damnari propter violationem præceptorum, quæ obseruare nemo potest, sed tantum propter peccatum Adæ.

Secunda pars de potentia efficaci ab omnibus teneatur Catholicis & probatur omnibus argumentis quæ allata sunt in ratione dubitandi, quia scilicet probatur secunda pars, gratia.

gratia illa perseverantia non omnibus conceditur, sed electis tantum, immo & specialiter dilectis, arguere adeo summum illud est diuinæ in nos benevolentia argumentum. Deinde nemo potest illud sibi certè polleri, ut monet optimè Tridentinum *sess.6.cap.13.* sed omnes cum timore ac tremore salutem suam operari debent, in vigilis, laboribus, orationibus, formidantes de exitu pugna cum Diabolo carne ac mundo, &c. vbi etiam addit quod magnum hoc donum non est homini nisi à Deo, qui tamen nisi illius gratia defuerimus, sicut ceperit in nobis opus bonum perficiet, sed probat etiam evidenter necessitatem hanc priuilegij specialis corruptio naturæ quæ per habitualem gratiam non sanatur, multitudo temptationum, innumera peccandi occasions: passiones, exempla, quibus omnibus diu resistere, neque unquam cadere sanè difficillimum est, nisi potentior gratia impedit a lapsu & ex his ad rationes dubitandi liquet responsio; probabatur enim ibi solùm impotentia efficac ad vitanda omnia peccata mortalia, quam etiam asserui.

§. II.

Virum sine priuilegio speciali posse iustus omnia vitare peccata venialia.

His positis nullam habent inter Catholicos con-
trouersiam, maior circa venialia difficultas est, utrum ad ea vitanda tūm distributiūe, tūm collectiūe, quilibet homo iustus habeat potentiam moraliter sufficientem aut etiam efficacem cum solis auxiliis gratia ordinariis. Tunc aliquis dicitur habere impotentiam ad vitanda omnia peccata collectiūe, potentiam autem ad omnia peccata vitanda distributiūe, quando impotentia illa non cadit supra vnum omnino peccatum separatum ab aliis sumptum, sed tantum in multitudinem ipsam & collectionem, dicetur autem habere impotentiam ad vitanda omnia tūm distributiūe tūm collectiūe quando impotentia & difficultas non cadit tantum supra multitudinem, sed etiam supra peccatum aliquod singulare, quod propter difficultatem in eo existentem iustus moraliter non poterit vitare.

Sensus difficultatis. Difficultas igitur nunc est, utrum homo iustus habeat impotentiam moralem ad vitanda omnia peccata tūm collectiūe tūm distributiūe, immo utrum habere possit impotentiam ad vitanda omnia peccata collectiūe, & potentiam ad omnia vitanda distributiūe.

Prima ratio dubitandi. **R**atio dubitandi primò est, quia quando dicitur in Concilio quod non possumus vitare omnia peccata, vel id intelligitur de impotentia physica & sic nulla est libertas, vel de impotentia morali sufficiente, & sic gratia nihil addit naturæ, nam etiam homo sine gratia potentiam habet physicam ad vitanda quilibet peccata, ergo per gratiam recipit potentiam moralem sufficientem: vel intelligitur de sola impotentia efficaci, & sic Concilium dicitur tantum quod nemo peccata venialia de facto vitat, non diceret quod nemo illa potest vitare. Cum enim dicitur non potest vitare, necessitatem dicimus antecedentem non consequentem tantum, quem habet quisquis non potest vitare quia non vitat: gratia enim congrua non est necessaria ut possim vitare, & tamen Concilium dicit neminem possere vitare.

Seconda. Secundò, quoties argumentum procedit à distributiūe ad collectiūum, vel contra, semper vitiosa est argumentatio, quia tunc variatur suppositio; proceditur enim à suppositione determinata ad confusam, sed cum dicitur si potest quilibet vitare omnia peccata venialia distributiūe sequitur quod possit vitare omnia collectiūe argumentum procedit à distributiūe ad collectiūum: codem modo ac si diceret ad viden-

dum non est necessarius oculus dexter, neque necessarius est oculus sinister, ergo nullus oculus ad videntem est necessarius: Sunt in stabulo tres equi, neq; hic, neq; hic, neq; hic est necessarius ad equitandum, ergo nullus est necessarius, respondet enim ad illa omnia quod quamvis oculus non sit determinatè necessarius ad videndum, est tamen necessarius indeterminatè ut est pars huius collectionis: Similiter quamvis nullum sit peccatum veniale determinatum ad quod vitandum homo non habeat potentiam physicam & moralem, non sequitur tamen quod possit indeterminatè vitare singula quatenus sunt pars huius collectionis, quam non potest totam vitare, poterit ergo Petrus vitare, primum, secundum, tertium, si illa spectentur determinatè, non poterit vitare quatenus illa sunt membra illius collectionis & confusionis, ergo quamvis possit homo vitare omnia peccata venialia distributiūe, non sequitur tamen quod possit vitare omnia collectiūe.

Tertiò, quando dicitur quod homo iustus vitare non potest omnia peccata venialia, vel intelligitur quod ille habeat impotentiam antecedentem, vel quod habeat impotentiam consequentem, si primum ergo caret libertate ad non peccandum, necessitas enim antecedens tollit libertatem: si secundum, ergo id est tantum homo non potest vitare omne peccatum, quia non vitat, quæ impropriissima est loquutio, sicut si dicerem, me non posse tacere, quia non taceo.

Dico secundò, nemo sine priuilegio speciali cum solis auxiliis gratia ordinariis vitare potest omnia peccata venialia collectiūe, aut etiam distributiūe, immo si possit vitare distributiūe omnia, possit etiam vitare collectiūe.

Prima pars. **P**rimam partem Catholicus nemo negat, primum enim colligitur ex Scripturis, *In multis offendimus omnes: si dixi: inimicuus peccatum non habemus ipsi nos seducimus: pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Quia videlicet ut loquitur Concilium Tridentinum *sess.6.c.1.* illa est communis iustorum omnium vox dimitte nobis debita nostra. Secundo enim exprefse ita contra Pelagium definitum est in multis Conciliis, v.g. in Mileuitano, *Can.5.6.7.* quos ad verbum desumpliit Concilium Africanum, & deum in Tridentino *sess.6. Can.2.3.* Anathema illi dicitur qui dixerit posse hominem in tota vita peccata omnia vitare etiam venialia, nisi ex speciali Dei priuilegio, quemadmodum de beata Virgine tenet Ecclesia. Tertiò, consentiunt S. Patres **E**x Patribus, quos dabunt *Suares lib.9.c.8.* *Valq. diff.189.n.147.v.* **E**x ratio. **nc.** gr. Cypriani authoritatem sapè opponit Pelagius Augustinus. *Ne quis inquit tract de orat. Domini. sibi quasi innocens placeat, & se exollendo plus pereat, instruitur & doctur se peccare quotidie, dum quotidie pro peccatis iubetur orare.* Quartò, id ostendunt à priori occasionses innumeræ peccandi, pugna nunquam interrupta concupiscentia, cui omnino impossibile est, semper refi-
stere, nisi specialiter Deus incubet, & maioribus auxiliis conforter voluntatem pronam ad lapsum. Colli-
giturque à posteriori, quia licet non improbabiliter existimat nonnulli priuilegium hoc fuisse concessum Sancto Ioanni Baptista, ac Ieremias, negat tamen aperte, ac vniuersalissime Augustinus pluribus locis, hoc de illo id posse affirmari nisi de sola Virgi-
ne sanctissima, de qua ob honorem Filii, nullam cum de peccatis agitur haberi vult questionem. **P**robatum est etiam probabilissime de Sancto Joseph dici posse vi-
detur ob honorem Filii cuius fuit nutritius, immo & ap-
pellatus est Pater, & ob honorem Sponse Immacu-
latissime, cuius verè fuit Coniux.*

Secunda pars afferens peccata venialia vitari non posse omnia etiam distributiūe, ita ut esse debeat ali-
quod peccatum determinatum quod non possit vitare, **P**robatum secunda pars.

P P p 2 **alio qui**

alioqui haberet potentiam ad vitanda omnia collectiū, negatur à Suarez lib. 1. c. 24. & lib. 9. c. 8. qui existimat Cum pluribus aliis posse hominem iustum omnia vitare peccata distributiū, sed non posse tamen vitare omnia collectiū: sed contrarium longe probabilius tenet Vasques disp. 212. tenens esse impossibile, ut omnia vitari possint distributiū, quia possint vitari omnia collectiū.

Ratio est, quia quotiescumque homo potest facere singulas partes alicuius multitudinis successiū, tunc quando illæ facienda sunt, potest etiam facere totam multitudinem successiū, sed collectio peccatorum venialium est multitudinem successiū, ut patet; non enim omnia simul sunt, ergo si homo potest vitare omnia peccata venialia distributiū quando occurunt, potest etiam vitare totam collectionem: maior probatur, quia posse facere totam multitudinem successiū nihil aliud est, quā posse facere singulas partes tunc quando illæ facienda sunt, & difficultas tota quæ est in tota collectione facienda non est alia quā difficultas quæ est in faciendo illis partibus quando illæ debent existere. Vnde argumentor, si nulla sit difficultas in facienda tota collectione successiū, nisi difficultas faciendo singulas partes quādō illæ debent existere, certè qui potest singulas quando illæ debent existere, potest etiam totam collectionem, sed in facienda collectione tota successiū, nulla est difficultas nisi ea quæ reperitur in singulis partibus quando debent existere, imo, vixi, nihil aliud est realiter posse facere totam collectionem successiū, nisi posse facere singulas partes quando facienda sunt: ergo qui potest facere singulas partes alicuius multitudinis successiū potest facere totam multitudinem successiū.

Confirmatur primò, quia posse vitare collectiū omnia peccata venialia, nihil est aliud quā posse vitare primum solitariē sumptum tunc quando vitandum est, & secundum seorsim, & tertium & quartum: quemadmodum si dicas potest aliquis ambulare pedes duas leucas non potest ambulare tres, certè verum est quod postquam ambulauit duas leucas, non potest ambulare tertiam: ergo similiter si dicas potest homo vitare nouem peccata venialia non potest decem, verum erit quod postquam vitauerit nouem, iam non potest vitare decimum. Similiter existente utroque oculo neuter determinat ad videndum necessarius est, at si dexter effodiatur sinistruerit necessarius: sic licet ex decem peccatis, nullum determinat necesse sit à me committi, tamen ex suppositione quod vitauerit nouem, moraliter erit necesse ut non vitem decimum. Vnde cuncte oriarunt difficultas illius decimi peccati, aut ex eo quod fatigatus sim ex præcedentibus pugnis, aut ex speciali difficultate huius peccati, semper verum est quod hoc peccatum determinatum vitare non possum in his circumstantiis. Ex quo.

Confirmatur secundò, si enim homo per diem integrum vitare potest determinatè decem venialia quæ occurunt. Supponamus illum vitasse nouem, vel tunc ille potest vitare decimum, & sic potest vitare totam collectionem, vel non potest vitare decimum, & non potest vitare distributiū singula eo ipso quod non potest vitare omnia collectiū.

Neque dicas supponi non posse quod vitet illa nouem, quia licet distributiū possit illa vitare prout singula sunt, non potest vitare illa determinatè ut faciunt collectionem. Sed contra si quod est moraliter possibile ponatur actu, nullum sequitur absurdum, sed est moraliter possibile quod homo vitet determinatè primum, secundum, tertium, &c. ergo non est absurdum supponere quod vitetur determinatè primum, secundum, &c.

Ad primam Resp. concilium quando dicit neminem posse vitare omnia peccata non esse intelligentiam de impotentia physica cum qua libertas non stataret, neque de sola impotentia efficaci, significaretur enim duntaxat quod homo quilibet peccat: sed esse intelligentium de vera impotentia moraliter sufficiente, qua significat tantam esse difficultatem in evitandis omnibus peccatis venialibus, ut illa moraliter, & secundum iudicium prudentum existinetur esse impossibilitas, Gratia ergo efficit primò, ut plura possimus vitare quā si careremus gratia. Secundò, efficit ut vitatio illius peccati venialis determinati quod moraliter non possum vitare sit mihi possibilis saltem remotè ac secundum quid.

Ad secundam Respondeo argumentationem à distributioni ad collectiū non esse semper vitiosam, si enim prædicatum quod conuenit singulis ut singuli sunt non tribuatur collectioni ut collectio est, sed tantum collectioni prout distributiū dicit singulas partes tunc argumentatio bona est: ut si dicas singuli homines determinatè sumptū carent alii, ergo omnes homines carent alii, est enim argumentatio potius à singulis distributiū sumptis, ad vniuersale sumptum distributiū: tunc autem vitiosum est argumentum à distributioni ad collectiū, quando prædicatum quod conuenit tantum singulis ut singuli sunt attribuitur collectioni ut collectio est, vel contra quando prædicatum, quod conuenit collectioni ut collectio est, tribuitur singulis ut singuli sunt, ut si dicam nullus Apostolus est duodecim, ergo omnes Apostoli non sunt duodecim. Quando collectio constat ex partibus successiū, qui dicitur posse vitare totam collectionem, dicitur tantum posse singulas partes tunc quando illa separatim ponendae sunt, ideoque prædicatum quod conuenit singulis partibus, non tribuitur toti collectioni ut collectio est, vnde nec vitiosum est hoc argumentum: si possum vitare omnia peccata determinatè tunc quando vitanda sunt possū vitare collectiū omnia, nam illud prædicatum (possum vitare) non tribuitur toti collectioni ut collectio est, sed collectioni prout distributiū dicit singulas partes, id est singula peccata tunc quando separatim vitari debent. Neque verò illud argumentum simile est isti, ad videndum non est necessarius oculus dexter, neque necessarius est sinistruerit, ergo nullus oculus est necessarius ad videndum, quia in illa conclusione, ergo nullus oculus est necessarius, uterque oculus sumitur copulatim, cum autem dicitur possum vitare omnia peccata distributiū, ergo possum vitare omnia collectiū, tunc omnia peccata non sumuntur copulatim, sed prout separant & successiū possunt vitari.

Ad tertiam Resp. neminem dici non posse facere, id quod non facit præcisè, quia non vult facere, si autem haberet impossibilitatem tantum consequentem id est non vitaret omnia peccata quia non vellet, ergo si haberet impossibilitatem moralem consequentem non diceretur non posse vitare omnia peccata, quod tamen dicit Concilium: Itaque impossibilitas vitandi omnia peccata venialia est impotentia antecedens, ita ut infallibile prorsus sit neminem vñquam vitare omnia; si enim moraliter esset possibile omnia vitare peccata deberet aliquando contingere ut aliquis omnia vitaret, illud enim dicitur impossibile moraliter, quod ita est difficile, ut nunquam omnino contingat, si enim vel semel contingit non est impossibile moraliter. Impossibilitas ergo hæc moralis ita est antecedens, ut non sit contraria libertati, quia illi aduersatur sola impossibilitas physica.

QVÆSTIO II.

De sufficientia Gratiae.

Exposti hactenus necessitatem gratiae, sequitur nunc eius sufficientia, ex prima illa videlicet constat quid non possit homo facere sine gratia, ex secunda constat quid cum illa praestare valeamus, de qua ut dicam plenissimè ac clarissimè tria mihi esse video necessaria: Primum est eius existentia sive utrum admittere necesse sit gratiam aliquam sufficientem: Secundum eius subiectum sive quibus personis detur gratia sufficientis: Tertium eius propria quidditas & distinctio eius à gratia efficaci, quod tamen dicetur commodius questione 3.

SECTIO I.

Vtrum detur aliqua gratia sufficientis.

Nomine (gratiae sufficientis) intelligunt Doctores Catholici, gratiam illam cum qua possum benè operari, non tamen volo: sicut gratia efficax illa est cum qua & possum, & volo. Aliæ omnes gratiae sufficientis notiones à nouis dogmatistis constat, fallaces & falsæ sunt, illa quam attuli sola vera est, & solida, ut patebit ex dicendis postea.

Nunc gratiam illam cum qua voluntas converti posset, non tamen convertitur, quia non vult, sufficientem hactenus appellatam, & ab omnibus Catholice doctoribus admissam fidissimum Caluini aseclam nouis dogmatibus omnino rejecit, lib. 3. toto de gratia Christi Salvatoris, eamque tanquam monstrorum, Deo indignum, Augustino ignotam, à Pelagio solo excogitata proscribendam putat, quam etiam fuisse sententiam Semipelagianorum constat ex epistola Hilarii ad Augustinum cuius verba postea referuntur.

Ratio prima dubitandi est prius, quia si nulla datur gratia qua careat effectu, id est cui voluntas non consentiat nulla datur gratia sufficientis, sed nullam dari gratiam qua careat effectu constans est sententia sancti Augustini, ut patet ex pluribus eius testimonij, v. gr. serm. 42. de verbis Domini: *Agis si ageris, & bene agis si à bono agaris*, lib. 2. ad Bonifacium cap. 9. Si Deus tangit cor, homo preparat cor, lib. de gratia Christi: Si sicut veritas loquitur, omnis qui didicit venit quisquis non venit profecto non didicit. In quibus & pluribus alijs locis S. Doctor manifeste tradit nullam esse gratiam qua careat effectu, ergo nulla datur gratia tantum sufficientis.

Secundo, gratia sufficientis est auxilium possibilis, & adiutorium sine quo non, ut patet, est enim auxilium cum quo possum, sed nolo, adiutorium quo dempto non possum agere, sed non ago tamen: Sed in Doctrina S. Augustini manifestum est quod auxilium possibilis, & adiutorium sine quo non, est gratia propria status innocentia: gratia verò Christi est auxilium actionis & voluntatis, & adiutorium quo, ergo gratia sufficientis non est gratia illa propria Christi post naturam lapsum: Maior non eget probatio, minorem innumeram probant Augustini loca lib. de correption. & gratia cap. 11. Nunc autem quibus deest tale adiutorium pena peccati est: lib. de praestatione, sanctorum cap. 8. Volunt ergo isti credere, nolunt illi, quis hoc ignoret? sed cum alijs preparetur voluntas à Domino alijs non preparetur, discernendum est quid proueniat, &c. lib. de dono perseuerantiae cap. 14. Quoniam ut crederent non erat eis da-

tum, eti. 2 unde crederent est negatum: ergo ex mente Augustini.

Tertia.

Tertio, monstrum omnino est gratia sufficientis, tale videlicet adiutorium quod ab initio mundi usque ad finem nullum inquam habuit, vel habebit effectum. Deinde monstrum est illud beneficium quod non feruit nisi ut possis peccare, ac circa inuidiam damnari. Denique gratia illa monstrum est quæ simul dicitur esse sufficientis & insufficientis, illa enim gratia est insufficientis cui non possum cooperari, sed gratia sufficientis ut sic non possum cooperari, si enim illi cooperarer desineret esse insufficientis, ergo gratia sufficientis verè monstrum est cum non sit insufficientis, nisi quia est insufficientis. Confirmatur quia, illa gratia ut sic est insufficientis, quæ de se inefficax est, gratia sufficientis est de se inefficax, quia gratia sufficientis sumitur ut de se distinguitur à gratia efficaci quæ de se efficax est, ergo gratia sufficientis est de se insufficientis.

Quarta.

Quarto, Ecclesia nāquam orare solet pro infidelibus ut possint conuerti, sed ut conuertantur, sed si datur gratia sufficientis, cum qua possim conuerti, erit prouersus inanis huiusmodi deprecatio, quid stultus est quā orare Deum ut facias, quod in potestate tua est facere? Imò quod grauius est, si admittitur huiusmodi gratia communis bonis & malis, potest homo seipsum ab alio discernere, quod repugnat Apostolo & sapissimè damnat Augustinus v. gr. lib. de praestatione sanctorum cap. 5. *Nihil* (inquit) *hunc sensu* *Apóstoli tam contrarium, quam de suis meritis ita quemquam gloriari, tanquam ipse sibi ea fecerit non gratia Dei, sed gratia que bonos discernit à malis, non que communis est bonis & malis.*

Affectio primæ.

Dicendum tamen est, certum esse omnino ex fide quod detur aliqua gratia sufficientis, cum qua voluntas operari possit si velit, non operetur tamen quia non vult. Ita tenent Catholici omnes, & contra Calvinum ac Lutherum suffissimè probant Bellarmin. 1. 2. de gratia Suarez l. 4. & alij sine numero.

Probatur ex scripturis.

Primum enim aperte colligitur ex scripturis ex quibus tria sufficientia testimonia, sed euidentissima; primum sit Matthæi 20. *Multi vocati pauci electi*, quem locum edifferens Augustinus lib. 83. questionum q. 68. aduersarios conficit. *Ad illam* (inquit) *cōnam quā Dominus dixit in Euangelio preparatam, neque omnes qui vocati sunt venire voluerunt, neque illi qui venerunt, venire posse nisi vocarentur. Itaque neque illi debent sibi tribuere qui venerunt, quia vocati venerunt, neque illi qui noluerunt venire, debent alteri tribuere sed tantum sibi, quoniam ut venire vocati erat in illorum libera voluntate, &c.* Quæro ergo ab aduersariis utrum illi qui vocati sunt & non electi restiterint gratiae, an non, si enim restiterint gratiae datur ergo aliqua gratia cui resistit voluntas, quæ appellatur sufficientis, si non restiterint gratiae, ergo falso dicuntur vocati, vocatio enim gratia est de qua loquimur, quæ argumentatio est clarissima & demonstrativa.

Alterum testimonium Ioannis 1. *Iluminat omnem hominem venientem in hunc mundum, lux in tenebris lucet & tenebra eam non comprehendunt.* De quibus differens Augustinus libr. 1. de genesi ad literam cap. 1. *Illud lumen* (inquit) *irrationalium animalium oculos pascit, sed pura corda eorum qui Deo credunt, & ab amore visibilium rerum, sè ad eum præcepta convertunt, quod omnes possunt si velint, quia illud lumen illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Tertium testimonium etiam euidentis, Matth. 1. *Vt tibi Corazain ut tibi Bethsaida, quia si in tyro & sydone factæ efficiunt virtutes, &c.* Quod merito de gratia cui resistit voluntas explicat Augustinus, lib. de bono perseuerantiae

PPP 3 rantiæ

rantiæ cap.9. Facile est (inquit) ut accusemus infidelitatem Iudeorum de libera voluntate venientem qui factis apud se tam magnis virtutibus credere noluerunt, quos increpans Dominus arguit ut tibi Corozain, si enim cum illa gratia sydomij conuersi fuissent, ergo cum illa conuersi potuerunt Corozaitæ, ergo illa fuit gratia sufficiens, quæ sanè demonstratione nihil est cui dentius.

Probatur
Secundò
ex absur-
dis.

Secundò ex varijs absurdis probare licet gratia sufficiem, quæ ut vides expreßè habetur in Script. & Augustino. Primum sit, quia si nulla daretur gratia quæ careret effectu ex malitia voluntatis, sequeretur neminem eorum qui damnatur habuisse in potestate sua salutem, quod aperte repugnat scripturæ, perditio tua ex te Israël: ante hominem vita & mors. Secundum sit, sequeretur neminem eorum qui peccat abstinere posse à peccatis, atque soli Deo peccata imputari posse, quæ horrenda est blasphemia Caluini contraria Scripturis, quæ nolui elegistis, contraria S. Augustino: *Quis peccat* (inquit lib. 3. de libero arbitrio, cap. 15.) *in eo quod nullo modo caueri potest: peccatur autem, caueri igitur potest*: contraria lumini rationis. Tertium est, præcepta Dei esse impossibilia ijs qui ea non seruant, quæ item blasphemia Caluini & Irenensis est damnata in Tridentino less. 6. can. 18. & cap. 11. ab Araucano can. 25. ab Augustino lib. de gratia & libero arbitrio, ybi explicat locum illum Ecclesiastici 15. si volueris seruabis mandata, & explicite ostendit nos posse si volumus.

Quartò sequeretur quod nemo eorum qui non conuertuntur potest conuerti. Quod falsissimum esse constat clamante Deo, conuertimini ad me & ego conuertar ad vos, & optimè Augustinus l. 1. retract. cap. 22. *In potestate quippe hominis est mutare in melius voluntatem, sed ea potest nulla est nisi detur à Deo, de quo dictum est, dedit eis potestatem filios Dei fieri*, manifestè Concilium Valentini 3. sub Lothario erroris arguit aduersarios: *Nec ipsi mali* (inquit) *ideo pereunt quia boni esse non poterunt, sed quia boni esse noluerunt, suoque vitio, &c.* Et Tridentinum manifestissime less. 6. cap. 13. *Deus sua gratia iustificatos non deserit, nisi prius deseratur.*

Quintò, sequeretur quod nemo plura potest face-re opera bona quæ auctu faciat. Quod repugnat scripturis: *Expectauit ut faceret vias fecit autem spinas*, repugnat Augustino lib. 3. de libero arbitrio, cap. 16. *Ex eo quod non accepit nullus est reus ex eo vero quod non facit quod debet, iuste reus est, debet autem si accepit, & voluntatem liberam, & sufficientissimam facultatem.*

Sexto sequeretur Deum non habuisse voluntatem ullam saluandi eos qui damnantur, sed antecedenter ad eorum demerita voluisse illos damnare quæ licet atrocissima sit sententia Caluini, & Iansenij repugnat tamen sanctitati, bonitati, & charitati Dei, facitque Deum tyrannorum omnium crudelissimum, ut ostendi alibi, & conuincam statim ex eo quod Deus velit omnes homines saluos fieri, ut ostendunt Scripturæ, Concilia, S. Augustinus, & ipsum Dei nomen & significat & declarat. Septimum denique absurdum est, quia, sequeretur quod Christus pro solis electis mortuus est, non autem pro omnibus hominibus, quod statim ostendam esse impium dicere.

Tertiò hæc sit breuis & euidens demonstratio: gratia sufficiens illa est cui voluntas non obedit, sed multæ dantur à Deo gratia quibus voluntas hominum ex sua malitia non obedit, ergo datur gratia sufficiens. Minorem si negare audeant aduersarij conuincere eos stultitiae testimonia innumera scripturarum Christus Matth. 23. dicens: *Quoties volui con-*

*gregare filios tuos sicut gallina congregat pullos suos sub alas & noluit: Iohannis 15. Si non ventissim & loquuntur eis fuisse peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent à peccato suo, &c. Sapient. 1. Vocauit & renuisti, sprenisti omne concilium meum. Iaie 65. Vocauit & non respondisti. Actorum 7. *Vos semper spiritus sancto resistis*: 2. ad Corinthios 7. *Adiuantes exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*, conuincit erroris Concilium Senonense, in decreto fidei cap. 15. *Non est* (inquit) *huiusmodi Dei trahentis auxilium cui resisti non possit, quoties enim Dominus vult congregare filios Ierusalem sicut gallina congregat pullos suos sub alas, & noluit, &c.* Concilium Coloniense cap. de Sacramento Penitentiae: *Sicut est* (inquit) *in hominis voluntate ut gratiam Dei oblatam, vel accipiat vel respiciat.* Tridentinum less. 6. cap. 5. & 13. & canone 4. vbi statutum posse voluntatem dissentiri gratiae, & hæc satis sint aduersus sententiam horribilem ex qua infinita sequuntur contra Deum blasphemie, tota damnatur scriptura, tota exæcatur ratio naturalis.*

Ad primam quæ video totum ferè nisi errorem notum dogmatistæ plurima respondent Petavius, Martinus, alijque Doctores Orthodoxi, ego breuiter solum posse arbitror leuisimum argumentum, facio enim sapientissime Augustinum coniungere solere cum effectu gratiam Christi, sed ita tamen ut loquatur sapientissime de gratia illa quam ex malitia voluntatis nullus sequitur effectus, ut constat ex relatis eius pluribus testimonijs. Prima ergo ratio cur Augustinus ex ipso effectu gratiam describat, est, quia facultas qualibet operatrix ex effectu potissimum dignoscitur, & ex eo temper explicari solet, oculus videlicet dicitur esse facultas eliciens visionem, iustitia definitur virtus reddens cuique quod suum est. Altera ratio mouit Augustinum ut gratiam Christi iungere operi, quia de sola effectu gratiae non de possibiliitate lis illi erat cum Pelagio: cum enim subdolè Pelagius possibilitatem boni fateretur à Deo esse, operari autem esse nostrum tantum, ut constat ex lib. de prædestinatione sanctorum, cap. 18. lib. de gratia Christi, cap. 3. lib. de natura & gratia, cap. 42. quam tamen possibilitatem dicebat Pelagius esse solam facultatem naturalem voluntatis (ut doccebo statim) debuit haud dubiè Augustinus Christianam gratiam coniungere cum effectu, ut doceret Dei esse non solum quod possimus agere, sed quod velimus etiam & agamus. Tertiò denique assero Augustinum quoties gratiam effectui coniungit, agere de gratia illa quæ per excellentiam sola ferè gratiae nomen obtinuit, quia gratia est propria electorum. *Sic enim* (inquit Augustinus lib. de gratia Christi cap. 13.) *Deus docet eos qui secundum propositum sunt vocatis, simul & donans quid agant scire, & quid sciant agere.* Et lib. de bono perfeuerantia, cap. 23. *Hec est quam poscit à Domino, & semper ex quo caput est, poscit Ecclesia, ista quam Deus vocatis suis daturum se esse presciuit, ut in ipsa prædestinatione iam dederit.*

Ad secundam in qua etiam triumphare se putant noui dogmatistæ semper obtentores Augustinum reieciisse à gratia medicinali adiutoriorum possibilis & sine quo non, id est gratiam sufficientem: solum autem admittere auxilium actionis, & adiutorium (quo) id est gratiam efficacem. Respondeo autem errare turpissime aduersarios dum existimant auxilium possibilis & sine quo non significare gratiam sufficientem, auxilium autem actionis & (quo) esse gratiam efficacem. Primò enim adiutoriorum possibilis quam gratiam Christi contendebat esse Pelagius, significabat facultatem naturalem voluntatis liberae, in quo sensu recte negat Augustinus huiusmodi adiutorium

Demon-
stratio pe-
nitentiæ ex
scripturis
& Conci-
lijs.

rium pertinere ad gratiam Christi, ut constat ex lib. de gestis Pelagij cap. 2. de natura & gratia cap. 42. vbi docetur possibiliter operandi bonum prouenire à charitate ac gratia, non esse autem insitam ab auctore naturæ Deo. Secundò adiutoriorum possibiliter significat sepius apud Augustinum ex mente Pelagij adiutoriorum voluntati omnino extrinsecum, quod supponit facultatem voluntatis omnino completam ad operandum, ut videtur sonare ipsum, nam adiuuare possibiliter est iuare facultatem quæ agere potest, & non dari ipsam possibiliter, huiusmodi sunt lex, prædicatio, exempla quæ in operationem non influunt: adiutoriorum autem actionis est interna inspiratio, & motus voluntatis, quæ ita dant posse agere ut sine illis voluntas ad agendum sit insufficiens. Adiutoriorum primo modo sumptum sufficiebat in statu naturæ integræ quoad omnia opera naturæ: in statu autem naturæ lapsæ nullo modo sufficit, quia voluntas insitior facta per peccatum indiget auxilio superaddito influente proximè in operationem. Hic ergo quid est quod aduersarijs feratur & metatur, Pelagiani enim admittebant auxilium à natura inditum & extrinsecus etiam adiuuans, hoc vocabant auxilium possibiliter, & sine quo non: ne-
gabant auxilium actionis, & quo, intrinsecum scilicet & à Deo ind. tum proximè influens in operationem, si per voluntatem non steterit.

Tertius. Ad tertiam Respondeo somniare omnino ac delirare nos dogmatistas monstra sibi ac spectra obijcentes, neque satis aduertere quid significant Catholici doctores nomine (gratia sufficientis) cuius, ne nomen quidem intelligunt. Sciant igitur illi, duo considerari necessariò debere in gratia sufficiente: Primum est entitas ipsa gratia cui voluntas potest cooperari: Secundum est malitia voluntatis quæ ipsi non cooperatur. Hæc gratia secundum totam suam entitatem, & vim effectricem à Deo est, omnino intende ac iubente, ut per eam vitemus peccata, & saluemur si velimus, negatio enim effectus non prouenit ex Dei voluntate, nec ex entitate gratia, sed ex malitia liberæ voluntatis, sine cuius cooperatione illa efficiens esse nequit. Monstrum igitur est argumentum aduersariorum in quo confunditur entitas gratia, cum malitia voluntatis. Hæc enim gratia entitati sumpta sèpè habet effectum, si autem sumatur hæc entitas simul cum malitia voluntatis certè illa effectum non habet, quia significatur tunc gratia prout non habet effectum? Nunquid ergo monstrum est velle gratiam quæ habeat effectum prout illum non habet ex malitia voluntatis.

Secundo vanum est dicere gratiam istam seruire solum peccatis & damnationi, si enim sumatur secundum entitatem & intentionem Dei seruit sanè bonis operibus, & saluti, si sumatur prout includit nequit voluntatis, operatur sanè mortem contra intentionem Dei operantis vitam.

Tertiò cum dicitur gratiam esse insufficientem prout est sufficientis, lusus est in verbo, distinguitur enim illa propositio, illa gratia est insufficientis cui non possunt cooperari, si talis impotentia oriatur ex defectu entitatis gratia, concedo: si oriatur ex malitia voluntatis, nego. Gratia enim est de se sufficientis, licet vis eius effectu impeditur per malitiam voluntatis. Neque difficilior est confirmatione ad quam.

Resp. negando gratiam sufficientem esse de se inefficacem, cum haud dubiè inefficacia tota oriatur ex libera voluntate. Falsa enim est illa consequentia gratia efficax est de se efficax, ergo inefficax est de se inefficax, bonum enim à Deo est, malum autem est à sola voluntate. Quomodo autem intelligi debet quod sit efficax de se, id est per se ipsam postea disputabitur.

Ad quartam Resp. Ecclesiam dum orat ut conuertatur, perere à Deo ut eam nobis gratiam conferat cum qua non solum possumus agere sed etiam agamus; postulat enim gratiam etiam efficacem: imò non tantum oramus Deum ut peccatorem conuertat, sed oramus ipsum etiam peccatorem ut conuertatur quod vanum esset, si gratiam non haberet, cum qua posset conuerti, aut non conuerti. Quomodo autem homo se ipsum discernere non possit clarum erit ex sequentibus.

S E C T I O N I I.

De personis quibus datur à Deo gratia sufficientis.

Hæc difficultas sepius alibi tractata, huius tamen loci maxime propria, est propter nos dogmatistas, qui Calvum & Lutherum sequuti, multa hic dicunt rectæ Fidei & sanæ Theologie contraria, quæ ut breuiter pro instituta claritate diluam, duo mihi disputanda sunt, primò vtrum omnibus gratia dentur sufficientes ad salutem, secundò ad quid & quando dentur.

S. I.

Vtrum Deus omnibus hominibus gratias det sufficientes ad salutem.

Gratias sufficientes omnibus dari nihil est quæcumq; neminem esse vel barbarum, vel peccatorem, vel nullum omnino reprobum, cui Deus non ea conferat interioris gratia auxilia cum quibus saluari possit, siue illa sine proximè sufficientia, per quæ immedia-
tè obtineatur iustificatio & salus, siue sint remotè tan-
tum sufficientia per quæ obtineantur immediatè au-
xilia proxima. Negant autem parata esse omnibus hu-
iustis auxilia cum Calvino recentiores eius asse-
clæ, sed asserunt multos omnino etiam nunc esse qui
nunquam eas gratias habeant: nullas in lege veteri
datas esse à Deo gratias sufficientes, illas non dari
peccatoribus reprobis ut conuertantur, vel etiam ut
noua peccata vitent: Ita enim tradit nouus dogma-
tistes tom. 3. lib. 3. ferè toto, sequutus ut sèpè monui
Lutherum, Calvum, Armacanum.

Nititur autem primò, quia falsum existimat esse quod Deus sincèrè velit saluos fieri omnes homines, & conuerti.

Primò enim falsò dixisset Christus *Nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit eum*, Deus enim non omnes trahit, ergo non omnes possunt venire: falsò etiam ab Apostolo dictum est, *quis est qui te discernit?* si enim Deus vult generaliter omnes saluare, solus ergo fidelis se ipsum discernit. Deinde generaliter hanc voluntatem omnes saluandi si agnouisset Augustinus, locum illum Apostoli celebrissimum vult omnes homines saluos fieri, non interpretaretur, de singulis generibus hominum, vel de illis qui salui sunt. Denique si Deus sincèrè vellet salutem omnium reproborum, daret illis gratias congruas cum quibus videt illos conuersum iri, cum autem hoc non faciat, certè negandum videtur quod in eo sit voluntas sincera eos saluandi.

Secundò falsum etiam videtur quod omnibus in-
fidelibus, & in lege Moysi data sint auxilia suffi-
cientia.

Primò enim ita colligitur ex Actorum 14. & 17. vbi dicitur quod Deus præteritis generationibus di-
misit omnes gentes ingredi vias suas, & illa desplexis
se tempore: Apostolus quoque passim appellat legem
Moysi, legem mortis, dicit eam subintrasse ut abun-
daret

Funda-
mentum
primum
erroris.

daret delictum, dicit iram operari, opponit eam gratiæ, quæ omnia vera esse nequeunt si dedit Deus eo tempore vberes gratias quæ ad implendam legem sufficent. Deinde idem plenissimè afferunt & omnes eius discipuli, aiuntque cupiditatem fuisse accensam per legem: illam fuisse carnalium hominum societatem, cuius finis alias non esset, quæm felicitas temporalis. Denique infideles innumeris nihil vñquam audierunt de fidei mysterijs, neque vlla ratione potuerunt ad agnitionem veritatis venire, sine qua nemo saluus esse potest: Confirmarique potest ex pueris abortiis, quibus Deus nulla dat media salutis, ergo neque illa dat omnibus adultis.

Tertium. Tertiò faltem certum est multos esse obstinatos, & obduratos quibus in pœnam præcedentium delictorum omnino gratia negetur.

Primo enim tradunt scripturæ homines indurari & excæcari, quod non aliud est quæm abijci à Deo, contemni, deferi, omni auxilio priuari per quod illuminatur, emolliantur, redeant ad cor, vt habetur Isaïæ 6. Matthæi 13. Ioannis 12. Propterea non poterant credere, quia bene de illis dixit Isaïas excæca cor populi huius: Deinde negasse Augustinum quod obduratio auxilia dentur sufficientia, fateri cogitum ipse Vasques, huiusmodi est illud ex lib. de corrept. & gratia cap. 11. *Quibus deest tale adiutorium pœna peccati est, quibus autem datur secundum gratiam datur, & in Epistola ad Romanos negat Pharaonem obdurato corde, potuisse obtemperare, vnde nec imputari debere illi quod non obtemperauerit. Denique obduratio non videtur posse aliter exponi, si enim illa est negatio tantum auxiliij efficacis, certè quinque peccat moraliter, induratus est.*

Affertio prima. Dicendum primum, est auxilium vel immediatè, vel mediatè saltem sufficiens ad salutem omnibus dari, & omni tempore datum esse. Hæc est Catholica & certa omnino veritas quam ex innumeris Scripturis, ex omnibus Patribus, & consensu Scholasticorum omnium probant eximiè Bellarminus lib. 2. de gratia à cap. 5. ad 8. Suarez lib. 4. de gratia fere toto, Ruis de prædestin. à disput. 39. ad 49. Petavius tom. 1. dogmatus 1. 10. fere toto: mihi præter ea quæ alibi multa dixi, satis erit ex varijs absurdis nouam insinuare.

Probatur primum ex absurdis. Primum sit, quia si Deus non omnibus daret gratias ad conuercionem, & ad salutem sufficientes pro loco & tempore, Deus non haberet voluntatem ullam salutis omnium hominum, sed ex se ipso ante omnia demerita damnationem omnium reproborum, neque voluisse illos creare nisi vt eos damnaret: hoc autem vt nuper argumentabam primum repugnat scripturis, *Nolo mortem peccatoris, sed ut magis conuertatur, & vivat: non est voluntatis meæ mors impij dicit Dominus: non vult aliquos perire, sed omnes ad penitentiam conuerteri*, & Apostolus 1. ad Timotheum cap. 2. *Qui vult (inquit) omnes homines saluos fieri, vbi ex ipso contextu patet non alium sensum Apostoli verba posse habere vt ostendi prima parte. Eaque verba licet Augustinus varijs aliquando exponat modis, aliorum tamen omnium Patrum constans illa est interpretatio quam proposui vt ostendunt Doctores citati, & in eam consentit etiam Augustinus 1. de spiritu & litera cap. 33. & Prosper lib. 1. cap. 12. lib. 2. capite 5. 7. & 8.*

Secundum absurdum. Secundum absurdum est, quia si cui denegaretur à Deo auxilium sufficiens non posset homini peccanti tribui quod peccaret & periret, sed soli Deo, quod sancitum sit horribile suprà dixi.

Primo enim repugnat omnium Patrum, omnium Doctorum, omnium fidelium sensui, & totam quam habere debemus de Deo existimationem corruptit;

vt dixi prima parte, crudelissimum videlicet Deum facit & sauvissimum omnium tyrannorum qui vñquam fuerunt, quia ex solo suo beneplacito, nullis filiorum irritatus demeritis, eligit eos in æternum torquere, facit Deum authorem peccati, cui etiam soli peccata omnia imputari debent, non autem homini qui non potest aliud facere quæm quod facit: qui enim vult finem, media etiam vult ad finem necessaria, si ergo Deus damnationem vult reproborum, quæ sine peccatis obtineri nequit, necesse est vt peccata velit non solùm permissuè, sed etiam causatiæ, quia nulla, iuxta ipsos aduersarios, est in Deo scientia futurorum conditionalium.

Tertiò, hæc sententia reddit diuinæ omnes increpationes, & initationes hominum ad conuercionem vanas, & riu dignas v.gr. cum dicitur Proverb. 1. Sapientiam prædicare foris, & in plateis dare vocem suam, initando ad salutem: sicut si hominem ligatos habentem pedes, hortareris ad cursum, nolens tamen soluere illius vincula, vel si clauim habens carceris captiuos benignè hortareris ad ambulationem per prata.

Quartò falsas reddit promissiones omnes diuinæ, & amorem erga nos; quomodo enim sapientia primò diceretur *Misereris omnium Domine quia omnia pones: Diligis omnia quæ sunt, qui amas animas.*

Tertium. Tertium absurdum est, quia sequeretur quod Christus pro solis electis mortuus esset, non autem pro omnibus hominibus, quibus non parasset sufficientia media salutis, quam illationem tametsi approbare non vereatur nouis dogmatistæ, impia tamen est & horribilis, damnataque ab Innocentio X. & Alexand. VII. ex Cathedra Petri.

Primo enim repugnat evidenter scripturis primæ ad Timotheum: *Qui dedit semetipsum redempcionem pro omnibus, & cap. 4. Qui est redemptor omnium, maximè fidelium, 1. ad Corinth. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viviscuntur: quæ comparatio Christi & Adami mirabiliter explicatur cap. 5. epistole ad Romanos: 1. ad Corinthios 5. Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus, Ephesior. 1. vt notum faceret nobis sacramentum voluntatis sua, &c. instaurare omnia in Christo. 1. Ioannis 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed & pro totius mundi.*

Secundò damnatur ab Augustino v.gr. lib. 6. contra Julianum cap. 4. *Inculco, impingo, infercio recusanti, accipe salubre est nolo moriaris, unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & post pauca, nemo negat nemo dubitet qui se non neget esse Christianum.*

Tertiò damnatur ab alijs omnibus Patribus quos dabit Petavius libr. 10. capit. 4. eximiè Ambrosius in Psalm. 118. Octon. 8. explicans illud *Misericordia domini plena est terra*, Prosper lib. 1. de vocat. gentium cap. 16. & 25. Fulgentius in epistola 7. ad Venantium: Paulus Orosius in Apologia. Si quando igitur Augustinus, & Ecclesia Lugdunensis in Epistola de Scripturæ veritate, & Concilium Valentinum videntur aliquem excludere à redemptione, negant tantum redemptiōem efficacem, sed sufficientem tantum fulsisse pro omnibus, id est illam non a clu profuisse omnibus vt salutem consequerentur.

Ad primam satis ostensum est quæm sit certum quod Deus vult omnes homines saluos fieri, cum ergo dicitur *Nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit eum*, significatur quod Deus quantum est ex se trahit, atque ita nemo est qui non possit venire. Augustinus & Fulgentius voluerunt duntaxat quod Deus non vult æ qualiter omnes homines saluos fieri. Ad amorem autem sincerum Dei de salute reproborum

Solatio primæ dæbitandi.

um satis est quod det singulis eam gratiam cum qua saluari possit reprobis modo per ipsum non sterterit.

Secunda. Ad secundam constabit statim quid dicendum sit de barbaris qui nihil audire potuerunt de lege Christi. Nunc quod ad legem Moysi pertinet, Respondeo esse proflus impium & haereticum dicere quod in lege Moysi non fuerint data auxilia sufficientia ut lex illa seruari posset & obtineri salus.

Primo enim in illa lege multi fuerunt iusti à quibus multa patrata sunt opera meritaria, ergo illis datae sunt gratiae non solum sufficientes, sed etiam efficaces.

Secundò quomodo non pracepisset Deus impossibilia si legem tulisset sine gratia ad illam seruandam? inò quomodo illa lex non fuisset iniusta & mala, quæ homines non obligasset nisi ad peccandum, aut eo tantum consilio lata esset, ut inferret damnationem mortis? præsertim cum certum sit Synagogam fuisse sanctam, & Ecclesiam etiam fidelium eo tempore, ad quos peruenit etiam verbi calor. Si quando autem Apostolus appellat eam egenam & vacuanam, si legem mortis, si eam subintraffe ut abundaret delictum, dicit duntaxat illam comparati non posse cum statu Christianorum in quo vobatores sunt gratiae.

Tertia. Ad tertiam de induratis & excæcatis sèpè alibi dictum est, neminem omnino illorum esse quantumvis insignis & obduratus peccator sit, cui quando vietur est diutius, Deus negare decernat gratias omnes sufficientes, usque ad finem vita: quod probabam alias ex eo quod status viatoris id exigat. Deinde quia homines huiusmodi adhuc peccant quando non conuertuntur vel non obediunt præceptis, quis enim dicat esse posse aliquem in hac vita qui non peccet furando, blasphemando, necando? Deinde quia obduratio illa quatenus est pertinax eius adhæsio ad peccatum penderet à potestate obdurati, unde increpari quod non tollat obdurati, quare aggrauatis corda vestra, sicut aggrauauit Ægyptus. Et ita exponit Augustinus lib. de gratia & libero arbitrio, illud Ezechielis facite vobis cor nouum, & Chrysostom. 3. de Lazaro, dictum illud Christi tollite lapi- dem. Inò dicit Apostolus quod Benignitas Dei eos adducit ad pœnitentiam, tu autem secundum duritiam tuam, & impænitens cor, thesaurizas tibi iram, &c. Itaque dicuntur aliqui obdurari, excæcari, deseriri, ex eo quod Deus per longum tempus decreuerit illis negare gratias efficaces, inò & moraliter saltem proxime sufficientes, ut constabit statim, & eo modo esse intelligandam mensuram peccatorum & gratiarum expositum alibi est, vbi & mens S. Augustini exposita est benignius, quem tamen esse in contraria sententia Vasques arbitratur. Vide omnino quæ de obduracione pulchre differunt Suares libro quarto de gratia, capite decimo octauo, Ruis tom. de voluntate Dei, disputatione 20. tom. de prædestinatione, disputatione 45. tom. de prouidentia disputatione 12.

S. II.

Ad quid & quando gratia sufficientes omnibus dentur.

Breuerter tota difficultas dissolui potest ex di- catis hic & prima parte: si enim omnibus plane hominibus ea confert media salutis quæ sunt necessaria, non est difficile statuere quomodo gratias det barbaris ut capessant fidem, peccatoribus ut conuertantur & noua peccata vitent: iu-

Tom. I.

stis qui postea excedunt ut perseuerent.

Ratio ergo dubitandi primò esse potest, quia barbari qui nihil audierunt de Fidei mysterijs, potestatio dubitatem non habent credendi. Nam Actorum 16. Paulus & Timotheus cum parati essent ire in Bithyniam, & ibi annunciare Christum, prohibet eos ire Spiritus Sanctus, quod ponderans Prosper libro 2. de vocazione gentium capite 3. dicit quod eos infideles transiens gratia præterierit, aut etiam retardata sit. Vnde merito asserit Augustinus maximam esse Dei gratiam quoties mittit concionatores, magnum iudicium quoties negat, sic enim explicat veritatem illud Psalm. 134. *Educens nubes ab extremo terra.* Inò si quilibet barbarus haberet gratiam ad capessendam fidem, sequeretur quod peccaret peccato infidelitatis, illam non capessendo, sequeretur etiam quod Deus faceret semper miracula & cursum causarum secundarum interrumperet, ut annunciat barbaris fidem. Denique quod caput est sequi videretur Deum expectare aliquid ex parte infidelium, ut conferat illis gratiam fidei, si enim nihil expectat certè omnino indifferenter gratiam illam confert.

Secundò. pro peccatoribus qui non conuertuntur à peccato videtur manifestum, quod eorum plurimi non possunt conuerti, sic enim primo docet Icriptura: *Quomodo vos potestis credere qui gloriam inuicem queritis.* Ieremias 3. Si mutare potest *Aethiops pellem* sicut. Deuteronom. 39. Non dedit vobis Dominus cor intelligens, & oculos videntes, & aures que possent audire. Dicuntur etiam homines huiusmodi derelinqui, destitui, obliuioni dari, Ilaïe 5: *Ostendam vobis quid faciam vinea meæ asperam seperi eis.* Ieremias 7. *Proiecit Dominus generationem furoris sui.* Matthæi 21. *Aspergeur a vobis regnum Dei.* Deinde multi sunt qui prius incident in amentiam, quæ possint pœnitere, vel repente moriuntur.

Tertiò, gratia illa quæ datuſ barbaris ad fidem, & peccatoribus ad conuersionem, aut iustis ad vitandum peccatum, vel omnibus offertur in momentis, quod repugnat experientia, videturque proflus impossibile, vel non semper offertur, & sic saltem tunc conuerti non potest peccator, nec ad Deum redire, vel etiam vitare peccata, quod est contrarium scripturæ, *Ego vero ad ostium & pulso*, quo testimonio probat Concilium Senonense can. 16. quod gratia Dei semper in promptu sit, neque momentum quidem prætereat quo Deus non stet ad ostium. *Non mihi sufficit* (inquit Hieronym. epist. ad Ctesiph.) *quod semel donauit nisi semper donauerit.*

Dico secundò, gratia Dei saltem remotè sufficiens ad fidem, ad pœnitentiam, & ad obseruantiam totius legis nemini negatur hominum, sed singulis datur non omnibus quidem momentis, sed pro loco & tempore, sèpius in vita, & quoties adest opportunitas.

Prima pars. de barbaris probata est prima parte præsertim ex Apostolo cap. 1. ad Romanos vbi dicitur inexcusabiles esse Gentes quæ Deum ignorant, additique quod Deus illis manifestauit, id est illustrationes internas dedit per quas ad fidem potuerunt venire. Idem evincunt alia scripturæ loca vbi dicitur quod Deus non reliquit se ipsum sine testimonio: Angelorum custodia, generalis ratio prouidentia, & vniuersalis voluntas saluandi omnes, quos tamen decreuit nunquam saltuare sine fide, recte Dionysius cap. 9. de communione ait *Radium divini lumen semper paratum, & omnibus patere ad partendum.*

Secunda pars. de peccatoribus probata est sèpè alibi præsertim tract. de pœnitentia. *An nescis (inquit Apostolus Roman. 2.) quia benignitas Dei ad pœnitentiam.*

Qqq

Prima ratiō
Secunda
Tertia
Secunda
Tertia
Secunda
Prima pars.

nitentiam te adducit, tu autem, &c. Vnde magis etiam infertur quod iustis omnibus datur auxilium sufficiens ad persecutum, aliqui non illis imputaretur quod caderent sed Deo. *Iustè* (inquit S. Leo, serm. 16. de passione) *nobis instat precepto, qui precurrit auxilio, & benigne incitat ad obedientiam que ducit ad gloriam.* Vide Suarem l. 4. c. 9. vbi hoc fusè probat.

Tertia pars.

Tertia pars, quod non semper & singulis detur momentis gratia sufficiens, quamvis illa semper parata sit, primù probatur experientia, quia nemo sentit omnibus momentis pulsantem Deum, & inuitantem ad resipiscendum. Deinde non videtur pati corrupta hominum natura, quæ in varia semper distractabitur: Imò sèpè peccati poena, ut rariùs homo à Deo illustretur & languidiùs: non dat igitur Deus semper gratias quia hoc est impossibile, sed semper tamen dare paratus est quoties necessarium est vel opportunum: præsertim autem illuminat quoties audiuntur conciones, leguntur libri pīj, colloquia fiunt spiritualia, in quibus omnibus, inserit se in animum Dei gratia, & occasione illa data illustrat animum suo radio.

Solutio
primæ ra-
tionis du-
bitandi.

Ad primam Respondeo probari tantum eo argumento quod Deus non dat gratiam omnibus infidelibus proximè sufficientem, non probari quod gratiam neget remote sufficientem. Primo enim licet recordauerit prædicationem Pauli quæ medium erat proximè sufficientis ad fidem: non negavit tamen illis infidelibus media remota, inspirationes nimis ad seruandam legem naturalem, quibus si parvissim, vltiora media non negasset; gratias autem huiusmodi remotè tantum sufficientes, nego esse semper supernaturales secundum substantiam, sed solum ex Dei ordinatione, quia verò illæ semper sunt ordinis naturalis, fateor quod per illas nunquam homo se disponit ad fidem, sed illæ conditiones sunt duntaxat sine quibus Deus proximas gratias non tribuit: pactum enim illud Dei est tantum conditionatum, dabo gratias si remoueris impedimenta seruando legem naturalem.

Secundæ.

Ad secundam patet responsio ex ijs quæ nuper sunt dicta de obduratis semper adest illis gratia tñm physicè sufficiens ad conuersionem, tñm sufficiens moraliter sed remotè: adest autem tantum potentia moraliter & proximè sufficiens.

Tertiæ.

Ad tertiam constat etiam quomodo Deus non omni quidem momento stet ad ostium cordis, sed semper tamen quoties adest opportunitas, ad conuersionem sollicitet.

QVÆSTIO III.

De efficacia Gratiae Dei.

Hec est profunda, & nimis abdita quæstio, ut loquitur Augustinus lib. de spiritu & littera cap. 7. de grat. viætrice voluntatis, & libertatis reparatrice, in qua infallibilitas operandi caret necessitate, & viætria tota delectatio est, & suauitas. In explicatione huiusmodi gratia adhuc cæcæ est Theologia fateatur que secretum esse inscrutabile, quomodo in vnuim conuenire possint omnimoda infallibilitas, & tamen omnimoda libertas, & contingentia: quæ duo ut coniungi possint amico fædere.

Primo dicendum est qualis sit propria definitio, & verus conceptus gratia tñm efficacis, tñm sufficientis.

Secundo quid habeat gratia efficax supra sufficientem, ratione cuius vna infallibiliter habitura sit effectum, altera infallibiliter non sit illum habitura,

vtrum videlicet gratia illa efficax vim habeat determinandi voluntatem, & eam trahendi necessitate, cui resistendi nullam voluntas habeat potestatem: an verò solis pugnet illicijs sola vincat congruitate, sola voluptate ac luce superet volentem, sed ita tamen infallibiliter ut quamvis possit non vincere semper tamen vincat.

Tertio vtrum efficax illa gratia prout differt ab ea quæ non est efficax habeat etiam in actu primo aliquid quod altera illa non habeat: an verò à solo effectu totam habeat efficaciam vel absolute futuro, vel certè præviso conditionatè.

Hæc inquam tria dicenda erant quæ totum continent gratia secretum, & sine quibus orbus est & manus tractatus de gratia. Sed silenda mihi tamen & refecanda omnino sunt quia scribere de hoc argumento in vtramque partem iam diu vetat summi Ecclæsiae Pastoris decretum cuius semper voces imò & nutus veneratur Societas Iesu sicut vocem Christi. Propterea totam hanc partem tractationis obedientiæ consecro: viderint profecto scriptores illi eruditissimi, qui scribunt quotidie pro auxiliis determinantibus quomodo se rutos esse posse putent à Romano fulmine, aquilas sanè dixerunt, quas ignis de cælo non tangat, me verò solum terret tonitru, sola percussit fulguris coruscatio, & vox ipsa loquentis in vicario suo Christi obediendi desiderio totum sepelit in tumulo morientis obedientia, & in ipsa morte triumphantis. Quanquam excusatio mihi aliqua esse poterat, quod quæ hic scriperam, solam configebant sententiam Irenensis dogmatistæ & fundamentum reuelabant omnium eius errorum. Contra Doctotum Catholicorum præfertim verò Patrum Thomistarum Doctrinam aduersus Pontificis prohibitionem verbum nullum huc apponere, religio mihi fuisse vel cogitare.

Omissa itaque viætrice hac & efficaci gratia omnium bonorum artifice præclarissima, breui hoc gratia actualis vniuersim sumptuæ charactere totam absolu explicationem eius proprietatum quem video esse compositum ex eius causis, ex vera eius natura, nativis proprietatibus, & effectibus.

Causæ illius sunt, primò effectiva est diuinus amor Causa finalis. videlicet potissimum gratia dicitur quia fauor est & effectus bonæ voluntatis Dei, ex cuius corde gratia prodit proles amoris, apparuit enim gratia & benignitas Salvatoris nostri Dei, primogenita charitatis Dei & omnium eius bonorum heres, præcipuum instrumentum prouidentia ad ædificandam Ierusalem ciuitatem sanctam: sapientia diuinæ opus mirabile in qua coniungit ea quæ videntur maximè dissonantia infallibilitatem & libertatem. Denique omnipotentia diuinæ præcipuum instrumentum, armat enim hominem viribus inuidit ad vincendos dæmones ad superanda vitia, ad virtutes coronandas.

Causa eius meritoria est Crux Christi, ad gratiam videlicet promercedam hominibus laborauit vñque ad Crucem Salvator amantissimus, cuius præcipua hæc cura fuit ut fontes quinque gratiarum omnibus in corpore suo nobis aperiret.

Causa finalis est remissio peccatorum omnium & iustificatio ut statim dicam, merita omnia & corona, opera omnia virtutum, omnis perfectio, omnis puritas, omnis sanctitas.

Causa subiectiva omnes homines sed præfertim electi Dei quibus gratificauit Deus in dilecto filio suo, & dedit illis vbera gratia sua, ut in eis sugentes spiritum, ad æternam peruenient gloriam.

Vera efficacis gratia natura lax est & ardor, cognitio & amor, visio & delectatio, coruscatio & suauitas intellectum

Causa ini-
ritorii.

Finalis.

Propri-
tatis nat-
urae.

intellectum ingreditur, inuidit voluntatem, docet & delectat, vincit & placet, suadet & persuaderet, tenebras discutit ardorem accendit, docet intellectum, cordi dominatur, dat cognitionem, inserit amorem, excitat dormientem, languentem eleuat, sonat ut tonitru, lucet ut fulgor, inflammat ut fulmen, soluitur in imbre, in grandinem spargitur, in mel dulcificat, in rorem liqueficit. Eloquium scilicet Dei quod mititur in terras *Velociter currit ferno eius*, qui dat nūnū sicut lanam, nebulam sicut cinerem spargit: mitit crystallum suum sicut buccellas, ante faciem frigoris eius quis suffinebit: emitet verbum suum & liqueficiat ea, flabit spiritus eius, & fluent aqua, sic enim mirabiliter gratiam explicat August. in Psal. 147.

*Verz pro-
prietates.* Germanæ proprietates, & prædicata gratiæ sex potissimum sunt.

Primo eius necessitas quod ad omnia bona opera facienda, ad vitanda omnia peccata, ad virtutes omnes acquirendas, ad omnia merita, ad cognitionem veri, ad amorem boni, denique ad omnia ita necessaria sit, ut ad singulos actus nostros requiratur eis præsentia, & auxilium sine quo nihil fieri potest quod laude aut præmio dignum sit.

Secundo eius liberalitas, quod ad omnia bona opera semper præstet sit omnibus, quia ille sol est quem oriri quotidiæ facit Deus ut spargat vndeque lumen suum. Omnibus, inquam, ad omnia, omni tempore quo ties scilicet ingruit necessitas, vel turbat tentatio, vel instat præceptum, illuminat omnem hominem splendor hic diuinus, & non est qui se abscondat a cælo eius.

Tertio eius inæqualitas, alijs enim Deus copiosissima largitur dona gratiarum, & trahit eos in vinculis amoris, alios vocat quidem sed remissius, languidius excitat & rauis quod ita certum est ut nihil frequentius habeat scriptura, præsertim Apostolus in tota epistola ad Romanos.

Quarto eius omnipotentia, ut loquitur S. Prosper, nihil videlicet ad eum est difficile quod non efficiat, nihil durum quod non toleret, nihil imperium quod non penetret. Quidquid sancti omnes egerunt mirabile, quidquid tolerarunt difficile opera fuerunt gratiæ Dei, & argumenta eius omnipotentia, omnia possum in gratia quæ me confortat.

Quinto eius infallibilitas, semper enim insuperabiliter & indeclinabiliter assequitur suum finem si efficax est.

Sexto eius suavitas, quia non pugnat, neque superat nisi delectando.

Effectus. Effectus eius nihil attinet dicere, sunt enim omnia bona opera quibus iustificamur, omnia merita quibus coronamur, de quibus modo dicendum est.

DISPUTATIO III.

De primo effectu Gratiae Dei.

Qui est perfecta hominis iustificatio, & sanctificatio.

S. Thomas, quæst. 110. 112. 113.

*Iustifica-
tio & san-
tificatio.*

 *X*POSVI haec tenus auxilia interna gratia mouentis ad bonum, nunc ad præcipuum eius fructum & scopum explicandum progedior, qui sine dubio est hominis iustificatio, sanctificatio, regeneratio, quos enim vocavit, hos & iustificauit per inhabitantem videlicet spiritum, & gratiam illam sanctificantem quam merito sanctus Petrus vocat magnum & pretiosissimum

Tom. I.

Dei donum per quod efficitur in nobis consortium diuinæ naturæ, ac germana eius similitudo, diuinum semen in nobis manens, pignus hæreditatis, adoptio filiorum.

Tradiderunt eius explicationem accuratissimè doctores Catholicæ, propter sectarios qui turpissimè circa illam erant. Docuit vero illam plenissimè Concilium Tridentinum self. 6. vbi aduersus hæreticos huius temporis eximis defenditur thesaurus iste iustorum, & Catholicæ doctrina de iustificatione mirabiliter declaratur, videtur autem tota reuocari commode posse ad duo capita, primum sit gratiæ sanctificantis existentia & propria quidditas. Secundum gratiæ sanctificantis causæ.

QVÆSTIO I.

Existentia & quiditas gratiæ sanctificantis per quam formaliter causatur iustificatio.

Ordior ergo ab existentia & conceptu quidditatis iuxta qualitatis illius mirabilis ac planè diuinæ quæ causatur in nobis esse diuinum, & generatur nouus ille homo, non iam amplius homo, sed planè Deus: illa enim est quæ per excellentiam appellatur gratia, sanctitas, iustitia, de qua nunc quatuor video queri posse. Primo sit talis aliqua qualitas realis iustificans hominem formaliter. Secundo qualitatis illius propria quidditas. Tertiæ qualitatis illius primarius effectus formalis negatius. Quartæ effectus eius formalis positivus.

SECTIO I.

Existentia gratiæ habitualis que sit formalis iustitia.

Certum est primò, hæreticos huius temporis erat multipliciter circa iustificationem ad eum ut vix in ullo alio dogmate turpius delyrarint: tria vero potissimum sunt circa causam eius formalem in quibus repugnant doctrinæ Catholicæ. Primo enim negant ullam in iustificatione gratiam infundi nobis inherenterem, quæ interius renouemur, & siamus etiam intrinsecè sancti & iusti, nihil enim aliud esse iustificationem, quam extrinsecum fauorem Dei, & declarationem aliquam iustitiae, non autem internam eius acquisitionem. Secundò volunt imputari duntaxat nobis externam iustitiam Christi, cuius sub umbra latet peccata nostra, neque amplius videantur. Tertiò negant gratiam ullam esse in nobis supernaturalem, & permanentem, vel si aliqua illa esset, certè illam non esse aliquid distinctum ab ipsa Fide, ut vocant iustificante. Ita enim docent Calvini, Bucer, Melanthon, relati à Bellarmino, Vega, Suarez, Becano, Vasque.

Certum est secundò, veritatem Catholicam de causa formalis iustificationis erroribus illis oppositam tria complecti capita quæ habentur in Tridentino self. 6. c. 7. Primum est quod iustificatio non est sola remissio peccatorum, sed est etiam interna sanctificatio & renouatio totius hominis, per voluntariam susceptionem gratiæ ac donorum, quibus homo ex iniusto fit iustus, ex inimico amicus, ut sit heres secundum spem vitæ æternæ. Secundum est formam quæ iusti constitutum esse iustitiam Dei non quæ ipse iustus est, sed quæ nos efficit iustos, ut per eam renouemur spiritu mentis nostræ, neque solum reputamur iusti, sed reuerera etiam iusti nominamur & sumus. Tertium est illam gratiam esse qualitatem supernaturalem, realem, permanentem in anima, neque illam esse fidem, sed donum aliquod ab ea distinctum. Atque ad eum iustificationem

*De iustifica-
tio hæretico-
rum.*

*Iustifica-
tio com-
plectitur
tria capi-
ta.*